

วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์

Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2563) : Vol. 1 No. 1 (January - June 2020)

*Journal of Bovorn Multi-Education
and
Human Social Sciences
Vol. 1 No. 1 January - June 2020*

วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์

Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences
(JOB_EHS)

ISSN: 2730-3233 (Online)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563)

Vol. 1 No. 1 (January – June 2020)

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์ :

วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences) มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสตร์ ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารการศึกษา บริหารธุรกิจ วิทยาการจัดการ และสาขาวิชาสหวิทยาการอื่นๆ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ คณาจารย์ นักวิจัย และนิสิตนักศึกษา

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความในวารสารอย่างเคร่งครัด โดยอ้างอิงตามรูปแบบของ APA (นาม-ปี) รวมถึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารฯ และเป็นบทความที่ไม่มี ความหลายมากกว่า 25% ตามที่ถนนในโปรแกรม CopyCat ในเว็บ Thaijo2

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารฯ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ โดยไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของวารสารฯ

กระบวนการพิจารณาบทความ :

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

ประเภทของบทความ :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ เปิดรับตีพิมพ์ประเภทของบทความ คือ บทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Original Article) บทความปริทัศน์ (Review Article) และบทความวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ภาษาที่รับตีพิมพ์ :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดออก :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ มีกำหนดออกตีพิมพ์ 2 ฉบับ ต่อปี (ราย 6 เดือน) ดังนี้
ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

ที่ปรึกษา :

พระเดชพระคุณ พระครูภาวนาอินทวงศ์ (เฉลียว อินทวโส), ดร.
เจ้าอาวาสวัดหนองบัวหึง

บรรณาธิการ :

พระครูปลัดสุรวุฒิ สิริวฑฒโก (อุกฤษโซค), ดร.
Phrakrupalad Suravut Sirivaddhako (Ukitchock), Dr.

ผู้ช่วยบรรณาธิการ :

ดร.ศุภกัญญา ศรีคำไทย
Dr. Sukpinya Srikomthai

กองบรรณาธิการ :

พระเมธาวิจารย์ (สุเทพ พุทธจรรยา), รศ.ดร.
Phramedhavaiyars (Suthep Buddhachanya), Assoc. Prof. Dr.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Mahamakut Buddhist University, Thailand

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม, ผศ.ดร.
Phramaha Mongkhokan Khangphanom, Asst. Prof. Dr.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ผศ.ดร.
Phramaha Yannawat Thitavaddhano, Asst. Prof. Dr.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

รศ.ดร.อำนวย เดชชัยศรี

Assoc. Prof. Dr. Amnuay Detchaisri

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

รศ.ดร.มารุต พัฒนาผล

Assoc. Prof. Dr. Marut Patphol

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ Srinakharinwirot University, Thailand

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต Suan Dusit University, Thailand

ผศ.ดร.ธัญนันท์ อบถม

Asst. Prof. Dr. Thanyanun Obthom

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ Panyapiwat Institute of Management, Thailand

ผศ.ดร.สมหมาย ปวะบุตร

Asst. Prof. Dr. Sommai Pavaboot

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

ดร.เสนห์ เดชะวงศ์

Dr. Saneh Dechawongse

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Mahamakut Buddhist University, Thailand

ดร. กฤษณา นันทเพ็ชร

Dr. Krisda Nantapetch

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University, Thailand

ดร.ลำพอง กลมกุล

Dr. Lampong Klomkul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม :

พระมหาธีรยุทธ จิตตทนฺโต

ฝ่ายประสานงานและจัดการ :

นางสาวสาคร หาญแท้

ฝ่ายกฎหมาย :

นายณพฤช ทรัพย์แก้วยอด

เจ้าของวารสาร :

วัดหนองบัวหึ่ง ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี 70140

โทรศัพท์ : 099-1916295 E-mail: ukitchock@gmail.com

สำนักงานกองบรรณาธิการ :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์

วัดหนองบัวหึ่ง ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี 70140

โทรศัพท์ : 099-1916295, 099-6166595, 095-5426695

E-mail: ukitchock@gmail.com

https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOB_EHS

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์

Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences (JOB_EHS)

ISSN: 2730-3233 (Online)

บทบรรณาธิการ

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences: JOB_EHS) ฉบับนี้เป็นฉบับปฐมฤกษ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563) ประกอบด้วยบทความ จำนวน 8 เรื่อง ประกอบด้วยบทความวิจัย 4 บทความ และบทความวิชาการ 4 บทความ โดยกองบรรณาธิการได้ตระหนักถึงคุณภาพวารสารตามกรอบการประเมินคุณภาพวารสารเป็นอย่างดี จึงได้คัดเลือกกลั่นกรองบทความให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI

กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความที่เป็นนักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจเขียนบทความเพื่อลงตีพิมพ์ และหวังว่าจะได้รับความสนใจจากผู้เขียนบทความทุกท่านในโอกาสต่อไป และกองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเป็นอย่างสูงที่ให้อนุเคราะห์ในการอ่านประเมินต้นฉบับ

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่าน และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางการศึกษาใหม่ให้เกิดขึ้น หากท่านผู้อ่านมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาวารสารให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณและยินดีปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาวารสารให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

พระครูปลัดสุราวุธ สิริวิฑูมโก (อุกฤษโซค), ดร.

บรรณาธิการ

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ

E

บทความวิจัย (Research Articles)

ศึกษาสภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ
ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 1-8

A STUDY OF THE CONDITION OF BUDDHIST PROPAGATION COMPETENCE OF MONKS IN THE
SANGHA ADMINISTRATION REGION 17

พระมหานครินทร์ อนาลโย (สุขราช) Phramaha Nakarin Sukrat (Analayo)

อินตา ศิริวรรณ Intha Siriwan

พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

ศึกษาสภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา 9-16

A STUDY THE STATE OF ACADEMIC ADMINISTRATION WITH PARTICIPATION IN
PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL, GENERAL EDUCATION DEPARTMENT

พระมหาวาสุเทพ ญาณเมธี (น้ำพุ) PhramahaWasuthep Nanamedhi (Namphu)

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Sutthipong Srivichai

พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

ศึกษาสภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 17-27

A STUDY OF THE ADMINISTRATIVE CONDITION OF THE SUNDAY BUDDHIST SCHOOL

พระสมุห์โกมิน จันทาโก (อินทร์อยู่) Phrasamu Komin Chanthapho (Inyoo)

อินตา ศิริวรรณ Intha Siriwan

พระมหาสมบัติ ธนปญโญ PhramahaSombat Dhanapañño

ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 28-36

A STUDY OF THE STATE OF PARTICIPATORY NETWORK ADMINISTRATION OF THE ROYAL
AWARDED BUDDHIST ORIENTED SCHOOLS

ราตรี รตนโสภะ Pongsagon Mongkolmoo

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Sudhipong Srivichai

พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

สารบัญ

หน้า

บทความวิชาการ (Academic Articles)

แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทย GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF THE THAI SANGHA ADMINISTRATION อำนาจ บัวศิริ Amnaj Buasiri	37-47
การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำทางวิชาการ INTEGRATION OF BUDDHIST PRINCIPLES AND ACADEMIC LEADERSHIP พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน Phramaha Yannawat Thitavaddhano สิริกัญจน์ ธนวุฒิพรพินิต SiriKarn Tanawutpornpinit	48-58
การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม LEARNING MANAGEMENT ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES พงศกร มงคลหมู่ Pongsagon Mongkolmoo	59-69
การบริหารตนเชิงพุทธ BUDDHIST SELF-MANAGEMENT ณฤดีณัฐา รัตนกระจำจิลป์ Naruedeenaatta Rattanakrajangsil	70-81
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	82-92

ศึกษาสภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครอง
คณะสงฆ์ภาค 17*

A STUDY OF THE CONDITION OF BUDDHIST PROPAGATION COMPETENCE OF
MONKS IN THE SANGHA ADMINISTRATION REGION 17

^[1]พระมหานครินทร์ อนาลโย (สุขราช) Phramaha Nakarin Sukrat (Analayo),

^[2]อินธา ศิริวรรณ Intha Siriwan,

^[3]พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

^[1] ^[2] ^[3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: nakarin2515nakarin@gmail.com

Article Received: January 20, 2020, Revised: February 04, 2020, Accepted: February 05, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 โดยมีระเบียบวิธีการวิจัย คือ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 จำนวน 234 รูป ด้วยการเปิดตารางของ Krejcie และ Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า สภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเพื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเช่นกันทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skills) และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes)

คำสำคัญ: สมรรถนะ, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, พระสังฆาธิการ, คณะสงฆ์

ABSTRACT

This research article aimed to study the condition of Buddhist propagation competence of monks in Sangha administration region 17 by using research methodology which was quantitative research. The sample consisted of 234 monks in Sangha administration region 17 by opening the Krejcie and Morgan's tables, research instruments were questionnaires, and data were analyzed by using percentage, mean and standard deviation and presented in a tabular form with captions. The results showed that the overall of Buddhist propagation competence of monks in Sangha administration region 17 was at high level of practice and to consider each aspect, it was found that there were also high levels of practice in all 3 aspects, namely knowledge, skills, and attributes.

Keywords: Competence, Buddhist Propagation, Monks, Sangha

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17

บทนำ

พระพุทธศาสนาจึงเจริญรุ่งเรืองในประเทศไทย เข้ามาเป็นแม่แบบในการดำเนินชีวิตของคนไทยมายาวนาน อีกทั้งพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่น่าพบบุคคลและสังคมไปสู่ความเจริญงอกงามทางจิตใจและปัญญา ด้วยวิถีแห่งการปฏิบัติที่หลากหลาย ส่งเสริมการฝึกอบรมจิตใจและการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งตามเป็นจริง (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), (2541) สังคมไทยได้ยึดถือปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีสำนักปฏิบัติธรรมกระจายอยู่ทั่วประเทศ แทบทุกชุมชน ได้สร้างความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้นกับคนไทยทั้งทางด้านจิตใจและปัญญา สามารถรับมือกับทุกสภาพปัญหา ทำให้คนไทยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ชุมชนดั้งเดิมของไทยจึงมีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติ มีความพอเพียงพึ่งตนเองได้คนในชุมชนอยู่กันแบบเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลแบ่งปันซึ่งกันและกัน อยู่กันแบบมีน้ำใจ เอื้ออาทร ความเป็นญาติมิตรเป็นเครื่องร้อยรัดคนในชุมชนเข้าด้วยกัน (พระราชเมธี (วิชา อภิปัญญา), สมศักดิ์ บุญบุ, ระวีง เรื่องสังข, 2560)

การปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัยจะเป็นการสร้างศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขพระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำที่กล่าวว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไปได้ก็ด้วยอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ ดังนั้น พระสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งสูงสุด และมีความสำคัญยิ่งในฐานะผู้นำการบริหารจัดการและดูแลวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม มีหน้าที่สำคัญเกี่ยวกับการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ จนมีคำกล่าวว่า พระพุทธศาสนาจะเจริญก็เพราะความเลื่อมใสของประชาชน พระสงฆ์ย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนา ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน พระสงฆ์ต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนเคารพนับถือ เป็นที่ศรัทธาของประชาชน (พระธรรมวโรดม, 2539)

ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 นั้น พระสังฆาธิการคณะสงฆ์ ภาค 17 ประกอบด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ กระบี่ พังงา ภูเก็ต ระนอง และตรัง ซึ่งพระสังฆาธิการนั้นได้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ทั้งในฐานะผู้ปกครองสงฆ์ (ผู้นำสงฆ์) ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชน และเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคมที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี (พระราชเมธี (วิชา อภิปัญญา), สมศักดิ์ บุญบุ, ระวีง เรื่องสังข, 2560)

จากผลการวิจัยที่ผ่านมาหลายเรื่องได้พบปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ คือ ปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากการวิเคราะห์โครงสร้างทางการบริหารด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์วัดอยู่ทั่วประเทศไทย พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากพฤติกรรมทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 หากพระสังฆาธิการที่เป็นศูนย์รวมใจของพุทธศาสนิกชนวางเฉย ไม่พัฒนาสมรรถนะทางการเผยแผ่ คงเป็นเพราะการทำงานของผู้นสอนธรรมะระดับเจ้าอาวาส อาจมีความซ้ำซ้อน ขาดความชัดเจน ใช้คนที่ไม่เหมาะสมกับงาน ขาดระบบการสร้างแรงจูงใจ ขาดหลักเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน (ธวัชชัย ฉินสังธีระพานิช, 2559) นอกจากนี้ จากการวิจัยยังพบแนวทางการแก้ไขปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ด้วย คือ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสสมควรมีสมรรถนะในการเผยแผ่และบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา เพราะการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสนั้น แก่นแท้ คือ การขยายคำสอนตามพระธรรมวินัย คือยึดพระธรรมวินัย

คือ ปรัชญา ปฏิบัติ ปฏิเวธ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาสมรรถนะของนักเผยแผ่อย่างต่อเนื่องจึงสร้างความงามของพระพุทธศาสนาให้เห็นและพิสูจน์ได้ (ธวัชชัย ฉินสังธีระพานิช, 2559) แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารคณะสงฆ์ ซึ่งหากพระสังฆาธิการไม่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อาจเป็นสาเหตุให้การบริหารคณะสงฆ์และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ประสบความสำเร็จมากเท่าที่ควร จึงมีความจำเป็นในการที่จะพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระสังฆาธิการ โดยนำหลักการแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะประยุกต์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาพระสังฆาธิการให้เป็นผู้มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่มากยิ่งขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องศึกษาสภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพระสังฆาธิการให้เป็นผู้มีสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 จำนวน 576 รูป และมีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 จำนวน 234 รูป โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 17	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
1. จังหวัดกระบี่	106	43
2. จังหวัดพังงา	111	45
3. จังหวัดภูเก็ต	52	21
4. จังหวัดระนอง	62	25
5. จังหวัดตรัง	245	100
รวม	576	234

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับศึกษาสภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 มี 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับศึกษาสภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะ

สงฆ์ภาค 17 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ โดยมีข้อคำถามจำนวน 30 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ด้านๆ ละ 10 ข้อ ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skills) และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes)

3. การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) นำเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบประเด็นคำถาม เนื้อหาสาระ ให้มีความครอบคลุมสอดคล้องกับกรอบแนวคิด 2) นำแบบสอบถามปลายเปิด เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบเนื้อหาและความสอดคล้องของข้อคำถามกับกรอบแนวคิด แล้ววิเคราะห์หาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.7-1.00 ถือได้ว่าแบบสอบถามได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ 3) นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทดสอบในการวิจัย 30 รูป เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา หรือวิธีของ Cronbach ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .966 จากนั้นทำการปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ก่อนนำไปแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมเป็นขั้นตอน คือ หลังจากการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเรียบร้อยแล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปลี่ยนแปลงเป็นรหัสตัวเลขบันทึกลงในโปรแกรมการวิจัยทางสถิติ ดังนี้ 1) นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ โดยการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form) 2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ 3) การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ความถี่และร้อยละ และข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อศึกษาสภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 ด้วยการนำวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยมี การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์การให้คะแนนของของบุญชม ศรีสะอาด (2545)

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ โดยมีข้อคำถามจำนวน 30 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ด้านๆ ละ 10 ข้อ ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skills) และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) ดังในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 ในภาพรวม

สภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 ในภาพรวม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1. ความรู้ (Knowledge)	3.74	0.73	มาก	2
2. ทักษะ (Skills)	3.58	0.82	มาก	3
3. คุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes)	4.05	0.62	มาก	1
ภาพรวม	3.79	0.72	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.79) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) (ค่าเฉลี่ย = 3.74) ด้านทักษะ (Skills) (ค่าเฉลี่ย = 3.58) ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) (ค่าเฉลี่ย = 4.05) โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

สภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 ด้านความรู้ (Knowledge) ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ เรียงอันดับ 3 อันดับแรก คือ ข้อสามารถพูดภาษาท้องถิ่น และมีความรู้ความเข้าใจเข้าใจเข้าถึงประเพณี วัฒนธรรม และสังคมในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อมีความรู้ต่อสถานการณ์โลกในปัจจุบันและสามารถนำมาเป็นความรู้เพื่อประยุกต์ใช้กับการบรรยายธรรมได้เป็นอย่างดี มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อมีความรู้ความเข้าใจหลักการเรียนรู้และการเรียนการสอนตามศาสตร์สมัยใหม่เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ได้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้าย คือ ข้อมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายคณะสงฆ์ พรบ. คณะสงฆ์ รวมถึงกฎหมายบ้านเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

สภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 ด้านทักษะ (Skills) ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ เรียงอันดับ 3 อันดับแรก คือ ข้อจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น การหล่อเทียนพรรษาอาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อสามารถใช้เทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัยเพื่อประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางช่องทางสื่อโซเชียลมีเดียในปัจจุบัน เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก ยูทูบ อินสตาแกรม ภูเก็ต และแอปพลิเคชัน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อมีทักษะในเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการยกตัวอย่าง เปรียบเทียบ เล่านิทานชาดก และยกตัวอย่างพุทธศาสนสุภาษิต ให้แก่ผู้สนใจได้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้าย คือ ข้อมีทักษะความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก โดยการเข้าหาผู้นำทางศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ และเยี่ยมเยียนชุมชน เป็นต้น มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

สภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ เรียงอันดับ 3 อันดับแรก คือ ข้อมีศรัทธาเชื่อมั่นและความภูมิใจในการความเป็นเพศสมณะ และมีความตั้งใจในการถ่ายทอดคำสอนให้แก่ประชาชนให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อมีความอดทนไม่แสดงกิริยาท่าทีอันจะทำให้เสียความเป็นสมณะ เป็นผู้รู้จักข่มจิตใจการปฏิบัติหน้าที่ ไม่เห็นแก่ความยากลำบาก และมีความเพียรทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อมีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจที่จะเสียสละอุทิศตน เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้าย คือ ข้อมีความเป็นผู้นำด้านความศรัทธาและจิตวิญญาณให้แก่สังคม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยมาเพื่ออภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการศึกษาสภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 ทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะส่วนบุคคล

(Attributes) ในภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) มีระดับการปฏิบัติอยู่ในอันดับที่ 1 สมรรถนะด้านความรู้ (Knowledge) มีระดับการปฏิบัติอยู่ในอันดับที่ 2 และสมรรถนะด้านทักษะ (Skills) มีระดับการปฏิบัติอยู่ในอันดับที่ 3 อาจเป็นเพราะพระสังฆาธิการส่วนใหญ่เป็นผู้ได้มีการบวชเรียนมานานและได้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย รวมถึงได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยเฉพาะของคณะสงฆ์ คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร) (2551) ที่ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสงฆ์ควรให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนความสามัคคีในหมู่บ้าน เป็นผู้นำชุมชน โดยช่วยจัดความขัดแย้งในหมู่บ้านได้ เพราะโดยส่วนมากชาวบ้านจะศรัทธาและเชื่อฟังพระสงฆ์ผู้ทรงศีลอยู่แล้ว 2) พระสงฆ์ควรเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ไม่ใช่หมายถึงเงิน หรือวัตถุสิ่งของ แต่หมายถึง คำสอนและหลักธรรม ให้การสงเคราะห์ชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การจัดงานการกุศล งานมงคล งานอวมงคล งานสืบสานประเพณีวัฒนธรรม และการให้ที่พักอาศัยแก่คนเดินทางตามสมควร 3) พระสงฆ์ควรมีการรวมตัวหรือทำงานกันเป็นทีม และทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสและองค์กรของรัฐในเรื่องของงบประมาณ และควรผลิตบุคลากรของศาสนาให้มีความเป็นผู้นำ และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธวัชชัย ฉินสังธีระพานิช (2559) ที่ผลการศึกษาวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสได้เป็น 4 ประการคือ หน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม หน้าที่ในการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด หน้าที่เป็นธุระจัดการศึกษาและอบรม หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้เป็นสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลของพระสังฆาธิการ เพื่อให้มีความพร้อมทำหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสมรรถนะเป็นคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงความสามารถ ประกอบด้วยความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) และสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นคุณลักษณะที่แสดงความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ประกอบด้วย 1) สมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วยกฎหมายคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายบ้านเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ การปฏิสังขรณ์บูรณะอาคารสถานที่ภายในวัด เพื่อพัฒนาปรับปรุงการวัดให้เป็นที่เหมาะสมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน 2) สมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านทักษะ (Skills) ประกอบด้วยทักษะการระดมทุนเพื่อเป็นกองทุนสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทักษะการบริหารจัดการแหล่งศึกษาเรียนรู้ วัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ทักษะการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก 3) สมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) ประกอบด้วยความเป็นผู้นำด้านความศรัทธาและจิตวิญญานให้แก่สังคม คุณสมบัติของพระธรรมทูต การประพฤติตนให้เป็นบุคคลต้นแบบอย่างที่ดีมีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันสุขทางกายใจ ให้แก่ผู้ที่ประสบความทุกข์ภัย สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการศึกษสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 แต่ละด้าน พบว่า

1.1 สภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 ด้านความรู้ (Knowledge) พบว่า ข้อมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายคณะสงฆ์ พรบ. คณะสงฆ์ รวมถึงกฎหมายบ้านเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ มีระดับการปฏิบัติมาก แต่อย่างน้อยกว่าข้ออื่น ดังนั้น คณะสงฆ์ภาค 17 และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงควรมีการอบรมสัมมนาถวายความรู้พระสังฆาธิการเกี่ยวกับกฎหมายคณะสงฆ์ พรบ. คณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้น

1.2 สภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 ด้านทักษะ (Skills) พบว่า ข้อมีทักษะความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก โดยการเข้าหาผู้นำทางศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ และเยี่ยมเยียนชุมชน เป็นต้น มีระดับการปฏิบัติปานกลาง ดังนั้น คณะสงฆ์ภาค 17 และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงควรมีการอบรมสัมมนาถวายความรู้พระสังฆาธิการเกี่ยวกับทักษะความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก ทักษะการระดมทุนเพื่อเป็นกองทุน และทักษะการบริหารจัดการแหล่งศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมประจำท้องถิ่น

1.3 สภาพสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 17 ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) พบว่า ข้อมีความเป็นผู้นำด้านความศรัทธาและจิตวิญญาณให้แก่สังคม มีระดับการปฏิบัติมาก แต่อย่างน้อยกว่าข้ออื่น ดังนั้น คณะสงฆ์ภาค 17 และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงควรมีการอบรมสัมมนาถวายความรู้พระสังฆาธิการเกี่ยวกับความเป็นผู้นำด้านความศรัทธาและจิตวิญญาณให้แก่สังคม คุณสมบัติของพระธรรมทูต และการประพฤติตนให้เป็นบุคคลต้นแบบอย่างที่ดีมีจิตสาธารณะช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันสุขทางกายใจให้แก่ผู้พุทธบริษัทที่เข้าหาพึ่งอาศัย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับสภาพสมรรถนะของพระสังฆาธิการตามกรอบงานของคณะสงฆ์ 5 ด้าน ที่เหลือ คือ ด้านปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

2.2 ควรทำพัฒนาทำการวิจัยเกี่ยวกับแอปพลิเคชันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุค 4.0 ของพระสังฆาธิการ

เอกสารอ้างอิง

- ธวัชชัย ฉินสังธีระพานิช. (2559). การพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก.
- พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร). (2551). **บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมยุคปัจจุบัน**. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2541). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา
- พระธรรมวโรดม. (2539). **การปกครองวัด**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- พระราชเมธี (วิชา อภิปัญญา), สมศักดิ์ บุญปุ, ระวิง เรืองสังข์. (2560). การพัฒนาสมรรถนะพระสังฆาธิการระดับอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8. **วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร**. 8(1). 10-20. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement**. 30(3). 607-610.

ศึกษาสภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา*

A STUDY THE STATE OF ACADEMIC ADMINISTRATION WITH PARTICIPATION IN
PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL, GENERAL EDUCATION DEPARTMENT

^[1]พระมหาवासูเทพ ญาณเมธี (น้ำพุ) PhramahaWasuthep Nanamedhi (Namphu),

^[2]สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Sutthipong Srivichai,

^[3]พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวาทโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

^{[1] [2] [3]}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: vi11.5811405023@gmail.com

Article Received: February 06, 2020, Revised: March 05, 2020, Accepted: March 13, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยวิธีดำเนินการวิจัยด้วยการศึกษาเอกสารทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการใช้แบบสอบถามการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 335 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การวางแผนงานด้านวิชาการ การนิเทศการศึกษา การจัดการเรียนการสอนและการวัดการประเมินผลการเรียนรู้ในสถานศึกษา และการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, การมีส่วนร่วม, โรงเรียนพระปริยัติธรรม

ABSTRACT

This research article aimed to study the condition of participatory academic administration of Phrapariyattidhamma School, general education department by conducting research by studying documents, analyzing data by analyzing content and using a participatory academic administration questionnaire with a sample group of 335 teachers in Phrapariyattidhamma schools, general education department and analyzed the data with statistics such as frequency, percentage, mean and standard deviation and it was presented in a tabular form with captions. The results showed that the overall of condition of participatory academic administration of Phrapariyattidhamma School, general education

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

department was a high level of practice and when considering each aspect, it was found that there were high levels of practice in all 5 aspects, namely the development of quality assurance systems within educational institutions, academic planning education, education supervision, teaching and learning management and learning assessment measurement in educational institutions and research to improve the quality of education in educational institutions.

Keywords: Academic Administration, Participation, Phrapariyattidhamma School

บทนำ

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นทางเลือกหนึ่งที่มีเยาวชนกลุ่มหนึ่งให้ความสนใจ และพ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนให้เลื้กทางเลือกนี้ เพื่อให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียนในวัด ซึ่งการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของคณะสงฆ์เป็นสถานศึกษาที่ปลอดอบายมุขและยาเสพติด การจัดการศึกษาประเภทนี้มุ่งหวังจะจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนของชาติที่อยู่ในวัยกำลังศึกษาแต่ขาดโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยวัดจะเป็นผู้จัดที่อยู่ อาหาร ผ้าไตรจีวรให้ผู้เรียน ซึ่งส่วนมากผู้เรียนจะพักอยู่ประจำในวัด และในสถานการณ์ที่ยังมีเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมากที่ยังขาดโอกาส หรือด้อยโอกาสในการเข้ารับบริการทางการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้แก่พระภิกษุสามเณรเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ หรือคือมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดเป็นโรงเรียนในระบบเช่นเดียวกับรูปแบบโรงเรียนของรัฐและเอกชนทั่วไป โดยมีอัตลักษณ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือ โรงเรียนต้องจัดให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชาเพิ่มเติมคือ วิชาภาษาบาลี และวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และศึกษาหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์แผนกมัธยมศึกษา บาลีสำหรับเป็นพื้นฐานในการศึกษาพระพุทธศาสนาในคัมภีร์ พระไตรปิฎก และสามารถนำไปเป็นเครื่องมือเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่สำคัญของพระภิกษุสามเณร ในฐานะที่เป็นศาสนทายาทผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาอีกด้วย จึงนับว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นอกจากจะจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 แล้ว ยังได้สนองงานคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา หรือการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลีด้วย โดยจัดการให้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาและบาลีให้สอดคล้องกับนโยบายคณะสงฆ์ (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558)

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยรวมประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการ การศึกษาของโรงเรียน ไม่เป็นไปตามมาตรฐานตามเกณฑ์ จึงทำให้เกิดมีปัญหามากหลายประการ เช่น ผู้บริหาร โรงเรียน ต่างๆ ขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการบริหารงานตามระบบขาดแผนงาน ไม่มียุทธศาสตร์เป้าหมายและหลักการ ครูผู้สอนมีวุฒิไม่ตรงกับกลุ่มสาระที่สอนและขาดความรู้ความชำนาญในการจัดการเรียนการสอน การผลิตสื่อการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร การวัดผล การประเมินคุณภาพภายในโดยรวม คุณภาพการศึกษามีความแตกต่างกันทั้งในด้านพื้นฐานของผู้บริหาร ครู อาจารย์ ผู้เรียน และคุณภาพของปัจจัย สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก กระบวนการบริหารภายในโรงเรียน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ กลุ่มโรงเรียนทำให้คุณภาพการศึกษายังแตกต่างกันออกไปในแต่ละโรงเรียน

ไม่ได้มาตรฐานตามสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554)

ดังนั้น ผู้บริหารย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานวิชาการที่พัฒนาคุณภาพของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สมรรถนะของผู้บริหารเป็นดรชนี้บ่งความสำเร็จของการบริหาร การที่ผู้บริหารมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการบริหารการศึกษาจะช่วยให้การจัดการศึกษาสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546) ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงและยึดหลักการบริหารงานก็คือ การกำหนดแผนวิธีการ และขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารในโรงเรียนไม่ดีจะกระทบต่องานส่วนอื่นๆ ของโรงเรียนด้วย ผู้บริหารที่ดีจะต้องเลือกวิธีการทำงานที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ (ภิญโญ สาร, 2526) แสดงให้เห็นว่า ปัญหาการบริหารงานในด้านวิชาการถือว่ามีความสำคัญต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโรงเรียนเป็นอย่างมาก อีกทั้งการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการบริหารงานจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ เหตุฉะนั้น การบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสามารถใช้แก้ไขปัญหาในการบริหารงานวิชาการภายในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการวิจัยเรื่องศึกษาสภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ทั้ง 14 กลุ่มทั่วประเทศจำนวน 407 โรงเรียน รวมจำนวน 2,259 รูป/คน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558) และมีกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 335 คน จากนั้นดำเนินการสุ่มตัวอย่างของแต่ละเขตการศึกษาตามสัดส่วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มี 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับศึกษาสภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ

3. การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) นำเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบประเด็นคำถาม เนื้อหาสาระ ให้มีความครอบคลุมสอดคล้องกับกรอบแนวคิด 2) นำแบบสอบถามปลายเปิด เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบเนื้อหาและความสอดคล้องของข้อคำถามกับกรอบแนวคิด แล้ววิเคราะห์หาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.7-1.00 ถือได้ว่าแบบสอบถามได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ 3) นำความคิดเห็น

ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทดสอบในการวิจัย 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา หรือวิธีของ Cronbach ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .962 จากนั้นทำการปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ก่อนนำไปแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมเป็นขั้นตอน คือ หลังจากการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปลี่ยนแปลงเป็นรหัสตัวเลขบันทึกลงในโปรแกรมการวิจัยทางสถิติ ดังนี้ 1) นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ โดยการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form) 2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ 3) การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้วยการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ระดับการให้คะแนนของของบุญชม ศรีสะอาด (2558)

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนงานด้านวิชาการ 2) การจัดการเรียนการสอนและการวัดการประเมินผลการเรียนรู้ 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 4) การนิเทศการศึกษา 5) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาพรวม

สภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาพรวม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1. การวางแผนงานด้านวิชาการ	4.22	0.67	มาก	2
2. การจัดการเรียนการสอนและการวัดการประเมินผลการเรียนรู้ในสถานศึกษา	4.17	0.69	มาก	4
3. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา	4.13	0.74	มาก	5
4. การนิเทศการศึกษา	4.19	0.73	มาก	3
5. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	4.24	0.61	มาก	1
ภาพรวม	4.17	0.66	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาพรวม พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการวางแผน

งานด้านวิชาการ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดการประเมินผลการเรียนรู้ ในสถานศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

สภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการวางแผนงานวิชาการ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ การวางแผนโครงสร้างหลักสูตรประจำปีการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ การกำกับติดตามการดำเนินโครงการด้านวิชาการตามแผนงานที่กำหนด ใช้ผลการประเมินโครงการด้านวิชาการในรอบปีที่ผ่านมาเพื่อใช้ประกอบการวางแผนวิชาการในปีต่อไป การสำรวจอัตรากำลังครูตามความจำเป็นของโรงเรียน การแต่งตั้งบุคลากรในการดำเนินงานวิชาการตรงตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ การจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินโครงการวิชาการของโรงเรียน การกำหนดนโยบายเพื่อวางแผนการบริหารงานวิชาการไว้อย่างชัดเจน และข้อสุดท้าย คือ ผู้บริหารร่วมมือกับคณะกรรมการวิชาการจัดทำนโยบายและแผนงานวิชาการ

สภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ในสถานศึกษา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ผู้บริหารให้ความสำคัญในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูที่มีผลงานทำวิจัยดีเด่นได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนครูทั้งในและนอกโรงเรียน คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาอย่างชัดเจน พิจารณาให้ความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษแก่ครูที่มีผลการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาดีเด่น การส่งเสริมความรู้ด้านการวิจัยแก่ครู จัดวิทยากร การอบรม สัมมนา ประชุมเชิง ปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ จัดหาอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อส่งเสริมการทำวิจัย จัดทำรายงานผลการดำเนินงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา และข้อสุดท้าย คือ นำผลการรายงานการดำเนินงานวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา

สภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ผู้บริหารให้ความสำคัญในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูที่มีผลงานทำวิจัยดีเด่นได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนครูทั้งในและนอกโรงเรียน พิจารณาให้ความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษแก่ครูที่มีผลการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาดีเด่น มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาอย่างชัดเจน มีการส่งเสริมความรู้ด้านการวิจัยแก่ครู จัดวิทยากร การอบรม สัมมนา ประชุมเชิง ปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ จัดหาอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อส่งเสริมการทำวิจัย จัดทำรายงานผลการดำเนินงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา และข้อสุดท้าย คือ นำผลการรายงานการดำเนินงานวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

สภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ มีการจัดทำเอกสารให้ความรู้แก่ครูในเรื่องการนิเทศการสอน ผู้บริหารมีการกำกับ ติดตาม นิเทศการสอนภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ขวัญและกำลังใจแก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ มีการจัดทำสรุปรายงานผลการนิเทศการสอนภายในสถานศึกษา ประจำทุกภาคการศึกษา ผู้บริหารเอื้ออำนวยความสะดวกระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ การนำผลการนิเทศไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ขวัญและกำลังใจแก่

ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ และข้อสุดท้าย คือ การสนับสนุนให้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มีการนิเทศการสอนภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ของตนเอง

สภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ การจัดทำรายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ การจัดประชุมชี้แจงผลการประกันคุณภาพสถานศึกษาให้แก่ครู ผู้ปกครอง และชุมชนทราบอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาใส่ใจและกำกับติดตามการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง การนำข้อมูลจากผลการประเมินคุณภาพไปปรับปรุงพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การพัฒนาระบบควบคุมคุณภาพในการประกันคุณภาพที่เอื้อต่อการตรวจสอบและรองรับการประเมินภายนอก การแต่งตั้งคณะทำงานผู้รับผิดชอบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา และข้อสุดท้าย คือ การประชุมสร้างความเข้าใจหลักเกณฑ์ และมาตรฐานประกันคุณภาพแก่บุคลากรให้เป็นที่ยอมรับ

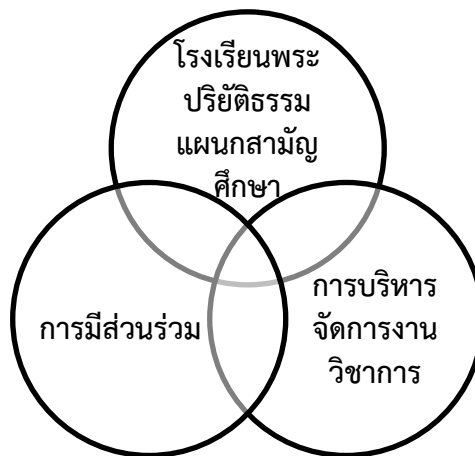
อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยมาเพื่ออภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาพรวม มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติอยู่ในอันดับที่ 1 ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ มีระดับการปฏิบัติอยู่ในอันดับที่ 2 ด้านการนิเทศการศึกษา มีระดับการปฏิบัติอยู่ในอันดับที่ 3 ด้านการจัดการเรียนการสอนและการวัดการประเมินผลการเรียนรู้ในสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติอยู่ในอันดับที่ 4 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติอยู่ในอันดับที่ 5 ซึ่งการบริหารวิชาการนั้นมีความสำคัญกับการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง จึงทำให้ทุกสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการจัดการบริหารงานวิชาการเป็นอันดับหนึ่งอยู่แล้วทำให้ผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด มีความสอดคล้องกับที่อุทัย บุญประเสริฐ (2540) กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการว่างานวิชาการเป็นงานหลักเป็นงานที่ใหญ่ที่สุดของระบบเป็นงานที่เป็นหัวใจของสถานศึกษาและมีหลักสูตรซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของงานวิชาการที่จะตอบสนองและสนับสนุนงานวิชาการให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และดังที่ปรีชา วงศ์อนุตรโรจน์ (2544) ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผนงานวิชาการเป็นสิ่งสำคัญและมีประโยชน์ต่อสถานศึกษามากช่วยให้มองเห็นปัญหาต่างๆ และหาวิธีการแก้ไขตั้งแต่เริ่มต้น การวางแผนงานวิชาการมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานในสถานศึกษาเป็นตัวกำหนดกิจกรรมที่จะทำในอนาคตไว้ล่วงหน้า โดยการได้ศึกษาถึงข้อมูลและข้อเท็จจริงเพื่อช่วยให้ผู้ทำงานสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าและเตรียมพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นทำให้สามารถพัฒนาสถานศึกษาไปตามทิศทางที่กำหนดไว้ และสามารถคงอยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้บริหารควรมีทักษะในการวางแผนต้องรับผิดชอบวางแผนงานวิชาการทุกระดับโดยการจัดให้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือหรือการรับฟังความคิดเห็นของครูอาจารย์ เพื่อได้จัดการวางแผนได้อย่างถูกต้อง

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้เป็นการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อันเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร โดยอาศัยการมีส่วนร่วม กระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและบุคลากรในสถานศึกษา ที่จะประกอบหรือปฏิบัติงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกัน ทุกคนมีส่วนร่วม ในการปรึกษาหารือ มีส่วนร่วม วางแผน มีส่วนร่วมตัดสินใจ มีส่วนร่วม ปฏิบัติการ มีส่วนร่วม ติดตาม และประเมินผล และมีส่วนร่วม ปรับปรุงและพัฒนา และการบริหารจัดการงานวิชาการในสถานศึกษาด้วยการ จัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุด กับผู้เรียน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนงานด้านวิชาการ 2) การจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล การเรียนรู้ 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การนิเทศการศึกษา 5) การพัฒนาระบบประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษา สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรมีการนำผลการรายงานการดำเนินงานวิจัย มาปรับปรุงเพื่อวางแผนการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา
 - 1.2 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรมีการวางแผนการนิเทศอย่างชัดเจนโดยผ่านคณะกรรมการการนิเทศที่แต่งตั้งตลอดจนหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้
 - 1.3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการการบริหารงานวิชาการที่ชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม
 - 1.4 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรมีการพัฒนามาตรฐานการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและการประกันคุณภาพภายนอกควรประเมินตามศักยภาพของโรงเรียน
 - 1.5 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรมีนโยบายส่งเสริมให้ครูมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ตลอดจนการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายตรงตามสภาพจริงของผู้เรียน
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

-
- 2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับศึกษาการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมกับหลักพุทธธรรมมาบูรณาการใช้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
- 2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานวิชาการด้วยการใช้ทฤษฎีการบริหารอื่นๆ เช่น CCIP การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (TQM) การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นต้น
-

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี กระทรวงศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 (ฉบับปรับปรุง).** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). **แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2558). **วิจัยเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). **การบริหารงานวิชาการ.** กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2546). **การบริหารงานวิชาการ.** กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซต.
- ภิญโญ สาร. (2526). **หลักการบริหารการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). **สถิติข้อมูลการจัดการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา. (2554). **คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพมหานคร :สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2540). **การบริหารประยุกต์.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement.* 30(3). 607-610.

ศึกษาสภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์*
A STUDY OF THE ADMINISTRATIVE CONDITION OF
THE SUNDAY BUDDHIST SCHOOL

^[1]พระสมุห์โกมิน จันทาโก (อินทร์อยู่) Phrasamu Komin Chanthapho (Inyoo), ^[2]อินธา ศิริวรรณ
Intha Siriwan, ^[3]พระมหาสมบัติ ธนปญโญ PhramahaSombat Dhanapaño

^[1] ^[2] ^[3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: koinyoo1@gmail.com

Article Received: January 25, 2020, Revised: February 05, 2020, Accepted: February 09, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เอกสารและการใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 109 คน ด้วยการเปิดตารางของ Krejcie และ Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 7 ด้าน คือ หลักสูตร การบริหาร การวัดผลประเมินผล ครูสอน นักเรียน การเรียนการสอน และแหล่งเรียนรู้

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ครูสอน, หลักสูตร, นักเรียน, การเรียนการสอน, แหล่งเรียนรู้, โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ABSTRACT

The objective of this research article was to study the administrative condition of the Sunday Buddhist School. The research methodology was analyzing the documents and using a questionnaire for a sample of 109 teachers in the Sunday Buddhist School by opening the Krejcie and Morgan's tables. The research tools were questionnaires and data analysis by using percentage, mean, and standard deviation and it was presented in a tabular form with captions. The results showed that the overall of administrative condition of Sunday Buddhist School was at a high level, and when considering each aspect, it was found that all 7 aspects were at high levels, namely curriculum, administration, evaluation, teachers, students, teaching and learning, and learning resources.

Keywords: Administration, Teachers, Curriculum, Students, Teaching and Learning, Learning Resources, Sunday Buddhist School

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

บทนำ

ประเทศไทยมีแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 เป็นแผนระยะยาว 20 ปี มาเป็นแผนยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ต่อมา ได้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้พระสงฆ์และบุคลากรทางศาสนา มีบทบาทในการเป็นผู้นำทางด้านปัญญาและจิตใจ ระบบศีลธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีและบทบาทการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่สังคมไทย

เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมทำให้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนต้องปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วจนก่อเกิดปัญหาหลายด้าน รวมทั้งปัญหาเสื่อมโทรมจากระบบคุณค่าทางศีลธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชาติ ความเสื่อมถอยทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของคนไทย ดังที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ก่อปัญหาสังคมในการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า ประเทศไทยเราดูเหมือนมีปัญหามากขึ้นและมีสิ่งที่ไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นมากมาย เน้นการพัฒนาประเทศแบบตะวันตกมากเกินไป โดยเฉพาะเน้นด้านวัตถุและเทคโนโลยี ส่วนการพัฒนาจิตใจนั้นตกต่ำไม่สมดุลกัน ฉะนั้น จากการพัฒนาที่ผิดพลาดไป ประเทศไทยต้องหันมาพัฒนาจิตใจกันให้มากขึ้นเพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมากมายและความเสื่อมทางศีลธรรม โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ทุกฝ่ายต่างเรียกร้องให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในสังคมไทย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2561)

โรงเรียนพุทธศาสนาวินายก เป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมแก่เด็กและเยาวชนของชาติ เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติชอบตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีความเคารพเทิดทูนประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไว้ไม่ให้เสื่อมสลายไป เพราะชนชาติใดก็ตามหากไม่มีประเพณีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ความเป็นชาติของเขาก็ไม่มี โรงเรียนพุทธศาสนาวินายก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนในขณะที่ยังคงอยู่ในภาวะวิกฤตทางศีลธรรม จึงเป็นเหตุให้ส่วนราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องประชุมปรึกษากันเพื่อแก้ปัญหาเรื่องนี้ (โรงเรียนพุทธศาสนาวินายก, 2550)

ที่ผ่านมา การดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกหลายแห่งประสบปัญหา มากมายในการดำเนินงาน จากผลการวิจัยของ สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม พบว่า การจัดการศึกษาของ โรงเรียนพุทธศาสนาวินายกในปัจจุบัน ยึดกรอบการเรียนการสอนแบบโรงเรียนที่มีลักษณะตายตัว ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และยังก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการทั้งในด้านการบริหารที่เป็นสาขาโรงเรียนทั่วประเทศยังขาดการต่อเนื่องในการบริหาร ด้านหลักสูตรยังขาดความทันสมัย ด้านครูสอน อาจารย์ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาสอนด้วยศรัทธา แต่อาจจะขาดความรู้เรื่องเทคนิควิธีการสอนจิตวิทยาการสอน และอาจจะมีข้อจำกัดหลายประการ นักเรียนมีแนวโน้มจำนวนนักเรียนที่มาลงสมัครเรียนน้อยลง จากสภาพเศรษฐกิจครอบครัว และสะท้อนถึงความสนใจของเด็กเยาวชนต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาที่น้อยลง ด้านการเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังยึดหลักตามกรอบการเรียนการสอนแบบตายตัว มักไม่สอดคล้องกับเป้าหมาย หลักการ ด้านการวัดผลประเมินผลส่วนใหญ่ความรู้ตามหลักสูตร ด้านแหล่งเรียนรู้ ขาดสถานที่ และปัจจัยในเรื่องสื่อและอุปกรณ์ในการเรียนการสอนมี

ผลต่อการเข้าศึกษาของนักเรียน ซึ่งเป็นเหตุทำให้แนวโน้มของจำนวนโรงเรียนสาขาลดลงและจำนวนนักเรียนที่ลดลงด้วย (สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2550)

ถึงกระนั้น อัตราจำนวนผู้เรียนจบตามหลักสูตรของโรงเรียนตามระยะเวลาการศึกษาแต่ปี จากการสอบถาม จำนวนผู้สมัครเข้าเรียนในระยะแรก ประกอบกับอัตราจำนวนที่ไม่แน่นอนในแต่ละปี ทำให้โรงเรียนไม่สามารถวางแผนอัตรากำลังบุคลากรให้เหมาะสมได้ เพราะมีครูผู้สอน จำนวน 58 ท่าน สัดส่วนจำนวนครู 1 ท่านต่อนักเรียน 21 คน และจำนวนนักเรียนจะลดลงเรื่อยๆ เปรียบเทียบปีการศึกษา 2560-2561 นักเรียนลดลง 344 คน คิดเป็น 29% ทั้ง 4 สาขา ในช่วงท้ายของการเรียนการสอนส่งผลให้โรงเรียนสามารถควบคุมดูแลคุณภาพการศึกษาและประเมินผลการพัฒนาของเด็กเยาวชนได้อย่างไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย (โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์, 2562)

จากการวิจัยเกี่ยวกับศูนย์พระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์พบสภาพปัญหาหลายประการ เช่น งานวิจัยของพระใบฎีกาสารชัย ชินวโร (2559) ที่ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารศูนย์พระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในแต่ละด้าน พบจุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคที่ควรพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข ดังนี้ ด้านวิชาการจัดหลักสูตรให้มีเนื้อหาชัดเจนและนำไปใช้ได้จริง ด้านงบประมาณจัดสรรงบประมาณให้ตรงกับความต้องการ ด้านบุคลากรสนับสนุนบุคลากรให้มีการศึกษาที่สูงขึ้นและ ด้านการบริหารงานทั่วไปส่งเสริมสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน และงานวิจัยของพระมหาสุชาติ ธมฺมกโม (2561) ที่ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ด้านการบริหารวิชาการ ผู้บริหารขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักการจัดการ ผู้สอนขาดความรู้ ความชำนาญ ขาดเทคนิควิธีการสอนที่ทันสมัย ด้านการบริหารงบประมาณ ได้รับงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ต้องขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากภายนอกมาใช้จ่าย ด้านการบริหารบุคคล พระวิทยากร และครูผู้สอนไม่เพียงพอ ขาดความชำนาญในการสอน ด้านการบริหารงานทั่วไป ในส่วนของอาคารที่ใช้ในการเรียน การสอนส่วนมากจะใช้ศาลาการเปรียญ พระอุโบสถ และห้องเรียนของโรงเรียนภายในวัด งบประมาณสนับสนุนในด้านนี้ยังไม่เพียงพอ ขาดผู้ให้ความร่วมมือสนับสนุนในการดำเนินงานอย่างจริงจัง แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารการจัดการสู่ความเป็นเลิศสำหรับโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ให้สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงจะต้องทำการวิจัยเรื่องศึกษาสภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เพื่อนำผลการวิจัยมาพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ให้มีระบบและเหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรในการวิจัย ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ครูสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 4 สาขา ได้แก่ 1) โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 2) โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย อำเภอน้อย พระนครศรีอยุธยา 3) โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาโรงเรียนวัดสวนส้ม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 4) โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขา

โรงเรียนวัดไตรสามัคคี อำเภอบางเมืองใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 109 ท่าน และใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับสภาพการบริหารการจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับของ Likert (1967)

3. การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) นำเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบประเด็นคำถาม เนื้อหาสาระ ให้ความครอบคลุมสอดคล้องกับกรอบแนวคิด 2) นำแบบสอบถามปลายเปิด เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบเนื้อหาและความสอดคล้องของข้อคำถามกับกรอบแนวคิด แล้ววิเคราะห์หาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.7-1.00 ถือได้ว่าแบบสอบถามได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ 3) นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทดสอบในการวิจัย 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา หรือวิธีของ Cronbach ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .966 จากนั้นทำการปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ก่อนนำไปแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมเป็นขั้นตอน คือ หลังจากการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปลี่ยนแปลงเป็นรหัสตัวเลขบันทึกลงในโปรแกรมการวิจัยทางสถิติ ดังนี้ 1) นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ โดยการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form) 2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ 3) การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลสภาพภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ความถี่ และค่าร้อยละ และข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ด้วยการทำวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ระดับการให้คะแนนของของบุญชม ศรีสะอาด (2558)

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ใช้สอบถาม แบ่งเป็น 7 ด้าน ได้แก่ การบริหาร หลักสูตร ครูสอน นักเรียน การเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารการจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย ในภาพรวม

สภาพการบริหารการจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย ในภาพรวม	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. การบริหาร	4.09	0.80	มาก	2
2. หลักสูตร	4.11	0.70	มาก	1
3. ครูสอน	4.03	0.68	มาก	4
4. นักเรียน	3.99	0.78	มาก	5
5. การเรียนการสอน	3.94	0.73	มาก	6
6. แหล่งเรียนรู้	3.59	0.94	มาก	7
7. การวัดผลประเมินผล	4.08	0.77	มาก	3
ภาพรวม	3.98	0.65	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารการจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย ในภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านบริหาร ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านครูสอน ด้านนักเรียน ด้านการเรียนการสอน และด้านแหล่งเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดของแต่ละด้านดังนี้

สภาพการบริหารการจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย ด้านที่ 1 ด้านการบริหาร ในภาพรวม พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อจากข้อที่มีการปฏิบัติมากไปหาน้อย พบว่า มีการประชุม ปรึกษาหารือเป็นประจำ มีนโยบายที่ชัดเจนในการนำไปปฏิบัติงาน มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน มีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และข้อสุดท้าย คือ มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

สภาพการบริหารการจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย ด้านที่ 2 ด้านหลักสูตร ในภาพรวม พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อจากข้อที่มีการปฏิบัติมากไปหาน้อย พบว่า หลักสูตรมีประโยชน์ต่อผู้เรียนในการดำเนินชีวิต หลักสูตรความเหมาะสม สอดคล้องกับการรักษาพระพุทธศาสนา หลักสูตรมีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และข้อสุดท้าย คือ มีหลักสูตรมีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

สภาพการบริหารการจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย ด้านที่ 3 ด้านผู้สอน ในภาพรวมพบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อจากข้อที่มีการปฏิบัติมากไปหาน้อย พบว่า ครูผู้สอนให้คำแนะนำในการกำหนดแนวทางการสอน กิจกรรมการเรียน การสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน ครูผู้สอนมีการอธิบายและยกตัวอย่างที่ชัดเจน ทำให้นักเรียนเข้าใจและตั้งใจเรียน ครูผู้สอนสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ทำให้นักเรียนได้ ครูผู้สอนเข้าใจในการสอน สอนสนุกและทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียน และข้อสุดท้าย คือ ครูผู้สอนมีเทคนิคการสอนและใช้สื่ออุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยทำให้นักเรียนอยากมาเรียน

สภาพการบริหารการจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย ด้านที่ 4 ด้านนักเรียน ในภาพรวมพบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อจากข้อที่มีการปฏิบัติมากไปหาน้อย พบว่า มีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอต่อการศึกษา มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการศึกษา มีความเข้าใจในระบบและหลักสูตร ได้รับการสนับสนุนและอุปถัมภ์อย่างเพียงพอ และข้อสุดท้าย คือ มีการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนเข้าศึกษา

สภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ ด้านที่ 5 ด้านการเรียนการสอน ในภาพรวม พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจากข้อที่มีการปฏิบัติมากไปหาน้อย พบว่า มีการบูรณาการเรียนการสอนให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม การเรียนการสอน มีการออกแบบการเรียนการสอนชวนให้เกิดความน่าสนใจ มีการออกแบบการเรียนการสอน ชวนให้เกิดความน่าสนใจ และข้อสุดท้าย คือ มีปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอนที่เพียงพอ

สภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ ด้านที่ 6 ด้านแหล่งเรียนรู้ ในภาพรวม พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจากข้อที่มีการปฏิบัติมากไปหาน้อย พบว่า มีสถานที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน มีแหล่งสืบค้นอย่างทั่วถึงและเพียงพอต่อความต้องการ มีเทคโนโลยี การศึกษาที่เหมาะสม มีหนังสือเสริมหลักสูตรที่เพียงพอ และข้อสุดท้าย คือ มีวัสดุอุปกรณ์ในการเรียน การสอนที่เพียงพอ

สภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ ด้านที่ 7 ด้านการวัดผลประเมินผล ในภาพรวม พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจากข้อที่มีการปฏิบัติมากไปหาน้อย พบว่า มีการวัดและประเมินผลในรอบปีชัดเจน มีการประเมินผลการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ มีการกำหนด เป้าหมายในการสอนแต่ละครั้ง มีกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเป้าหมาย และข้อสุดท้าย คือ มีการวัดผลประเมินผลสอดคล้องกับหลักสูตรทั้งเรื่องความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และการนำไปใช้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยมาเพื่ออภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มีประเด็นใน การอภิปรายผลโดยภาพรวม และจำแนกเป็นรายด้าน มีด้านบริหาร ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านแหล่งเรียนรู้ และด้านวัดผลประเมินผล ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการ บริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาแต่ละ รายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ อยู่ในระดับเห็น ด้วยมากทั้ง 7 ด้าน จึงสรุปการอภิปรายผลในประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหาร โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุดในด้านนี้ คือ มีการประชุมปรึกษาหารือเป็นประจำ แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนได้วางแผนและโครงสร้าง การบริหารไว้อย่างชัดเจน ในการรับผิดชอบหน้าที่ต่างๆ ในการจัดการศึกษา ขึ้นอยู่กับผู้บริหารในแต่ละ โรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุชาติ ธรรมภาโม (2561) ที่ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงานการบริหารจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบการบริหารจัดการที่ต้องการ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต้องทำการพัฒนารูปแบบบนพื้นฐานการบริหารงาน ทั้ง 4 ด้าน เช่น คือ วิชาการ บุคคล งบประมาณ และบริหารงานทั่วไป ภายใต้การมีส่วนร่วม 4 ด้าน เช่นกัน คือ 1) ร่วมตัดสินใจ 2) ร่วมปฏิบัติ 3) ร่วมรับประโยชน์ 4) ร่วมประเมินผล กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารและครูผู้สอน ผู้เรียน และ ผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และจากการ วิเคราะห์เอกสารรายงานการจัดการศึกษา สรุปว่า โครงสร้างการบริหารของโรงเรียน มีรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละโรงเรียน การจัดการเรียนการสอน การบริหาร และการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบในการดำเนินงานการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหารของแต่ละโรงเรียน ส่วนในเรื่องการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีความคิดเห็นน้อยที่สุดในด้านนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่เข้ามารับหน้าที่บริหารงานทางด้านแหล่ง

เรียนรู้นั้นยังมีการพัฒนาและฝึกอบรมให้เข้าใจในหลักของการบริหารที่ยังน้อยจึงทำให้ ผู้บริหารและครูสอนขาดความรู้ ความชำนาญ ขาดเทคนิควิธีการสอนที่ทันสมัย

2. ด้านหลักสูตร โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดในด้านนี้ คือ มีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรของการศึกษาของโรงเรียนนั้นไม่ได้รับการปรับปรุงมาเป็นเวลานานมาก ส่วยมากหลักสูตรจะเป็นที่เป็นเนื้อหา ทำให้ไม่ได้รับความสนใจที่ศึกษา ซึ่งการศึกษาปัจจุบันนั้นต้องมีหลักสูตรหลายรูปแบบมีรวบรวมไว้อยู่ทุกศาสตร์ แต่ถ้านักเรียนนักศึกษาไม่สนใจก็จะหาประโยชน์ไม่ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาสรชัย ชินวโร (2559) ที่ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่เด็กและเยาวชนให้เยาวชนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้านกาย จิตใจ ปัญญา และสังคม กับการมีแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ตรงกับความต้องการ หลักสูตรโรงเรียนควรกำหนดหลักสูตรให้ชัดเจน โดยกำหนดระยะเวลาการศึกษาแต่ละหลักสูตรให้ชัดเจน เนื้อหาวิชาควรปรับปรุงให้ทันสมัยเอื้ออำนวยต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และควรเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาของหลักสูตรกับสถานการณ์ปัจจุบัน อีกทั้งใช้เทคโนโลยีมาช่วยสอน การวัดผลควรปรับปรุงให้ได้มาตรฐานสากล

3. ด้านครูสอน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ครูผู้สอนมีเทคนิคการสอนและใช้สื่ออุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยทำให้นักเรียนอยากมาเรียนแสดงให้เห็นว่า ผู้สอนต้องมีทักษะและความสามารถในการสอนต่างๆ ให้เหมาะสมกับบริบท โดยมีการสอบถามและสัมภาษณ์ครูสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Eun S. (2002) ที่ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการสอนของครูประกอบด้วยตัวแปรต่าง ได้แก่ การเตรียมการสอนของครู การใช้สื่อการสอนของครู การวัดและประเมินผลของครู บรรยากาศในการเรียนการสอน การให้การเสริมแรงแก่นักเรียน ความสัมพันธ์ครูและนักเรียน ประสบการณ์ในการสอนของครู บุคลิกภาพของครูผู้สอน เจตคติต่อการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างครูภายในโรงเรียน สภาพเศรษฐกิจของครู ขวัญและกำลังใจของครูกลยุทธ์ด้านกระบวนการเรียนการสอน และกลยุทธ์การสร้างควมเข้าใจอาจารย์ และการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ คือ การเพิ่มการเชิดชูเกียรติและให้รางวัลอาจารย์ทางด้านการสอน การปรับพื้นฐานความรู้นักศึกษา การปฏิรูปการบริหารจัดการคณะครุศาสตร์ให้มีความคล่องตัว การจัดตั้งศูนย์สื่อวัสดุอุปกรณ์และคอมพิวเตอร์ การจัดหลักสูตรที่หลากหลาย จัดตั้งศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนและการสร้างความตระหนักในการทำงานเป็นทีม

4. ด้านนักเรียน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความคิดเห็นที่น้อยที่สุด คือ มีการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนเข้าศึกษา แสดงให้เห็นว่า การเรียนด้านพระพุทธศาสนาของนักเรียนมาจากหลายโรงเรียน อาจจะมีหลากหลาย ในการเรียนการสอนจึงต้องบูรณาการให้เหมาะสมกับผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Romine, Stephen (1975) ที่ผลการวิจัยพบว่า ครูสอนต้องเตรียมความพร้อมดังนี้ 1) ด้านการเตรียมการสอน มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนรู้ถึงวัตถุประสงค์และเรื่องอำนวยความสะดวก รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่างๆ 2) ด้านผลการสอนที่ผู้เรียนได้รับ ผู้เรียนต้องได้รับประโยชน์สมควรตามความตั้งใจจากวิชาที่เลือกเรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนและลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง 3) ด้านการเสนอเนื้อหา เช่น พูดหรืออธิบายชัดเจน ใช้คำถามและกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด สามารถใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา 4) ด้านการประเมินผล การนำข้อมูลย้อนกลับและเสริมแรงทางการเรียน เช่น มีการทำรายงานผลการเรียนภาคปฏิบัติหรือผลการทดสอบ เมื่อตรวจสอบแล้วจะต้องรีบแจ้งให้ผู้เรียนทราบทันที

5. ด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความคิดเห็นที่น้อยที่สุด คือ มีปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอนที่เพียงพอ แสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนด้านงบประมาณซึ่ง

เป็นหัวใจหลักในการบริหารการจัดการสถานศึกษาและโรงเรียน จึงทำให้กระบวนการบริหารงาน ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านบุคคล 3) ด้านงบประมาณ และด้านบริหารงานทั่วไป มีปัญหาไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี (2556) ที่ผลการวิจัยพบว่า ปัญหากระบวนการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดลำปาง สามารถแบ่งออกได้ 3 ส่วน คือ 1) ปัญหาด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน 2) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา เนื่องจากการสรรงบประมาณไม่เพียงพอจึงทำให้การบริหารการจัดการที่กล่าวมาข้างต้นไม่มีประสิทธิภาพและสิทธิผล

6. ด้านแหล่งเรียนรู้ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความคิดเห็นที่น้อยที่สุดคือ มีวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนที่เพียงพอ แสดงให้เห็นว่า แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนยังไม่เพียงพอต่อการค้นคว้าสำหรับนักเรียน ซึ่งในยุคปัจจุบันการเรียนรู้มีหลากหลาย มีสื่อการเรียนการสอนทางเทคโนโลยีสารสนเทศมากมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบรรจง จนทศุตโต (2550) ที่ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยนำเข้า มีอาคาร สถานที่เพียงพอ มีบุคลากรที่ทำเสียสละ มีหลักสูตร ภาวะเปี่ยม มีวัสดุอุปกรณ์สื่อการสอนและงบประมาณ ด้านกระบวนการ มีโครงสร้างการบริหารที่มีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย การวัดผลและประเมินผล กิจกรรมสนับสนุนที่หลากหลาย ผลผลิต มีการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา การนำไปใช้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน (ภาวนา 4) และมีผลกระทบต่อบ้าน วัด โรงเรียน (บวร)

7. ด้านการวัดผลประเมินผล โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดของด้านนี้ คือ มีการวัดผลประเมินผลในรอบปีที่ชัดเจน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การสอบวัดผลและการตรวจในแต่ละปีนั้น มีกำหนด วัน เวลา สถานที่ ที่ชัดเจน ดำเนินการมาตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาพร้อมกันทั่วประเทศ สิ่งที่โรงเรียนต้องเพิ่มเติมต้องที่การวัดผลประเมินผลโดยทั้งด้านกาย วาจา ใจ เน้นพฤติกรรมและการแสดงออก โดยให้โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พระสงฆ์ ผู้ปกครอง นักเรียน หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้เกิดรูปแบบการบริหารการจัดการ ผู้ที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียน ส่งเสริมให้เกิดความสุขในการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของอุไรรัตน์ ทองพินิจ (2561) ที่ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการส่งเสริมความสุขสำหรับนักเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมและให้โอกาสแก่นักเรียนในการเลือกเรียนรู้ตามความสนใจของนักเรียนแต่ละคน รูปแบบนี้สร้างบรรยากาศแห่งความพึงพอใจในการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีความสุขเพิ่มขึ้น 2) รูปแบบการส่งเสริมความสุขสำหรับนักเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นรูปแบบความสุขตามหลักพุทธธรรมโดยมีพระสงฆ์ให้การส่งเสริมและสนับสนุน ร่วมกับชุมชนที่มีความเข้มแข็งให้ความร่วมมือและสนับสนุนด้วยสาระสำคัญพื้นฐานที่ปฏิบัติคือ ใช้เมตตากรุณาและกายภาวนา เป็นการปฏิบัติเพื่อการเข้าถึงพุทธศาสนา การฝึกตนแบบกายภาวนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอช่วยให้ครูอาสาสมัครและนักเรียนมีการพัฒนาทางกายดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด คือสามารถควบคุมการบริโภคเทคโนโลยีสมัยใหม่และมีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เช่นในเรื่องการเลือกบริโภคเทคโนโลยีสมัยใหม่ การฝึกตนแบบกายภาวนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจะสามารถช่วยให้ชุมชนพัฒนา เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางความคิดเพิ่มมากขึ้น

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้เป็นการบริหารการจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่เป็นการศึกษาเฉพาะด้านจริยธรรม คุณธรรม แก่เด็กและเยาวชน เน้นการศึกษาด้านการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม โดยมีการบริหารการจัดการ การดำเนินนโยบายการบริหารจัดการในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีหลักเกณฑ์กระบวนการการดำเนินงานในการจัดการศึกษา และมีขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประสบ

ความสำเร็จและนำไปสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมายและสามารถนำไปเผยแพร่ให้หน่วยงานภายในและภายนอกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหาร การบริหารจัดการโรงเรียนแบบวัด บ้าน โรงเรียน (บวร) 2) ด้านหลักสูตร การมีส่วนร่วมการบริหารหลักสูตร 3) ด้านครูสอน ครูมีลักษณะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 4) ด้านนักเรียน การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดี เก่ง มีความสุข 5) ด้านการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนการวิจัยบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ 6) ด้านแหล่งเรียนรู้ สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาไทย 7) ด้านการวัดผลประเมินผล การประเมินผลแบบกัลยาณมิตร อันจะทำให้เป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาการบริหารงาน และการเรียนการสอนตามพันธกิจของโรงเรียน คือการให้วิชาการแก่เยาวชนบุคคลทั่วไป และเป็นการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งศึกษาอบรมแก่เด็กและเยาวชนของชาติให้มีความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ปฏิบัติคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาปัญญา และจิตใจให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีประสิทธิภาพ สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ แต่ละด้าน พบว่า

1.1 ด้านการบริหาร พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสุดท้าย คือ มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เหตุนั้น โรงเรียนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากร เจ้าหน้าที่ ได้เข้าอบรม สัมมนาและการศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.2 ด้านหลักสูตร พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสุดท้าย คือ มีหลักสูตรมีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เหตุนั้น โรงเรียนควรปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและควรพัฒนาหลักสูตรใหม่ให้เป็นแบบเรียนแล้วรู้สึกสนุก หลักสูตรควรบูรณาการ มีความสอดคล้องกับสังคม สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.3 ด้านผู้สอน พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสุดท้าย คือ ครูผู้สอนมีเทคนิคการสอนและใช้สื่ออุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยทำให้นักเรียนอยากมาเรียน เหตุนั้น โรงเรียนควรพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะเทคนิคด้านการสอนวิธีสอน มีความเข้าใจจิตวิทยาของผู้เรียน มีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนเก่ง มีความรู้ มีความสามารถทุกคน มีความสามารถในการใช้อุปกรณ์สื่อการสอนข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย

1.4 ด้านนักเรียน พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสุดท้าย คือ มีการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนเข้าศึกษา เหตุนั้น โรงเรียนควรมีการอบรมผู้เรียนให้พัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การเรียนตามหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจแล้วเข้าสู่การปฏิบัติเพื่อจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง จะเกิดผลเป็นปฏิเวธทางการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา

1.5 ด้านการเรียนการสอน พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสุดท้าย คือ มีปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอนที่เพียงพอ เหตุนั้น โรงเรียนควรมหาแหล่งทุน หรือผู้สนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอต่อการเรียนการสอน

1.6 ด้านแหล่งเรียนรู้ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสุดท้าย คือ มีวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนที่เพียงพอ เหตุนั้น โรงเรียนควรจัดหาสื่อการเรียนการสอน นวัตกรรมการเรียนรู้ และเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

1.7 ด้านการวัดผลประเมินผล พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสุดท้าย คือ มีการวัดผลประเมินผลสอดคล้องกับหลักสูตรทั้งเรื่องความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ เหตุนั้น โรงเรียนควรมีการวัดผลประเมินผล ตามความรู้ ความสามารถให้ดูตามสภาพความจริงนักเรียนทำได้อย่างไรโดยสังเกตจาก ทางกาย ทางวาจา ทางใจ เน้นการวัดผลการปฏิบัติ ติดตามนักเรียนไปถึงบ้าน มีการให้ผู้ปกครองเป็นผู้ร่วมการประเมินผล สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการบริหารจัดการของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อพัฒนาให้เกิดนวัตกรรมในการบริหารโรงเรียน

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมให้การบริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บิซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2558). วิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร (ศักดิ์ ประเสริฐพร). (2559). ยุทธศาสตร์การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาบรรจง จันทคุตโต. (2550). **คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา: กรณียศึกษา ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์** พุทธศาสตรบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี. (2556). **การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัด** **ลำปาง. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
- พระมหาสุชาติ ธรรมกามา. (2561). **การพัฒนาแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ ศูนย์ศึกษา** **พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี** **บัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
- โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์. (2550). **อนุสรณ์ 50 ปี และพิธีมอบประกาศนียบัตร วุฒิบัตร เกียรติบัตร** **และทุนการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.**
- โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์. (2562). **งานมอบประกาศนียบัตร วุฒิบัตร เกียรติบัตร และทุนการศึกษา.** **กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2561). **การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.**
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2560-2579.** **กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.**
- สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). **รูปแบบและกระบวนการ** **บริหารจัดการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์.** **กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.**
- อุไรรัตน์ ทองพินิจ. (2561). **รูปแบบการส่งเสริมความสุขสำหรับนักเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์** **มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีนิพนธ์. มหาวิทยาลัย** **มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
- Eun, S. (2002). Contextual Autonomy in EFL Classrooms: A Critical Review of English Teaching Methods in South Korea. **Dissertation Abstracts International**. 62(11).
- Likert, Rensis. (1967). **The Method of Constructing and Attitude Scale.** in Reading in Attitude Theory and Measurement. Fishbein Martin. New York: Wiley & Son.
- Romine, Stephen. (1975). Student and Faculty Perceptions of an Effective University Instructional Climates. **The Journal of Education Research**. 68(6). 139-143.

ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน*
A STUDY OF THE STATE OF PARTICIPATORY NETWORK ADMINISTRATION OF
THE ROYAL AWARDED BUDDHIST ORIENTED SCHOOLS

[1]ราตรี รัตนโสภะ Ratee Rattanasopha, [2]สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Suddhipong Srivichai,

[3]พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวาทโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

[1] [2] [3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: rate.rat@mu.ac.th

Article Received: February 01, 2020, Revised: February 15, 2020, Accepted: March 08, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยด้วยการศึกษาเอกสารและการใช้แบบสอบถามผู้บริหารและครูโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 176 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในภาพรวมและในรายด้านมีระดับการบริหารแบบเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก คือ การมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิก การบริหารแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม และความร่วมมือในการขยายเครือข่าย

คำสำคัญ: การบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม, การสื่อสาร, เครือข่าย, โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

ABSTRACT

This research article aimed to study the current state of participatory network administration of the Royal Awarded Buddhist Oriented School. The research methodology was the study of documents and the use of questionnaires for 176 administrators and teachers of the Royal Awarded Buddhist Oriented School. The research instruments were questionnaires and data were analyzed using basic statistics, such as percentage, mean and standard deviation and it was presented in a tabular form with captions. The results showed that the overall and in each aspect of the current condition of the participatory network administration of the Royal Awarded Buddhist Oriented School was at high level, namely having a common purpose, member participation, participatory administration, participation in the exchange of knowledge, communication to develop participation and cooperation in expanding the network.

Keywords: Participatory Network Administration, Communication, Network, Royal Awarded Buddhist Oriented Schools

*บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้มีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบการศึกษาแนวพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับระบบการศึกษา การเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ ที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริงตามหลักพุทธธรรม โดยจัดการศึกษาเป็นระบบที่ชัดเจน ผ่านการดำเนินงานในด้านวิถีพุทธ ที่เรียกว่า “โรงเรียนวิถีพุทธ” อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆ ในวงกว้างต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 5) โดยโรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการเป็นโรงเรียนที่สอนและฝึกให้ผู้เรียนกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ถ้าทำอย่างจริงจังต่อเนื่องผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ กาย (กายภาวนา) สังคม (ศีลภาวนา) จิต (จิตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

โรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนาการจัดสภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย 1) ด้านกายภาพ คือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม เป็นต้น 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่างๆ 3) ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู เป็นต้น 5) ด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขาดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ ดังเช่น การจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติ สภาพชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนาศรัทธาและศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้นให้การกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ด้านการเรียนการสอน บูรณาการพุทธธรรมในการจัดเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์เอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสงปัญญา เป็นต้น (คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, 2557) ตรงกับที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (อ้างใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2542) ได้กล่าวว่า การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น นั่นคือ การที่เรารู้จักประมาณในการบริโภคปัจจัย 4 คือ การกินอยู่อย่างพอดี ไม่ขาด ไม่เกิน รู้จักใช้อินทรีย์ อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อย่างมีสติ ไม่หลง ไม่เปียดเบียน จักเกื้อหนุนให้เราดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ให้มีการพัฒนาตนเอง เพื่อทำสิ่งดีงามให้ยิ่งขึ้นไป ซึ่งจะมองว่าการศึกษาศสมัยใหม่ได้ปรับวิธีการเรียนตามแนวทางการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ดังนั้น การจัดการศึกษาแนวโรงเรียนวิถีพุทธจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งจะพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้พร้อมที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามเป้าหมายที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนด

การดำเนินของโรงเรียนวิถีพุทธในปัจจุบันนี้ ทุกสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการได้นำอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 29 ประการไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านการเรียนการสอน 3) ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน 4) ด้านส่งเสริมวิถีพุทธ และ 5) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ และในด้านการเรียนการสอนซึ่งเป็นด้านที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามบริบทของท้องถิ่น

ของตนเอง (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2552) อีกทั้งในปัจจุบันนี้ได้แบ่งโรงเรียนวิถิพุทธเป็น 3 ระดับ คือ 1) โรงเรียนวิถิพุทธทั่วไป โรงเรียน 2) โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ และ 3) โรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน (ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) ซึ่งโรงเรียนวิถิพุทธเหล่านี้มีอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน เป็นระดับการพัฒนาขั้นสูงสุดของโรงเรียนวิถิพุทธ แต่การเกิดขึ้นของโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทานยังไม่มาก มีการบริหารจัดการตามตัวชี้วัด 54 ประการ จึงทำให้เกิดปัญหาของการดำเนินโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทานตามบริบทที่แตกต่างกันไปแต่ละภูมิภาค แม้จะมีการพัฒนาตามอัตลักษณ์ 29 ประการ ตามหลักเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธในปัจจุบันนี้ยังดำเนินกิจกรรมในแต่ละโรงเรียน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บางโรงเรียนมีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนวิถิพุทธได้น้อยกว่าโรงเรียนอื่น อาจจะเป็นเพราะด้านความพร้อมในการดำเนินงาน ความรู้ความเข้าใจในการประสานเครือข่าย การมีส่วนร่วมของแต่ละโรงเรียน รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

จากเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการวิจัยเรื่องศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน เพื่อเป็นข้อมูลต่อการนำไปพัฒนาให้เกิดการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายโรงเรียนวิถิพุทธ และเพื่อยกระดับความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธให้มีมาตรฐานสากลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน จำนวน 88 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทานและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน จำนวน 176 คน ใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัยด้วยการเลือกแบบเจาะจง คือ ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน 1 ท่าน และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน 1 ท่าน ของโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน 88 โรงเรียน รวมเป็น 176 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน มี 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ

3. การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) นำเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบประเด็นคำถาม เนื้อหาสาระ ให้มีความครอบคลุมสอดคล้องกับกรอบแนวคิด 2) นำแบบสอบถามปลายเปิด เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบเนื้อหาและความสอดคล้องของข้อคำถามกับกรอบแนวคิด แล้ววิเคราะห์หาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.7-1.00 และมีค่าเฉลี่ยทั้งฉบับ 0.80 ถือได้ว่าแบบสอบถามได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ 3) นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทดสอบในการวิจัย 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา หรือวิธีของ Cronbach ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.988 จากนั้นทำการปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ก่อนนำไปแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมเป็นขั้นตอน คือ หลังจากการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปลี่ยนแปลงเป็นรหัสตัวเลขบันทึกลงในโปรแกรมการวิจัยทางสถิติ ดังนี้ 1) นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ โดยการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form) 2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ 3) การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ความถี่และค่าร้อยละ และข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้วยการทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์โดยมีเกณฑ์ระดับการให้คะแนนของของบุญชม ศรีสะอาด (2558)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในภาพรวมทั้ง 6 ด้าน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และสรุปผลการวิเคราะห์แบบสอบถามสภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในภาพรวมทั้ง 6 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน 2) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก 3) ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม 4) ด้านการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 5) ด้านการสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม 6) ด้านความร่วมมือในการขยายเครือข่าย และเมื่อพิจารณาลำดับ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในภาพรวม

สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในภาพรวม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
	μ	σ	แปลผล	
1. การมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน	4.25	0.69	มาก	1
2. การมีส่วนร่วมของสมาชิก	4.19	0.20	มาก	2
3. การบริหารแบบมีส่วนร่วม	4.08	0.22	มาก	4
4. การมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	4.04	0.26	มาก	5
5. การสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม	4.11	0.23	มาก	3
6. ความร่วมมือในการขยายเครือข่าย	3.99	0.80	มาก	6
รวม	4.10	0.68	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ในภาพรวมมีสภาพปัจจุบันการบริหารอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีสภาพปัจจุบันการบริหารอยู่ในระดับมากทั้ง 6 ด้าน คือ การมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิก การสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม การบริหารแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความร่วมมือในการขยายเครือข่าย โดยมีผลการปฏิบัติในรายด้านดังนี้

1. สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงจากลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนางาน ร่วมกันตัดสินใจและรับผิดชอบในสิ่งที่ตัดสินใจดำเนินการ มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางนิเทศ กำกับ ดูแล ติดตามงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีการประชุมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์การเป็นเครือข่ายร่วมกัน และมีแนวทางร่วมกันในการจัดตั้งเครือข่าย

2. สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงจากลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สมาชิกร่วมกันรักษาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อพัฒนาเครือข่ายอย่างยั่งยืน ร่วมกันประเมินโครงการตามบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ รู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมร่วมกันในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมให้กับเครือข่าย และนำข้อมูลข่าวสารมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อพัฒนานวัตกรรมจนเป็นต้นแบบให้เครือข่ายอื่น

3. สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4. สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงจากลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ให้สมาชิกใหม่ของเครือข่าย มีการจัดการองค์ความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการนำประสบการณ์ในการทำงานมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการนำเอาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานมาปรึกษาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไข และมีการพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของสมาชิก

5. สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านการสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านการสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงจากลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการติดต่อสื่อสารให้เกิดการรับรู้และยอมรับการทำงานของเครือข่าย โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการประสานเครือข่าย มีการติดต่อสื่อสารเครือข่ายผ่านโทรศัพท์ เว็บไซต์ อีเมล โลกออนไลน์ จดหมาย ฯลฯ ด้วยข้อมูล ข่าวสารที่ส่งชัดเจนทำให้ผู้รับเข้าใจง่าย มีการจัดกิจกรรมติดต่อสื่อสารที่สร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกร่วมมือกันค้นหาเป้าหมายเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน มีการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนในเครือข่ายเพื่อให้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึง จัดระบบการติดต่อสื่อสารสะดวก รวดเร็ว และทันสมัย

6. สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านความร่วมมือในการขยายเครือข่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ด้านความร่วมมือในการขยายเครือข่ายอยู่ใน

ระดับมากทุกข้อ โดยเรียงจากลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีระบบความสัมพันธ์ต่อความร่วมมือในการขยายเครือข่าย มีระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีระบบให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา และมีการรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย

อภิปรายผลการวิจัย

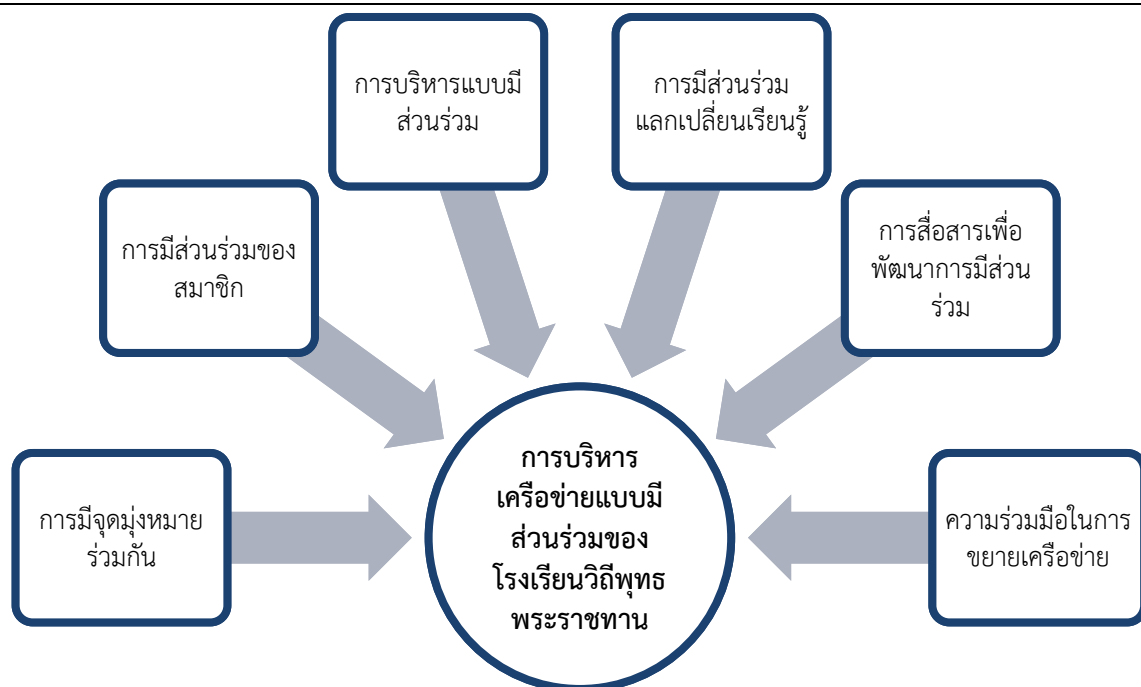
การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยมาเพื่ออภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาศาสนาปัจจุบันการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานทั้ง 6 ด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ การมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิก การสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม การบริหารแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความร่วมมือในการขยายเครือข่าย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการบริหารเครือข่ายของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ได้นำหลักการของการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการดำเนินงานอย่างชัดเจน ทำให้ผู้บริหาร ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้มีการรับรู้ร่วมกัน มีความเข้าใจที่ตรงกัน และได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร ต้นติยมาศ (2550) ที่ผลวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม สังกัดกรุงเทพมหานครประกอบด้วย ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม การติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วมของสมาชิก องค์การ (เครือข่ายโรงเรียน) แบบมีส่วนร่วม บรรยากาศการมีส่วนร่วม และระดับของประสิทธิผลการบริหารเครือข่ายโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมาก ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตติ พัฒนสระคู (2556) ที่ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จและยั่งยืนโรงเรียนต้องจัดสภาพและองค์ประกอบการเรียนรู้รอบด้านให้ครบทุกด้าน จัดกิจกรรมที่หลากหลายต่อเนื่องที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตนักเรียน และให้เครือข่ายบ้าน วัด โรงเรียน มีส่วนร่วมในการบริหารร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา และร่วมรับผิดชอบ นอกจากนี้ การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสวัสดิ์ เพชรบุรณ์ (2550) ที่ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ (1) การพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อม และบรรยากาศโรงเรียน (2) การพัฒนาหลักสูตรใช้การสอนแทรกหรือบูรณาการพุทธธรรม และคุณลักษณะศึกษา และ (2) ผลการนำรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาไปใช้ พบว่า โดยใช้หลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (2) หลังการใช้หลักสูตรนักเรียนส่วนมากปฏิบัติได้ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ (3) ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากขึ้นไป (4) ครูอาสาสมัครร่วมโครงการวิจัยพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเห็นว่า นักเรียนสามารถนำหลักพุทธธรรมมาทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตนได้ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้เป็นการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานด้วยอาศัยการมีส่วนร่วมความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีกระบวนการทำงานร่วมกัน เริ่มจากการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมมือกันปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ 2) มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ 3) มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ 4) มีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ โดยมีหลักการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานที่เป็นการดำเนินงานตามกระบวนการทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือกัน พึ่งพาอาศัยกัน เพื่อให้การดำเนินมีคุณภาพและยั่งยืน 6 ด้าน ได้แก่

1. การมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ร่วมกัน
2. การมีส่วนร่วมของสมาชิก สมาชิกดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในการตัดสินใจ การดำเนินโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินโครงการ
3. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมในการบริหาร 4 ประการ ดังนี้
 - 3.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การที่โรงเรียนวิถิพุทธพระราชทานและโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางแผนริเริ่มโครงการ/งาน/กิจกรรม โดยได้ร่วมอภิปรายเสนอแนะ แสดงความคิดเห็น การตัดสินใจเลือกโครงการ/งาน/กิจกรรม รวมถึงในระหว่างการดำเนินโครงการ/งาน/กิจกรรม
 - 3.2 การมีส่วนร่วมดำเนินงาน การที่โรงเรียนวิถิพุทธพระราชทานและโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนในด้านทรัพยากร งบประมาณ บุคลากร สถานที่ในการดำเนินโครงการ/งาน/กิจกรรม
 - 3.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การที่โรงเรียนวิถิพุทธพระราชทานและโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการได้รับผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ/งาน/กิจกรรม ทั้งผลด้านบวก ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน การได้รับคำยกย่องชมเชย เป็นต้น และผลด้านลบ ได้แก่ เมื่อเกิดข้อบกพร่อง หรือข้อผิดพลาดในการดำเนินงาน ทุกฝ่ายให้การยอมรับและพร้อมช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร เช่น ความขัดแย้ง ความแตกแยก เป็นต้น
 - 3.4 การมีส่วนร่วมการประเมินผล การที่โรงเรียนวิถิพุทธพระราชทานและโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนิเทศ ติดตามสรุปผลรายงานผลและข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน เมื่อสิ้นสุดการดำเนินโครงการได้มีการเผยแพร่ให้บุคลากรทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับรู้เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานต่อไป
4. การมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาและอุปสรรคร่วมกันอยู่เสมอ มีการยอมรับฟังปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงานระหว่างกันและกัน
5. การสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม การสื่อสารที่ทำให้สมาชิกเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงาน เพื่อช่วยรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน โดยมีกิจกรรมและข้อมูลทำให้เกิดความเลื่อมใสของเครือข่าย
6. ความร่วมมือในการขยายเครือข่าย มีระบบความสัมพันธ์ต่อความร่วมมือในการขยายเครือข่าย มีการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย มีระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีระบบให้ความช่วยเหลือช่วยแก้ไขปัญหามีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามประเมินผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน และควรจัดทำหลักสูตรการพัฒนาบุคลากร ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องจริงจัง

1.2 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปพัฒนาเป็นคู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

1.3 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนให้ผู้บริหาร และผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เอาใจใส่อย่างจริงจัง มุ่งมั่นกับการดำเนินการมากขึ้น ติดตาม นิเทศ ให้กำลังใจ และชี้ให้เห็นประโยชน์แท้ของการพัฒนา เนื่องจากงานด้านการปลูกฝังคุณธรรมเป็นงานที่จะเห็นผลระยะยาว หากไม่เอาใจใส่ จริงจัง มุ่งมั่น ก็อาจท้อแท้ก่อนได้

1.4 มหาเถรสมาคมควรมอบหมายกรมการมหาเถรสมาคมรูปหนึ่งมากำกับดูแลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและออกมติมหาเถรสมาคมให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกับเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนวิถีพุทธใกล้เคียง

1.5 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรแต่งตั้งกรรมการดำเนินงานวิถีพุทธประจำวิทยาเขต โดยมีโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานในเขตบริการเข้าร่วมเป็นกรรมการด้วย พร้อมจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเพียงพอ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาการบริหารเครือข่ายของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเพื่อสร้างเครือข่ายอย่างยั่งยืน

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารเครือข่ายของโรงเรียนวิสุทธิพุทธพระราชทานด้วยการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์กับการบริหารเครือข่าย

2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวิสุทธิพุทธพระราชทาน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. (2557). **โรงเรียนวิสุทธิพุทธ**. แหล่งที่มา http://www.moe.go.th/5TypeSchool/school_bud.htm สืบค้นเมื่อ 14 ก.ย. 2561.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2558). **วิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2542). **การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคน กิน อยู่ ดู ฟังเป็น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์.
- รัศมี พัฒนสระคู. (2556). **โรงเรียนวิสุทธิพุทธ: การพัฒนารูปแบบการบริหารงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเรียนในภาคอีสาน**. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริพร ตันติยศ. (2550). **รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลสังกัดกรุงเทพมหานคร**. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร). (2542). **คำกล่าวสัมโมทนียกถา ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิสุทธิพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์.
- ส่วนวางแผนและพัฒนากอปรม สถาปนวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). **สถิติโรงเรียนวิสุทธิพุทธ**. แหล่งที่มา <http://www.vitheeabuddha.com/main.php> สืบค้นเมื่อ 16 ส.ค. 2560.
- สวัสด์ เพชรบุรณ. (2550). **การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดสังเวช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1**. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553**. กรุงเทพมหานคร: พรึกหวานกราฟฟิค.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2552). **แนวทางดำเนินการ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิสุทธิพุทธ**. แหล่งที่มา <http://www.vitheeabuddha.com> สืบค้นเมื่อ 16 ก.พ. 2561.

แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทย
GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF THE THAI SANGHA ADMINISTRATION

อำนาจ บัวศิริ Amnaj Buasiri
นักวิชาการอิสระ Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: amnaj2504@hotmail.com

Article Received: January 19, 2020, Revised: March 15, 2020, Accepted: March 30, 2020

บทคัดย่อ

แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทย เป็นการวิเคราะห์สภาพการปกครองของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ด้วยการสรุปสภาพจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไขปรับปรุงได้ถูกวิธี โดยสรุปเป็นแผน กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ คือ ปกครองพระสงฆ์ไทยให้ประพฤติดี มีการศึกษา ใส่ใจพัฒนาด้วย จิตอาสาเพื่อชุมชน สร้างสังคมสุขสันติ ส่งเสริมมิติประเทศไทยเจริญ มั่งคั่งอย่างยั่งยืน 2) พันธกิจ 3 ประการ 3) จุดมุ่งหมาย 3 ประการ และ 4) มีกลยุทธ์ 5 ประการ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 สมาฆังจังหวัด กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาพระสงฆ์ฆาธิการ กลยุทธ์ที่ 3 ฐานข้อมูลคณะสงฆ์ กลยุทธ์ที่ 4 ชมรม และเครือข่ายจิตอาสาพัฒนาชุมชน และกลยุทธ์ที่ 5 การสร้างศาสนทายาท

คำสำคัญ: การปกครอง, คณะสงฆ์ไทย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์

Abstract

The “Guidelines for the Development of the Thai Sangha Administration” was an analysis of the current administrative state of the Thai Sangha by summarizing strengths, weaknesses, obstacles, problems, and then proposing the way for improvement. In summary, it was a strategic plan for the Thai Sangha administration consisting of: 1) vision; to administrate Thai monks and novices to behave well, educate them, and train them in volunteer spirit for community, creating peaceful society and sustainable wealthy and healthy country, 2) three missions, 3) three goals, and 4) five strategies; the first was a provincial Sangha council, the second was an administrative monk development, the third as information data base of Sangha, the forth was community volunteer club and networks, and finally was establishing Buddhist heirs.

Keywords: Administration, Thai Sangha, Thai Sangha Administration, Thai Sangha Administration Development

บทนำ

สังคมไทยอยู่ได้อย่างมั่นคงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาศัยปัจจัยที่สำคัญสามประการคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ความเป็นชาติ รวมเอาภาษา วัฒนธรรม ประเพณี แผ่นดินที่อยู่อาศัยทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ ภูมิปัญญาชาวบ้าน การประกอบอาชีพ จิตสำนึก รูปแบบการประพฤติปฏิบัติ การปกครอง การศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม ผลิตรายณ์ต่างๆ ที่ผู้คนในประเทศคิดค้นและผลิตขึ้นมาใช้ ความรัก ความสามัคคีระหว่างผู้คนในชาติ รวมถึงการช่วยเหลือ และการยอมรับซึ่งกันและกัน ส่วนศาสนา คือ ความเชื่อและการปฏิบัติ รวมถึงหลักคำสอนที่เป็นศีลธรรม และจุดหมายสูงสุดของชีวิต พิธีกรรมต่างๆ ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคลทุกระดับ ซึ่งต่างก็มีความเชื่อ ความเลื่อมใสในหลักคำสอน พร้อมกับน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตของตน สำหรับพระมหากษัตริย์นั้นถือว่าเป็นจุดศูนย์รวมแห่งการบริหาร และความสามัคคีของผู้คนในชาติ และเป็นประมุขหรือผู้นำสูงสุดของประเทศ ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของชาติ นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา อาศัยพระมหากษัตริย์เป็นหลักสำคัญที่สุด องค์ประกอบแห่งความมั่นคงของชาติทั้งสามประการนี้ต่างเกี่ยวเนื่องกันและแยกกันไม่ออก และมีบทบาทร่วมกันในการสร้างความเป็นปึกแผ่นของชาติ (จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, 2548)

พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสามของสถาบันหลักที่ช่วยส่งเสริมค้ำชูความเป็นชาติไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้อัญเชิญพระพุทธศาสนาหลักลังกาวงศ์เข้ามาเผยแผ่และประดิษฐานในเมืองสุโขทัย พร้อมกับได้นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและปกครองบ้านเมืองด้วย พระมหากษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยตอนปลายมักจะมีพระนามต่อท้ายว่า ธรรมราชา อันหมายถึง พระมหากษัตริย์ผู้มีธรรม (ศรีณย วงศ์คำจันทร์, 2558) พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงมีพระราชศรัทธา เคารพนับถือยึดมั่นต่อพระพุทธศาสนา ทรงน้อมนำหลักธรรมคำสอนมายึดถือปฏิบัติในส่วนพระองค์ และทรงใช้หลักการจากทศพิธราชธรรมและธรรมหมวดอื่นๆ เป็นแบบแผนและแนวทางในการปกครองประเทศ พร้อมกับส่งเสริมสนับสนุนให้อาณาประชาราษฎร์นำไปเป็นรากฐานในการประพฤติปฏิบัติส่วนตน เพื่อดำรงชีวิตครอบครัวและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สืบทอดเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงาม เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย มาจนถึงทุกวันนี้

ด้วยคุณูปการอันล้ำเลิศของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏชัดเจนเป็นจริงดังกล่าว พระมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐทุกพระองค์ ทรงปวารณาพระองค์เป็นพุทธมามกะและเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก รับเป็นภาระ เป็นธุระให้การอุปถัมภ์ค้ำจุนพระพุทธศาสนาด้วยพระองค์เองมาโดยตลอดทุกยุคทุกสมัย จนถึงปี พ.ศ. 2475 สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ พระราชทานอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินให้แก่คณะราษฎร มีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นทำหน้าที่บริหารกิจการบ้านเมืองของประเทศ ทำให้รัฐบาลต้องรับหน้าที่ในการดูแลให้ความอุปถัมภ์กิจการพระพุทธศาสนาแทนพระมหากษัตริย์

กิจการพระพุทธศาสนาของไทยแต่เดิมนั้นใช้พระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองดูแลกันเอง ในหมู่คณะสงฆ์ เริ่มมีกฎหมายเกี่ยวกับงานพระศาสนาครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งออกเป็นพระบรมราชโองการ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศได้มีการออกพระราชบัญญัติรับรองความเป็นองค์กรและการดำเนินกิจการในรูปของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ปัจจุบันใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ซึ่งเน้นเรื่องการปกครองคณะสงฆ์เกี่ยวกับโครงสร้าง องค์กรบริหารงาน เขตการปกครอง บทบาทหน้าที่ของบุคลากรผู้ทำหน้าที่ในการปกครองตามลำดับชั้น คล้ายคลึงกับการบริหารงานของฝ่ายบ้านเมือง โดยมีให้ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรหลักเป็นองค์กรกลางในการทำหน้าที่บริหารงานปกครองดูแลสังฆมณฑล

สามารถออกกฎ ระเบียบ คำสั่ง ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เพื่อการทำให้คณะสงฆ์อยู่กันอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม

คณะสงฆ์ได้ใช้อำนาจทางการปกครอง กำหนดภารกิจของงานพระพุทธศาสนา เป็น 6 งาน คืองาน การปกครองคณะสงฆ์ งานการจัดการศึกษาสงฆ์ งานจัดการศึกษาสงเคราะห์ งานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานสาธารณูปการ และ งานสาธารณสงเคราะห์ จากประเด็นดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า อำนาจในการปกครอง สงฆ์ สามารถกำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบ การดำเนินงานของกิจการคณะสงฆ์ ได้ครบถ้วนทุกด้าน ดังนั้น การปกครองคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้กิจการทั้งหมดของคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาจรัญ ฐิริโกวิท (2563) ที่ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ของพระสังฆาธิการเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย 1) ด้านการปกครอง ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย ข้อบังคับ มีหลักอุปทานิยธรรมเข้ามาบูรณาการ 2) ด้านการศาสนศึกษา จัดการศึกษาพระปริยัติ ธรรมให้กับพระภิกษุสามเณร มีหลักไตรสิกขาเข้ามาบูรณาการ 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กเยาวชน มีหลักสังคหวัตถุเข้ามาบูรณาการ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกาศ พระพุทธศาสนา มีหลักพุทธวิธีการสอนเข้ามาบูรณาการ 5) ด้านการสาธารณูปการ พัฒนาบูรณะวัด มีหลัก พรหมวิหารและหลักภวามนาเข้ามาบูรณาการ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือสังคมทางจิตใจและวัตถุ มีหลักสารานิยธรรมเข้ามาบูรณาการ

กิจการพระพุทธศาสนา ทั้ง 6 ด้านดังกล่าวเป็นกิจการที่เน้นไปในทางการช่วยเหลือสังคม ตามที่ พระพุทธองค์ทรงมอบภาระไว้ และเป็นการสนับสนุนงานของรัฐบาลในการเกื้อกูลสังคมมาโดยตลอด เช่น การ รับเด็กและเยาวชนเข้ามาบวชเรียนเป็นพระภิกษุสามเณร เพื่อการสร้างและพัฒนาบุคคลด้วยการศึกษาสงฆ์ให้ เป็นผู้มีความรู้ในหลักการของชีวิต หลักของธรรมชาติ การดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และยังสามารถนำ ความรู้ไปถ่ายทอด อบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมต่อประชาชนได้ หรือเมื่อลาสิกขาออกไปก็จะเป็นพลเมืองดี ของชาติได้

การจัดการศึกษาสงเคราะห์ รวมทั้งการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจน เป็นการช่วยเหลือเด็ก ด้อย โอกาสในสังคมเมืองบางกลุ่ม หรือในชนบทห่างไกล ได้มีช่องทางในการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาและการปลุกฝังอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกระดับอายุ ให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ช่วยสร้างสังคมสามัคคีปรองดอง มีสันติสุข เป็นไปอย่างได้ผลที่ดีด้วยกลยุทธ์ “บวร” ผ่านกระบวนการพัฒนา ชุมชนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น “โครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” “โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” “โครงการธนาการข้าว” “ธนาการโค - กระบือ” “สหกรณ์สัจจะสะสมทรัพย์” “ศูนย์ฝึกอาศิพ” หรือกิจกรรม ที่พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในลักษณะต่างๆ เป็นต้น กิจกรรมหลากหลาย ดังกล่าวนี้ คณะสงฆ์ไทย โดยมหาเถรสมาคมได้ดำเนินการบริหารงานผ่านขั้นตอนการปกครอง ทั้งการสั่งการการจัดตั้งกลุ่มหรือคณะ บริหารงานและการขับเคลื่อนปฏิบัติงานและการติดตามผลงาน ตั้งแต่ ระดับหน ระดับภาค ระดับจังหวัดระดับ อำเภอ ระดับตำบล จนถึงระดับวัด การดำเนินงานเป็นเช่นนี้มาโดยตลอด

นับตั้งแต่โลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ ทำการปฏิรูปให้สอดคล้องกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการแบ่งส่วน ราชการกระทรวงทบวงกรมขึ้นมาใหม่ ในปี พ.ศ. 2545 มีการกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น อย่างเต็มรูปแบบ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารงานและพัฒนาท้องถิ่นทุกประการ เต็มที่ แบบเบ็ดเสร็จ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้มีผลกระทบโดยตรงต่อบทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์ในระดับ ชุมชน ที่เคยดำเนินการมาแล้วตั้งแต่อดีต เจ้าอาวาสวัดในทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล อำเภอ และจังหวัด ซึ่งเคยเป็น ผู้นำและเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาท้องถิ่นดังที่กล่าวมาโดยตลอด ต้องเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะการลด

บทบาทความสำคัญด้านการพัฒนาชุมชนเชิงกายภาพลงไปทั้งหมด แม้แต่การใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการประชุม และการรวมตัวของประชาชนในชุมชน ผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมา คือ ความสัมพันธ์ในลักษณะของการเกื้อกูลกัน ในสังคมชุมชน ระหว่างบ้าน กับ วัด เริ่มลดน้อยลง ความผูกพันในการช่วยเหลือเอื้ออาทร ระหว่างชาวบ้าน กับพระสงฆ์ก็จะห่างเหินกันไปทุกที ชาวบ้านจะอาศัยวัดเพียงการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ความสำคัญของศาสนาที่เคยผูกพันเป็นเสมือนวิถีชีวิตประจำของชาวบ้าน เริ่มจืดจางลงไปทุกที

ในปัจจุบันจะเห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นว่า บรรทัดฐานของสังคมเน้นให้คุณค่าทางวัตถุมากกว่าจิตใจ ความฟุ้งเฟ้อของเยาวชนไทยจึงเกิดขึ้นพร้อมกันกับพฤติกรรมเสื่อมถอยในการใช้ชีวิต ความตกต่ำทางจิตใจ และการยึดติดกับค่านิยมบริโภควัตถุอย่างขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นจึงน่าเป็นห่วงว่าการส่งเสริมความฟุ้งเฟ้อของเยาวชนที่เป็นอยู่กำลังเป็นการเพาะเชื้อความเลวร้ายในสังคมให้เพิ่มมากขึ้นในอนาคต (พระมหา แล ขำสุข ปกรณ์ ประจัญบาน และอ้อมธจิต แปนสร, 2558) ประชาชนส่วนใหญ่จะไปวัดในวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ศาสนาและการประกอบกิจการทางพระพุทธศาสนา ผ่านกระบวนการพัฒนาชุมชนในลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมานั้นได้ลดน้อยถอยลงไปมาก ประกอบกับมีเหตุปัจจัยหลายอย่างเข้ามาสอดแทรก มีอิทธิพลชักจูงประชาชนให้หันห่างไปจากพระพุทธศาสนามากขึ้น เช่น สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่มีการแข่งขันกันสูงมากขึ้น ความบีบรัด จำเป็นในการทำงานหาเลี้ยงชีพ ความเจริญของสังคมเชิงวัตถุ เทคโนโลยี การสื่อสาร การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ในเชิงลบที่เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา ตลอดจนการเผยแพร่เชิงรุกของศาสนาอื่นๆ มีส่วนทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาและความลดน้อยถอยลงในความผูกพันต่อพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนมากขึ้นเรื่อยๆ หากปล่อยให้เป็นเช่นนี้ต่อไปโดยไม่มีการปรับปรุงแก้ไขจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอย่างแน่นอน

การดำเนินกิจการพระพุทธศาสนาสมควรต้องทำการพัฒนาปรับปรุงวิธีการดำเนินการให้เท่าทันต่อสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อสร้างความมั่นคงและความเข้มแข็งอันจะส่งผลให้พระพุทธศาสนาได้มีความเจริญมั่นคง เป็นเสาหลักที่สำคัญของประเทศไทยดังในอดีตที่ผ่านมา และมีความยั่งยืนตลอดไป โดยเริ่มจากการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปกครองของคณะสงฆ์ก่อน เพราะเป็นจุดหลักสำคัญ หรือเป็นหัวใจ และเป็นฟันเฟืองของการดำเนินกิจการพระพุทธศาสนาทั้งปวงของคณะสงฆ์ไทย กล่าวคือ ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอดีตเกิดขึ้นจากการได้รับความอุปถัมภ์จากรัฐเป็นหลัก ประชาชนเชื่อผู้นำ เมื่อผู้นำนับถือพระพุทธศาสนา ประชาชนก็จะนับถือตามผู้นำด้วย แต่ปัจจุบันความมั่นคงของพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นจากชาวพุทธเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรคณะสงฆ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้พระพุทธศาสนาได้เจริญมั่นคงอยู่ได้ต่อไป โดยมีแนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา 3 ประการ ได้แก่ 1) บูรณาการการบริหารงานคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ประกอบด้วย การจัดตั้งกรรมการสงฆ์ การจัดทำแผนพัฒนากิจการการคณะสงฆ์ในทุกระดับ และการจัดตั้งสำนักงานบริหารกิจการสงฆ์/กรรมการสงฆ์ในทุกจังหวัด 2) การสนับสนุนงานบริหารการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพและภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ การพัฒนาสถาบันผู้บริหารพระสังฆาธิการ และการพัฒนาเครือข่ายการทำงานของพระสังฆาธิการ 3) การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ ประกอบด้วย การส่งเสริมการนำหลักพุทธธรรมกับหลักการบริหารในการพัฒนาองค์กร/กรรมการสงฆ์/กิจการคณะสงฆ์ การพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่เชื่อมโยงกับภาครัฐและภาคประชาชน (พระราชเมธี (วิชา อภิปัญญา) และสมศักดิ์ บุญปู, 2559)

แนวคิดสำคัญในการพัฒนาเพื่อการแก้ไขปรับปรุงกิจการพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืนได้นั้นต้องเริ่มที่การวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานการปกครองของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยการสรุป จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งหาสาเหตุที่มาของปัญหาและอุปสรรค ให้ถูกต้อง เกิดความ

ชัดเจนตรงประเด็น เพื่อการหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงได้ถูกวิธี และวางแผนการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลัก
อริยสัจ 4 ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานไว้ให้

สภาพการปกครองของคณะสงฆ์ไทย

สรุปสภาพการปกครองของคณะสงฆ์ไทย โดยแบ่งออกได้ดังนี้

1. สภาพจุดแข็งและจุดอ่อนภายในองค์กรคณะสงฆ์

ตารางที่ 1 สภาพจุดแข็งและจุดอ่อนภายในองค์กรคณะสงฆ์

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1. พระธรรมวินัยเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก 2. มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รับรอง 3. มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรบริหารกลาง ออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติ เพื่อการปกครองได้ 4. พระเจ้าแผ่นดินเป็นพุทธมามกะ/ อัครศาสนูปถัมภก 5. พุทธศาสนิกชน 95 % 6. มีวัด 40,000 วัด และภิกษุสามเณร 295,000 รูป 7. มีผู้บริหารวัด 40,000 รูป กระจายอยู่ทุกตำบล 8. รัฐบาลให้การอุปถัมภ์ผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 9. มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปฏิบัติหน้าที่สนองงานอยู่ทุกจังหวัด 10. มหาเถรสมาคมกำหนดให้ผู้บริหารคณะสงฆ์ทุกระดับทำการประชุมกันอยู่เป็นเนืองนิตย์และรายงานผลปฏิบัติงาน 11. การแต่งตั้งพระผู้บริหารใช้การศึกษาเป็นเกณฑ์ด้วย 12. สมณศักดิ์มีส่วนช่วยส่งเสริมให้พระปฏิบัติงานดีขึ้น	1. การทำผิดพระธรรมวินัยร้ายแรง ได้รับโทษไม่หนักเหมือนทางโลก 2. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไม่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ไม่ทราบทิศทางและจุดหมาย 3. ข้อมูลสารสนเทศกิจการศาสนาไม่เป็นระบบ 4. ศักยภาพพระสังฆาธิการระดับวัดส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐาน การศึกษาเมื่อเทียบกับทางโลก 5. จำนวนภิกษุสามเณร ลดลงอย่างต่อเนื่อง 6. บทบาทพระและวัดที่มีต่อชุมชนลดลง 7. การปฏิบัติงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติยังไม่เข้มแข็งพอ 8. การปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการขาดเอกภาพ 9. ความเข้มงวดกวดขันในการปกครองดูแลพระเถรในวัดส่วนใหญ่ยังไม่มีความมาตรฐาน 10. มีข่าวเรื่องพระทำผิดวินัยและพฤติกรรมไม่ดีมากขึ้น 11. พระเถรที่ไม่ตั้งใจศึกษาอบรมยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก

2. สภาพปัญหาอุปสรรคและโอกาสภายนอกองค์กรคณะสงฆ์

ตารางที่ 2 สภาพปัญหาอุปสรรคและโอกาสภายนอกองค์กรคณะสงฆ์

ปัญหา /อุปสรรค/สิ่งคุกคาม	โอกาส
1. บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นทำให้บทบาทการเกื้อกูลชุมชนของพระสงฆ์ลดลง 2. ปฏิสัมพันธ์ของประชาชนที่มีต่อวัดลดลง 3. ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมมีส่วนทำให้ประชาชน เห็นห่างจากวัดมากขึ้น	1. พุทธศาสนิกชนมีศรัทธาในการทำบุญอยู่มาก 2. การศึกษาเพื่อพระสังฆาธิการมีการขยายตัวมากขึ้น 3. ชาวต่างชาติสนใจศึกษาพระพุทธศาสนามากขึ้น 4. นักท่องเที่ยวเข้ามาทัศนศึกษาในวัดมากขึ้น

4. การศึกษาทางโลกขยายโอกาสมากขึ้น ทำให้การ บวชเรียนของเยาวชนเพื่อการศึกษาลดลง	5. ประชาคมอาเซียน กระตุ้นให้มีการพัฒนาวัฒนธรรม ขึ้น ทั้งด้านบุคลากร เศรษฐกิจและสภาพแวดล้อม
5. มีผู้ปลอมปนเข้ามาบวชโดยไม่มีศรัทธามากขึ้น	6. รัฐบาลมีนโยบายในการปฏิรูปประเทศในทุกๆ ด้าน รวมทั้งกิจการพระพุทธศาสนา
6. การเผยแพร่ของศาสนาอื่นๆ ใช้กลยุทธ์ วิธีการ หลากหลายมากขึ้น และได้ผลดีขึ้น	
7. มีภัยคุกคามต่อความมั่นคงของพุทธศาสนาทั้งจาก ภายในและภายนอกเกิดมากขึ้น	

สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข

จากการวิเคราะห์สภาพการปกครองคณะสงฆ์ไทย ทำให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย ปัญหาอุปสรรค/ ภัยคุกคาม และโอกาส ของการปกครองคณะสงฆ์ และสาเหตุที่มาของปัญหาอุปสรรคต่างๆ ซึ่งสามารถกำหนด แนวทางแก้ไขได้ดังนี้

ตารางที่ 3 สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข

สาเหตุของปัญหา	แนวทางแก้ไข
1. การบริหารงานของคณะสงฆ์ไม่มีจุดหมาย และ ทิศทาง เพราะเน้นแต่การปกครองดูแลสหิทธิกรให้ ประพฤติเคร่งครัดอยู่ในพระธรรมวินัย และคอยแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นแบบตั้งรับ ไม่เคยมีการวางแผนการ ปฏิบัติงานอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรที่เป็นระบบมาก่อน	1. จัดทำแผนแม่บทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน ภาพรวมของประเทศ และจัดทำแผนย่อยในระดับ หน ระดับภาค ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และ ระดับวัด ให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ การปกครองคณะสงฆ์ มีทิศทางในการดำเนินงาน และปฏิบัติการในแต่ละระดับต่อไป
2. พระสังฆาธิการไม่มีศักยภาพที่เป็นมาตรฐานเหมือน อย่างทางโลก เพราะขาดการเตรียมการผู้บริหาร กิจการคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง	2. วางระบบการเตรียมการและพัฒนาพระสังฆาธิการ ไว้ในแผนพัฒนามากิจการคณะสงฆ์ให้เป็นมาตรฐาน ทั้งด้านความรู้คุณธรรมและศีลธรรมร่วมมือกับ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ในการพัฒนาความรู้ และจัดตั้ง สถาบันพระสังฆาธิการในระดับหน
3. ระบบการปกครองคณะสงฆ์ ไม่เข้มแข็งในระดับ จังหวัด เพราะการบริหารโดยลำพังของเจ้าคณะ จังหวัด ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง จำเป็นต้องอาศัย ทีมงานช่วยพิจารณา	3. จัดตั้งระบบสภาสงฆ์จังหวัดขึ้น โดยมีสมาชิก สภามาจากเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และ ผู้แทนจากพุทธศาสนิกชน เข้ามาช่วยบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัด รายละเอียดจำนวนสมาชิก และการบริหารเป็นไปตามกฎระเบียบมหาเถร สมาคม
4. สำนักงานบริหารงานคณะสงฆ์ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ยังเคลื่อนย้ายไปตามวัดที่เจ้าอาวาส ดำรงตำแหน่งในระดับนั้นๆ อยู่ ทำให้ข้อมูลเอกสาร สำคัญทางการบริหารงานไม่ได้รับการเก็บดูแลให้เป็น ระบบ มักสูญหายไปเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้ดำรง	4. จัดตั้งสำนักงานบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ จังหวัด อำเภอ ตำบล ให้มีสถานที่ตั้งที่แน่นอน เป็นสัดส่วน ในระดับจังหวัด ให้สอดคล้องกับการมี สภาสงฆ์จังหวัด และเชื่อมโยงกับสำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัด (สนง.พศจ.) ได้อย่าง

ตำแหน่ง และยากต่อการประสานงานจากหน่วยงานอื่นๆ	สะดวก ในระดับตำบล อำเภอ ให้สอดคล้องกับงานอบรมประชาชนประจำตำบล โดยแต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบการทำงานและบริหารงาน มีตำแหน่งประจำที่จำเป็น ตามความเหมาะสมของท้องที่
5. ฐานข้อมูลสารสนเทศกิจการพระพุทธศาสนาไม่ทันสมัย ไม่เป็นปัจจุบัน ใช้ประโยชน์ในการบริหารงานได้ไม่สมบูรณ์	5. พัฒนาระบบฐานข้อมูล เชื่อมโยงระหว่าง สนง. พศ. และ สนง. เจ้าคณะจังหวัด ให้เป็นไลน์เดียวกัน ให้มีข้อมูลที่จำเป็นทุกด้าน เพื่อการตรวจสอบ จำนวนวัด จำนวนพระภิกษุสามเณร สถานภาพด้านต่างๆ ได้เป็นปัจจุบัน สามารถใช้วางแผนได้
6. บทบาทการเชื่อมต่อการพัฒนาท้องถิ่นของพระสงฆ์ลดน้อยลง ส่งผลให้สัมพันธภาพความสำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อชาวบ้านลดลงตามไปด้วยประชาชนก็จะห่างเหินจากวัดออกไปทุกที	6. พระสงฆ์ในทุกท้องถิ่น ต้องปรับปรุงบทบาทการเข้าถึงชุมชนด้วยการมุ่งเน้นกิจกรรมเชิงรุกที่มีผลต่อการพัฒนาจิตใจของประชาชน ในด้านความเป็นอยู่ การใช้ชีวิต จากวิกฤติความเปราะบางเศรษฐกิจและสังคม เป็นโอกาสในการ เหยี่ยาเกื้อหนุน พัฒนาจิตใจสร้างพลังชีวิตให้ประชาชน จำเป็นต้องฝึกพัฒนาวิธีการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นทีมและวางแผนพัฒนาร่วมกันอย่างรอบคอบฟื้นฟูงานอบรมประชาชนประจำตำบลให้เข้มแข็ง
7. ปัญหาการปลอมบวชและความไม่ตั้งใจศึกษาอบรมของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนการประพฤติผิดพระธรรมวินัย หรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมต่อเพศบรรพชิตซึ่งมีสาเหตุจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน	7.1 เจ้าคณะผู้ปกครอง ต้องใส่ใจเข้มงวด ในการตรวจสอบและเพื่อความละเอียดรอบคอบ 7.2 หากมีพระหรือภิกษุสามเณรผิดมากพอ ควรตั้งเป็นกรรมการช่วยงาน การตรวจสอบและติดตามกำกับดูแลพฤติกรรมพระเณร และช่วยพิจารณาวินิจฉัยตัดสินกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้น 7.3 ดำเนินการขับออกจากความเป็นภิกษุสามเณร หลังการให้โอกาสปรับปรุงแก้ไขตัวเอง 3 ครั้งแล้วไม่ดีขึ้น
8. กรณีที่ศาสนาอื่นๆ มีการเผยแพร่ศาสนาเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ	8.1 สร้างเครือข่ายชมรมพุทธและประสานกับองค์กรทางพุทธศาสนาในท้องถิ่นช่วยเฝ้าระวังภัยอันตราย ศึกษาข่าวสารข้อมูลการดำเนินการของศาสนาอื่นๆ มีการจัดประชุมระดมความคิดเห็นจากพระสังฆาธิการและพุทธบริษัท เพื่อพัฒนาแก้ไขปรับปรุงการดำเนินกิจการพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างทันสมัยทันเหตุการณ์ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 8.2 จัดโครงการประกวดคนดี วิถีธรรม ส่งเสริมให้

	เยาชนประชาชน สวดมนต์ไหว้พระทำสมาธิเป็นประจำทุกวัน ด้วยกิจกรรมการบ้าน 5 ข้อ กิจกรรม 5 ห้องชีวิต สวดมนต์สร้างพลังจิต และกิจกรรมอื่นๆ
9. กรณีจำนวนพระภิกษุสามเณรลดลงอย่างต่อเนื่อง	9.1 ปรับระบบการศึกษาของคณะสงฆ์และพัฒนาให้ทันสมัย ทั้งการศึกษาแผนกธรรม แผนกบาลี และสามัญศึกษา จนถึงระดับมหาวิทยาลัยให้มีมาตรฐานเช่นเดียวกับทางโลก โดยจัดแผนการศึกษาในรูปแบบใหม่ สามารถเรียนได้ทั้งเพศภิกษุสามเณรและเยาชนทั่วไป ตามแบบวิถีพุทธ ความมีคุณภาพจะทำให้ได้รับความนิยมจากผู้ปกครอง ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนเพิ่มมากขึ้น 9.2 จัดบวชภิกษุสามเณรฤดูร้อนทั่วแผ่นดิน จัดหลักสูตรอบรมให้ทันสมัย ถูกใจ และได้ประสิทธิผล

แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทย : แผนกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ไทย

จากการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานการปกครองของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยการสรุปสภาพจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งหาสาเหตุที่มาของปัญหาและอุปสรรค ให้ถูกต้อง เกิดความชัดเจนตรงประเด็น รวมทั้งการหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงได้ถูกวิธี ทำให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย ปัญหาอุปสรรค/ภัยคุกคาม และโอกาส ของการปกครองคณะสงฆ์ และสาเหตุที่มาของปัญหาอุปสรรคต่างๆ ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาเป็นแผนกลยุทธ์แผนกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ไทยเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทยได้ดังนี้

แผนกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ไทย

วิสัยทัศน์ : “ปกครองพระสงฆ์ไทยให้ประพฤติดี มีการศึกษา ใส่ใจพัฒนาด้วย จิตอาสาเพื่อชุมชน สร้างสังคมสุขสันติ ส่งเสริมมิติประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน”

พันธกิจ :

1. จัดการปกครองสงฆ์ ให้เป็นระบบตามหลักกฎหมายที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย
2. พัฒนาพระสังฆาธิการให้ประพฤติดี มีความรู้ สู่การปฏิบัติศาสนกิจ ด้วยจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชน
3. สนับสนุนการพัฒนาพลังจิตประชาชน ให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

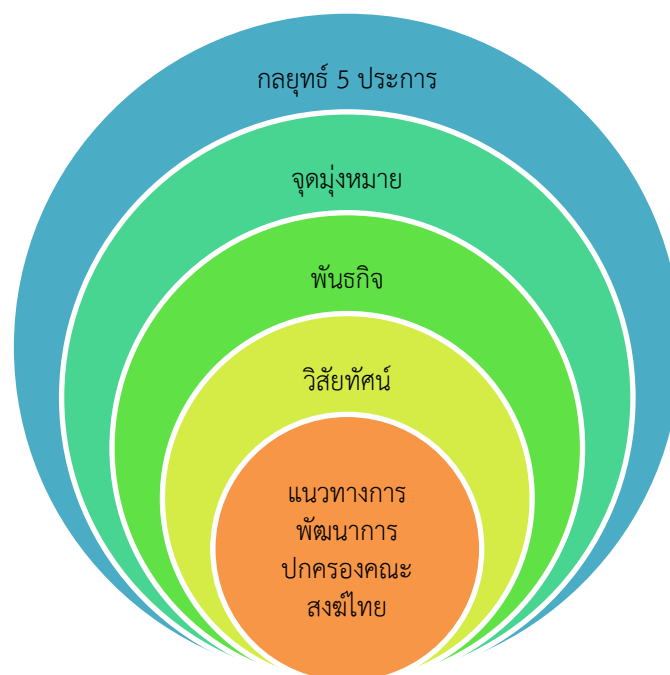
จุดมุ่งหมาย :

1. พัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์ ระดับภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด
2. วางแผนการพัฒนาพระสังฆาธิการทั่วประเทศให้มีศักยภาพพร้อมในการปกครองคณะสงฆ์
3. ส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการเพื่อการพัฒนาประชาชนในชุมชนให้มีหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เพื่อสร้างพลังใจในการพัฒนาตนเองให้ดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

- กลยุทธ์ที่ 1 สภาสงฆ์จังหวัด
วัตถุประสงค์ / การดำเนินการ
1. จัดตั้งสภาสงฆ์จังหวัด สภาสงฆ์อำเภอ และสภาสงฆ์ตำบล
 2. กำหนดโครงสร้าง องค์ประกอบ บทบาท อำนาจหน้าที่ และการปฏิบัติงานของสภาสงฆ์ แต่ละระดับ
 3. จัดทำแผนพัฒนากิจการคณะสงฆ์ ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด
 4. การปฏิบัติงานตามแผนฯ ที่กำหนด
- กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาพระสังฆาธิการ
วัตถุประสงค์ / การดำเนินการ
1. จัดทำแผนพัฒนาพระสังฆาธิการทุกระดับ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถในการบริหารการปกครอง
 2. ประสานงานกับมหาวิทยาลัยสงฆ์และองค์กรทางการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร และแผนการพัฒนอย่างต่อเนื่อง
 3. เตรียมการขยายงานสถาบันพระสังฆาธิการในระดับภาค
 4. ปฏิบัติการตามกรอบของแผนฯ ที่กำหนด
- กลยุทธ์ที่ 3 ฐานข้อมูลคณะสงฆ์
วัตถุประสงค์ / แผนการดำเนินการ
1. จัดทำแผนพัฒนาระบบข้อมูลกิจการคณะสงฆ์ โดยประสานงานกับ สนง.พศ.
 2. จัดหางบประมาณดำเนินการเพื่อการวางระบบและการเชื่อมต่อระหว่างจังหวัด
 3. ระดมการเก็บบันทึกข้อมูลด้านกิจการคณะสงฆ์เป็นรายจังหวัด
 4. ติดตามผลการดำเนินการและทดสอบการใช้งานตามลำดับ
- กลยุทธ์ที่ 4 ชมรมและเครือข่ายจิตอาสาพัฒนาชุมชน
วัตถุประสงค์/แผนการดำเนินการ
1. ศึกษารวบรวมชมรม/องค์กรที่ทำงานด้านพระพุทธศาสนาและสร้างระบบเครือข่าย
 2. กำหนดบทบาทหน้าที่/กิจกรรมของเครือข่าย
 3. จัดประชุมกำหนดแผนการดำเนินงานของเครือข่าย
 4. จัดทำแผนการสร้างจิตอาสาและพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ
 5. ดำเนินการตามแผนฯ ที่กำหนด
- กลยุทธ์ที่ 5 การสร้างศาสนทายาท
วัตถุประสงค์/แผนการดำเนินการ
1. ปรับปรุงระบบการศึกษาสงฆ์ให้ทันสมัยเท่าเทียมมาตรฐานโลก
 2. จัดบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อนทั่วประเทศ ต่อเนื่องทุกปี

บทสรุป

แนวทางการพัฒนาการปกครองสงฆ์ไทย เป็นการศึกษาวิเคราะห์สภาพการปกครองของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน โดยการสรุปสภาพจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งหาสาเหตุที่มาของปัญหาและอุปสรรค ให้ถูกต้อง เกิดความชัดเจนตรงประเด็น รวมทั้งการหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงได้ถูกวิธี สรุปเป็นแผนกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ไทย มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 วิสัยทัศน์ คือ ปกครองพระสงฆ์ไทยให้ประพฤตินิคม มีการศึกษา ใส่ใจพัฒนาด้วย จิตอาสาเพื่อชุมชน สร้างสังคมสุขสันต์ ส่งเสริมมิติประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน องค์ประกอบที่ 2 พันธกิจ 3 ประการ คือ 1) จัดการปกครองสงฆ์ให้เป็นระบบตามหลักกฎหมายที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย 2) พัฒนาพระสงฆ์ให้การให้ประพฤตินิคม มีความรู้ การปฏิบัติศาสนกิจ ด้วยจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชน 3) สนับสนุนการพัฒนาพลังจิตประชาชน ให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบที่ 3 จุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ 1) พัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์ ระดับภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด 2) วางแผนการพัฒนาพระสงฆ์ให้ทั่วประเทศให้มีศักยภาพพร้อมในการปกครองคณะสงฆ์ 3) ส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ให้การพัฒนาประชาชนในชุมชนให้มีหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจเพื่อสร้างพลังใจในการพัฒนาตนเองให้ดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และองค์ประกอบที่ 4 กลยุทธ์ 4 ประการ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 สถาปนาจังหวัด (4 แผนงาน) กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาพระสงฆ์ (4 แผน) กลยุทธ์ที่ 3 ฐานข้อมูลคณะสงฆ์ (4 แผน) กลยุทธ์ที่ 4 ชมรมและเครือข่ายจิตอาสาพัฒนาชุมชน (5 แผน) และกลยุทธ์ที่ 5 การสร้างศาสนทายาท (2 แผนงาน) สรุปเป็นภาพองค์ความรู้การศึกษา ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการปกครองสงฆ์ไทย

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. (2548). **สื่อสารมวลชนกับความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา**. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจรัญ ฐิติโกวิท. (2563). แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. 16(1). 104-117.
- พระมหาแล ขำสุข ปกรณ์ ประจัญบาน และอ้อมธจิต แป้นศรี. (2558). การพัฒนาชุดการเรียนรู้ตามหลักสัปปริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. **สัททอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 21(1). 136.
- พระราชเมธี (วิชา อภิปัญญา) และสมศักดิ์ บุญปู. (2559). แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 3(3). 1-15.
- ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์. (2558). แนวทางพัฒนาจริยธรรมนักรบการเมืองไทย. **สัททอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 21(2). 55.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำทางวิชาการ
INTEGRATION OF BUDDHIST PRINCIPLES AND ACADEMIC LEADERSHIP

^[1]พระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน Phramaha Yannawat Thitavaddhano

^[2]สิริกาญจน์ ธนวุฒิปพรพินิต SiriKarn Tanawutpornpinit

^[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

^[2]มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ North Bangkok University, Thailand

Corresponding Author E-mail: dr.aosirikarn@gmail.com

Article Received: January 20, 2020, Revised: February 09, 2020, Accepted: February 10, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้นำเสนอภาวะผู้นำทางวิชาการอันเป็นพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และการกำหนดข้อตกลงร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนของครู รวมถึงมีความหลากหลายในรูปแบบการพัฒนาและประเมินผล โดยการบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 อันเป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารสามารถนำไปแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อทำให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้เป็นผู้รู้เหตุผลรู้จักการวางตัวเหมาะสม รู้เท่าทันสังคมและการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การบูรณาการ, พุทธธรรม, ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ผู้บริหาร

ABSTRACT

This article presented academic leadership as a behavior of school administrators related to setting vision, mission and agreement between teachers and students which related to student's learning management, development of student's learning and teacher's teaching including a variety of development forms and evaluation by integrating the Seven Sappurisa-dhamma, which was the principle that could be a guideline for administrators' works to be successful and effective in working with others, making them a person who knows reason, knowing how to act appropriately, knowing society and changes in society very well.

Keywords: Integration, Buddhist Principles, Academic Leadership, Administrators

บทนำ

ภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานให้สัมฤทธิ์ผล ความสำเร็จในผลงานมีส่วนสัมพันธ์กับความสามารถของผู้บริหารหรือผู้นำ ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานนั้นมีลักษณะการปฏิบัติงานอย่างไร มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใด ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำในการบริหารงาน เพื่อรวมพลังและใช้ประโยชน์ของบุคลากรที่มีอยู่ให้ช่วยกันทำงานและต้องรู้จักเลือกวิธีแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินการต่างๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายโดยให้บุคลากรผู้ร่วมงานเกิดความพึงพอใจและก่อให้เกิดความร่วมมือจากผู้ร่วมงานเต็มที่ทั้งนี้เพราะหากภาวะผู้นำของผู้บริหารตรงกับความต้องการของผู้ร่วมงานเพียงใดผลผลิตขององค์กรจะสูงมากเท่านั้น ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อกับบริหารที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จจากการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบในการจัดการศึกษา เพื่อหวังผลว่าคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจะสูงขึ้น มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ให้เอื้อต่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคมและประเทศอย่างยั่งยืน ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาจะต้องมีการใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสม และต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง เช่น ภาวะการณ์แข่งขันที่ไร้พรมแดน ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ และภาวะที่ทรัพยากรจำกัด (วรภาส ประสมสุข และ นิพนธ์ กินาวงศ์, 2550)

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่เสริมสร้างและเติมเต็มให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทางการศึกษาที่สมบูรณ์ การบริหารองค์การในสังคมปัจจุบันขึ้นอยู่กับ ความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบของผู้นำ และภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการปฏิบัติงานขององค์กร และองค์การทางการศึกษาก็ต้องการผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยนักวิชาการหลายท่านให้ความเห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความเหมาะสมกับผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน และเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำที่มีพลังขับเคลื่อนองค์กร และสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจด้วยกระบวนการที่หลากหลายและยืดหยุ่นตามสถานการณ์ สามารถบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลสัมฤทธิ์ถึงผู้เรียนสอดคล้องกับการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) แสดงให้เห็นว่า การนำหลักพุทธธรรมมาเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาชีวิตและนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขปัญหาในสถานศึกษาได้อีกหนทางหนึ่ง โดยเฉพาะการบูรณาการกับภาวะผู้นำทางวิชาการ เพราะหากผู้บริหารสถานศึกษาขาดคุณธรรมและจริยธรรมย่อมส่งผลกระทบต่อหลักบริหารสถานศึกษาและภาวะผู้นำอย่างแน่นอน

บทความนี้จะนำเสนอภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม มีเนื้อหาบทความซึ่งเป็นผลจากการศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัย และสื่อออนไลน์ ประกอบด้วยภาวะผู้นำทางวิชาการ สัปปุริสธรรม 7 : หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำทางวิชาการ และการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยมีเนื้อหารายละเอียดดังนี้

ภาวะผู้นำทางวิชาการ

ภาวะผู้นำทางวิชาการ (Academic Leadership) หมายถึง การนึกถึงสิ่งที่สังคมคาดหวังในด้าน คุณธรรม จริยธรรม จากโรงเรียน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันและการรับรู้เกี่ยวกับพันธกิจด้านการเรียนรู้ ของนักเรียน การสร้างข้อตกลงร่วมกันของครูและนักเรียนที่มีต่อพันธกิจนำความรู้ ความชำนาญมาใช้ เพื่อ พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน พัฒนาการสอนของครู เน้นความผูกพันและการมีส่วนร่วมของบุคลากร การใช้ ภาวะผู้นำหลายรูปแบบ การเป็นผู้นำที่เน้นการสอนมากกว่าการบริหารทั่วไป สร้างสรรค์ และแลกเปลี่ยน ความรู้ทั่วทั้งองค์กร พัฒนความสัมพันธ์กับชุมชนและปรับปรุงวัฒนธรรมองค์กรให้มีการพัฒนา (MacNeill, C.N., Cavanagh, R.F., and Silcox, S., 2003) เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่มี อิทธิพลต่อการเพิ่มพูน การเรียนรู้ของนักเรียนโดยอาศัยกระบวนการเกี่ยวกับการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจการเรียนรู้ การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน การพัฒนานักเรียน การพัฒนาครู และการส่งเสริมบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมการเรียนรู้ (ไกศิษฐ์ เบลรินทร์, 2552) ภาวะผู้นำทางวิชาการคือการเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในทฤษฎีและปรัชญาในหลักสูตรกลุ่มต่างๆ ตระหนักว่าไม่มีวิธีการสอนใดดีที่สุด ตระหนักถึง ความสำคัญของหลักสูตร การพัฒนาความเป็นมนุษย์ การเป็นตัวแทนเชิงวิชาการ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง การจัดการให้เป็นไปตามแผนการสอนและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (สมคิด สร้อยน้ำ, 2547) ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ลักษณะการปฏิบัติงานและการบริหารจัดการในสถานศึกษาของผู้บริหาร สถานศึกษาใน 8 ด้าน ประกอบด้วยพฤติกรรมการเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา การพัฒนาและการใช้ หลักสูตร การนิเทศการศึกษา การจัดการเรียนการสอน การจูงใจ การสนับสนุนการจัดการในชั้นเรียน การ สนับสนุนการประเมินผลการเรียนของนักเรียน และบรรยากาศในโรงเรียน (ประยูร อาคม, 2548)

หลักสำคัญของการเรียนรู้ที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการดังนี้ 1) เป็น ผู้ที่มีความรู้ 2) มีความเข้าใจในภาระงาน และ 3) มีทักษะที่เหมาะสม การเป็นผู้ที่มีความรู้ หมายถึง มี การศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา กลวิธีการสอน การบริหารงานวิชาการ และการเตรียม ความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ควรรู้คือ ความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญา ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและจุดอ่อนจุดแข็งของนักปรัชญาแต่ละคน การมีความเข้าใจ ภาระงานของ ผู้นำทางวิชาการประกอบด้วยการทำงานกับดูแล นิเทศ และประเมินผลการจัดการเรียนการสอนพัฒนาบุคลากร พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะทำวิจัยส่งเสริมบรรยากาศ และเจตคติที่ดีใน โรงเรียน และสัมพันธ์กับชุมชน การมีทักษะที่เหมาะสม ทักษะที่จำเป็นสำหรับภาวะความเป็นผู้นำทางวิชาการ ที่ต้องมี คือการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลและเทคนิคในการทำงาน ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่าง บุคคล ประกอบไปด้วย การสื่อสารการโน้มน้าวสร้างแรงจูงใจ การตัดสินใจแก้ปัญหา และการจัดการกับข้อ ขัดแย้ง ส่วนเทคนิคในการทำงานประกอบด้วยกำหนดเป้าหมาย การเตรียมการวางแผน การสังเกต กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล (Coleman, D. & Adam, R.C., 1997)

บทบาทผู้นำทางวิชาการประกอบด้วยบทบาท 6 ประการ คือ 1) การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ ของนักเรียนและผู้ใหญ่สำคัญที่สุด 2) การคาดหวังสูงในการดำเนินงาน 3) การพัฒนาเนื้อหาและการสอนให้ ได้ มาตรฐาน 4) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้มีขึ้นอย่างต่อเนื่อง 5) การประเมินผลการเรียนรู้ โดยใช้ข้อมูลที่ หลากหลาย 6) การให้ชุมชนได้มีส่วนในการสนับสนุนกิจการของโรงเรียน (Lashway, L., 2002) นอกจากนี้ ผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้ที่ 1) มีความรู้ความเข้าใจทฤษฎี ปรัชญา ของหลักสูตรต่างๆ ของสถานศึกษา 2) มี ความรู้ความเข้าใจในวิธีสอนแบบต่างๆ 3) สนับสนุนให้ครูใช้นวัตกรรมการสอน 4) เป็นแบบอย่างที่ดีในเชิง วิชาการ 5) สนับสนุนและส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการของโรงเรียน 6) ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่

เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 7) นิเทศและกำกับให้การเรียนการสอนเป็นไปตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ (Kaiser, F. G., & Wilson, M., 2000)

สรุปว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ และการกำหนดข้อตกลงร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียน การพัฒนาการเรียนรู้ ของนักเรียนและการสอนของครูโดยใช้การแลกเปลี่ยนความรู้ทั่วทั้งองค์กร มีความหลากหลายในรูปแบบการพัฒนาและประเมินผล การพัฒนาบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของครูและนักเรียน และความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปอย่างมี คุณภาพและเหมาะสมกับบริบทความต้องการของโรงเรียน ตามที่คาดหวังไว้ต่อไป

สัปปุริสธรรม 7 : หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำทางวิชาการ

หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารสามารถนำไปแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้เป็นคนตระหนักในเหตุผลรู้จักการวางตัว พอเหมาะพอดีทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและมีความเป็นตัวของตัวเอง โดยมีเนื้อหาและองค์ประกอบสำคัญดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) (2545) กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำในความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานที่ไปด้วยกันนั้น คือคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นผู้นำ บุคคลที่เป็นผู้นำจะต้องมีธรรมะ หรือคุณสมบัติในตัวของผู้ที่มี 7 ประการ ได้แก่ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548). กล่าวถึงสัปปุริสธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษคือเป็น คุณธรรมหรือคุณสมบัติของคนดี เป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดี เป็นผู้ควรแก่การยกย่องนับถือเป็นคนที่สามารถ ให้การแนะนำในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องด้วยความปรารถนาดีมี 7 ประการ ได้แก่รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล

การนำหลักธรรม 7 ประการนี้มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความสามัคคีในองค์กรเป็นแรงจูงใจในการทำงานของฝ่ายปฏิบัติ ตลอดจนการบริหารงานที่มีคุณภาพเกิดขึ้นอีกด้วย หลักสัปปุริสธรรม 4 ประการ แปลว่า ธรรมของสัตบุรุษ ได้แก่ คนดี มีความประพฤติ ทางกาย วาจา ถูกต้องเรียบร้อยไม่มีโทษ มี 7 ประการ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2539) ดังนี้

1. อัมมัญญตา รู้หลักและรู้จักเหตุ คือ รู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลาย ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติกิจหน้าที่และดำเนินกิจการต่างๆ รู้เข้าใจสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติ ปฏิบัติตาม เหตุผล เช่น รู้ว่า ตำแหน่ง ฐานะ อาชีพ การงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็น หลักการ จะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบ นั้นๆ ดังนั้นเป็นต้น ตลอดจนขั้นสูงสุดคือรู้เท่าทันกฎธรรมดาหรือหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อปฏิบัติต่อโลก และชีวิตอย่างถูกต้อง มีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น

2. อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือรู้ความหมาย และความมุ่งหมายของหลักการที่ตน ปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าหลักการนั้นมีความมุ่งหมายอย่างไร รู้ว่าที่ตนทำอยู่อย่าง นั้นดำเนินชีวิตอย่างนั้น เพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร หรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไร ที่ให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะการงานอย่างนั้น เขากำหนดวางกันไว้เพื่อความมุ่งหมายอะไร กิจการที่ตนทำอยู่ขณะนี้ เมื่อทำไปแล้วจะ บังเกิดผลอะไรบ้าง เป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไร ดังนั้นเป็นต้น ตลอดจนถึงขั้นสูงสุด คือรู้ความหมายของคติ ธรรมดา แลประโยชน์ที่เป็นสาระของชีวิต

3. อัตตัญญา รู้จักตน คือ รู้ตามเป็นจริงว่า ตัวเรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร และประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม และรู้จักแก้ไขปรับปรุง ส่งเสริม ทำการต่างๆ ให้สอดคล้องถูกต้อง ตรงทางที่จะให้เจริญงอกงามบังเกิดผลดี

4. มัตตัญญา จักประมาณ คือ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดี ในการพูด การปฏิบัติและทำการต่างๆ ตลอดจนการพักผ่อนหลับนอนและการสนุกสนานรื่นเริงต่างๆ

5. กาลัญญา รู้กาลเวลาอันสมควร คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะที่พึงใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่างๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่า เวลาไหน ควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา

6. ปริสัญญญา รู้จักประชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมนุม แลชุมชน รู้กาลอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นที่ชุมนุม และต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรต้องทำกิจอย่างนี้ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนี้ เป็นต้น

7. ปุคคลปรอปรัญญา รู้จักบุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอรรถาธิบายความสามารถ และคุณธรรมเป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ด้วยดีว่า ควรจะคบหรือไม่ ได้คดีอะไร จะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้จะยกย่อง จะตำหนิหรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี เป็นต้น

สรุปว่า สัปปริสธรรม 7 เป็นธรรมของคนดีในการบริหารสถานศึกษา สามารถสร้างความเจริญสามัคคีให้แก่สถานศึกษา เพราะผู้บริหารใช้หลักการรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ รู้เวลา รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคลทั้งในชุมชนและสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำทางวิชาการ

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นการวิเคราะห์เอกสาร บทความ งานวิจัย และสื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำวิชาการเพื่อนำมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรม คือ สัปปริสธรรม 7 อันจะเกิดเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารสถานศึกษา สรุปผลการศึกษานวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อบูรณาการกับพุทธธรรม ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ 7 ประการ (Bossert, S.T., 1988)

1.1 เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการกำหนดเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอน กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติตนของนักเรียน และสนับสนุนให้นักเรียนได้มาตรฐานตามเป้าหมาย

1.2 จัดการให้มีเวลาเพื่อการประสานงานและการดูแลการสอนของครูให้มากขึ้น

1.3 ชำนาญในเรื่องการจัดการเรียนการสอน การเข้าสังเกตการณ์การสอนบ่อยๆ มีการนิเทศการสอนและมีส่วนร่วมในการทำงานของครูมากขึ้น

1.4 ใส่ใจกับหลักสูตรและการสอนมากขึ้น

1.5 ขอความช่วยเหลือจากเขตพื้นที่การศึกษาในเรื่องการทำแผนการจัดการเรียนการสอน

1.6 สร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอนให้มีระเบียบขั้นตอนที่น้อยลงและลดภาระงานเอกสารของครู

1.7 ทราบดีถึงโครงสร้างชุมชนและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง

2. พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิผลและได้แบ่งองค์ประกอบภาวะผู้นำไว้ 5 องค์ประกอบ (Krug, S.E., 1996) ดังนี้

2.1 กำหนดพันธกิจ มีงานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนชี้ให้เห็นว่าการมีเป้าหมายที่ชัดเจนแล้วจำเป็นจะต้องสื่อสารให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้าใจด้วยการทำกรอบเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจ ต้องไม่ตั้งเป้าที่สูงจนเกินไปเป็นไปตามสถานการณ์ในช่วงเวลานั้น หากดำเนินการโดยไม่มีพันธกิจที่ชัดเจนก็เหมือนการเดินทางอย่างไร้จุดหมาย

2.2 การจัดการหลักสูตรและการสอน การสอนจัดเป็นบริการเบื้องต้นของโรงเรียน ดังนั้นอย่างน้อยผู้บริหารโรงเรียนควรต้องทราบถึงขอบข่ายรายวิชาที่เปิดสอนรวมถึงความรู้ที่จำเป็นในการสอนอีกด้วยการมีพื้นความรู้ที่กว้างของผู้บริหารถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารควรจะสามารถให้ข้อมูลและทิศทางแก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับวิธีการสอนและผู้บริหารควรใส่ใจและส่งเสริมให้มีการพัฒนาหลักสูตรอย่างจริงจัง

2.3 การนิเทศการสอน ผู้บริหารมีบทบาทในการนิเทศให้ถือว่าเป็นวิธีการพัฒนาครูอย่างจริงจัง ไม่ใช่การนิเทศตามสภาพปัญหา การประเมินการดำเนินงานเป็นการประเมินย้อนหลัง แต่ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นการมองไปข้างหน้าจึงต้องใส่ใจเรื่องการนิเทศนี้ให้มากกว่าทำอะไรอยู่ ตอนที่ ไม่ใช่การมองสิ่งที่ทำไปแล้วที่ผ่านมาผู้นำต้องให้โอกาสครูได้พัฒนาวิชาชีพทั้งในและนอกโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาครูรายบุคคล ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

2.4 การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน แม้ว่าตลาดที่รับเด็กเรียนจบจะเป็นการทดสอบสุดท้าย ผู้บริหารก็ควรตรวจสอบคุณภาพนักเรียน โดยผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิผลนั้นจะต้องมีหลากหลายวิธีในการประเมินความก้าวหน้าและทำอย่างเป็นประจำ ผู้บริหารนั้นมีความรู้ความสามารถในการทบทวนผลและใช้ ผลในการช่วยเหลือครู นักเรียน และผู้ปกครองในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียน แม้ว่าผู้บริหารจะไม่สามารถตีความการประเมินผลในโรงเรียนได้ทุกครั้งแต่ควรจะระบุชัดเจนว่าคาดหวังให้มีการทดสอบ ดีความ และสนองตอบกำกับติดตามกระบวนการทั้งหมด

2.5 การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ เมื่อบรรยากาศโรงเรียนแสดงถึงคุณค่าของการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมให้บรรลุผลสำเร็จจึงทำให้ไม่เป็นการยากที่จะเรียนรู้ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบการสร้างบรรยากาศทางการศึกษาในทุกระดับและบรรยากาศนี้จะช่วยดึงพลังของนักเรียนและครูออกมาโดยมีหลายวิธีที่จะทำให้ได้ เช่น การจัดให้มีการปลอดภัยและเป็นระเบียบจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนเป็นสำคัญและให้เข้าใจว่าสิ่งที่ดีที่สุด คือ การที่แต่ละคนทำส่วนของตนอย่างดีที่สุด เพราะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความคาดหวังกับนักเรียนสูง

3. ภาวะผู้นำทางวิชาการออกเป็น 3 ประการ โดยมีพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการย่อย 21 รายการ (Blasé, J. & Blasé, J., 2001) ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ภาวะผู้นำทางวิชาการและพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการ

ภาวะผู้นำทางวิชาการ	พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการ
1. การพูดคุยกับครู	-การสร้างควมไว้วางใจ -พัฒนากลุ่ม -สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือ -สนับสนุนการสอนงานกันในกลุ่ม -สังเกตการณ์การสอนในห้องเรียน -ประชุมครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน -มอบงานและมอบอำนาจการตัดสินใจให้ครูอยู่ให้ครูเห็นเป็นประจำ

2. ส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพ	-ศึกษาวรรณกรรมและโครงการที่มีการพิสูจน์แล้ว -สนับสนุนการปฏิบัติตามทักษะใหม่ๆ -การคำนึงถึงความเสี่ยงและการใช้นวัตกรรม -การจัดทางเลือกในการพัฒนาครูอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพครู	-ให้หลักการด้านการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในโครงการพัฒนาครู -ชมเชยสนับสนุนและช่วยส่งเสริมงานครู -จัดหาทรัพยากรแก่ครู -สะท้อนความคิดเห็นและให้คำแนะนำ
4. ส่งเสริมให้ครูสะท้อนความคิดเห็น	-พัฒนาทักษะการสะท้อนความคิดให้ แก่ครู -สร้างความรู้ในวิชาชีพและความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางสังคมด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดี -พัฒนาทักษะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (วิจัยในชั้นเรียน) ให้แก่ครู -ให้รูปแบบการสืบค้นหาความรู้ -ใช้ข้อมูลในการถาม ประเมิน และวิพากษ์ ในการสอนและการเรียน -ให้ครูมีอิสระ

4. การคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้ได้ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารสถานศึกษาตาม 3 เกณฑ์ใหญ่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) ดังนี้

เกณฑ์ที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้

1) ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

2) ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

3) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาการศึกษาและมีบทบาทในการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้

4) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน

5) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

6) ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

7) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

8) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรม และการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

9) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) แก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้เรียน

10) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้

11) ผู้บริหารสถานศึกษามีศักยภาพในการพึ่งตนเอง สามารถบริหารจัดการ ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

12) ผู้บริหารสถานศึกษามีผลการปฏิบัติงานดีเด่น ด้านส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐานดังนี้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

เกณฑ์ที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการ ดังนี้

- 1) มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง
- 2) มีภาวะผู้นำในการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน
- 3) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้
- 4) มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนางานวิชาการ
- 5) มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ตลอดเวลา

เกณฑ์ที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการ ดังนี้

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษาอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม ซื่อสัตย์
- 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีการครองตนที่ดี ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว และไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขสิ่ง

เสพติด

4) ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับความศรัทธาและยอมรับด้านคุณธรรม จริยธรรมจากนักเรียน ครู เพื่อนผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บังคับบัญชา กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน

- 5) ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการ

สรุปผลการศึกษาคำถามการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำทางวิชาการ ดังในตารางที่ 2

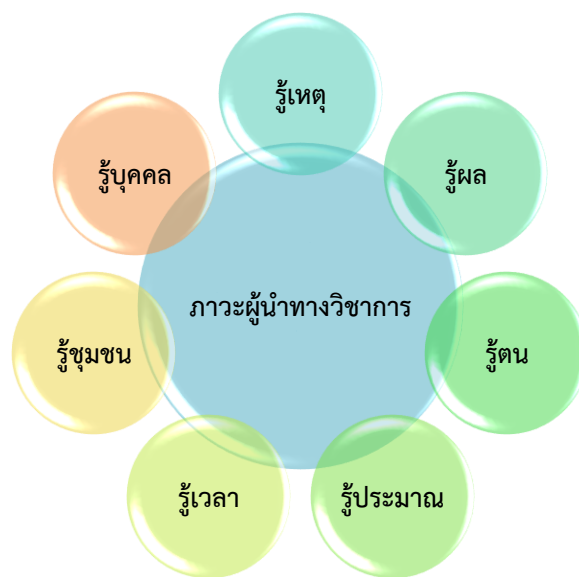
ตารางที่ 2 การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำทางวิชาการ

หลักสัปปริสธรรม 7	ภาวะผู้นำทางวิชาการ
1. อัมมัญญตา รู้จักเหตุ	-การจัดการหลักสูตรและการสอน -การจัดกิจกรรม และการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ -การจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา -การนิเทศการสอน -การส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ -การสนับสนุนการสอนงานกันในกลุ่ม -ความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม ซื่อสัตย์ -ภาวะผู้นำในการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน -วิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง

2. อัตถัญญตา รู้จักผล	-การใส่ใจกับหลักสูตรและการสอนมากขึ้น -การกำหนดเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอน กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติตนของนักเรียน และสนับสนุนให้นักเรียนได้มาตรฐานตามเป้าหมาย -การนิเทศการสอนและมีส่วนร่วมในการทำงานของครูมากขึ้น -การทำแผนการจัดการเรียนการสอน -การส่งเสริมให้มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้
3. อัตถัญญตา รู้จักตน	-การครองตนที่ดี ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว และไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขสิ่งเสพติด -การได้รับความศรัทธาและยอมรับด้านคุณธรรมจริยธรรมจากนักเรียน ครู เพื่อนผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บังคับบัญชา กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน -การมีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนางานวิชาการ -การอุทิศตนให้กับปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
4. มัตถัญญตา รู้จักประมาณ	-การคำนึงถึงความเสี่ยงและการใช้นวัตกรรม -การมีศักยภาพในการพึ่งตนเอง สามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด -การส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ -การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ -การส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ -การสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอนให้มีระเบียบขั้นตอนที่น้อยลงและลดภาระงานเอกสารของครู
5. ด้านกาลัญญตา รู้จักกาลเวลา	-การเข้าสังเกตการณ์การสอนบ่อยๆ -การเป็นผู้ชำนาญในเรื่องการจัดการเรียนการสอน -การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ตลอดเวลา -การประสานงานและการดูแลการสอนของครูให้มากขึ้น -การสนับสนุนการปฏิบัติตามทักษะใหม่ๆ
6. ด้านปริสัญญตา รู้จักบริษัท ประชุมชน และสังคม	-การรู้โครงสร้างชุมชนและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง -การจัดองค์กรโครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร -การส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน -การส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ -การส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา
7. บุคคลปรปรัญญตา รู้จักเลือกบุคคล รู้ความแตกต่างแห่งบุคคล	-การใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการ -การอำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้เรียน -การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น -การส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐาน -การพัฒนาทักษะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (วิจัยในชั้นเรียน) ให้แก่ครู -การชมเชยสนับสนุนและช่วยส่งเสริมงานครู -การจัดหาทรัพยากรแก่ครู -การพัฒนาทักษะการสะท้อนความคิดให้แก่ครู -การจัดทางเลือกในการพัฒนาครูอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาครูอย่างสม่ำเสมอ -การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน

บทสรุป

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นการวิเคราะห์เอกสาร บทความ งานวิจัย และสื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำวิชาการและนำมาบูรณาการกับหลักสัปปริสธรรม 7 อันเป็นธรรมของคณฺธี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษา สร้างความสามัคคีให้แก่สถานศึกษา สามารถทำให้ผู้บริหารใช้หลักการรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคลทั้งในชุมชน และสถานศึกษา และเป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารสามารถนำไปแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้เป็นผู้รู้เหตุผลรู้จักการวางตัวเหมาะสมรู้เท่าทันสังคมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ประกอบด้วย 1) ธัมมัญญตา รู้จักเหตุ ผู้บริหารเป็นนักวางแผนและจัดทำนโยบายสอดคล้องกับการบริหารงานของสถานศึกษา 2) อัตถัญญตา รู้จักผล ผู้บริหารจัดให้มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงโดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง 3) อัตตัญญตา รู้จักตน ผู้บริหารรู้จักควบคุมอารมณ์ที่ไม่พึงปรารถนาได้ทุกสถานการณ์ 4) มัตถัญญตา รู้จักประมาณ ผู้บริหารยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวในการบริหารงาน 5) ด้านกาลัญญตา รู้จักกาลเวลา ผู้บริหารจัดทำนโยบายหรือโครงการเหมาะสมกับโอกาสและเวลา 6) ด้านปริสัญญตา รู้จักบริษัท ประชุมชน และสังคม ผู้บริหารเป็นผู้ที่รักประสานงานที่ดีกับทุกคนและทุกองค์กร และ 7) ปุคคลปโรปรัญญตา รู้จักเลือกบุคคล รู้ความแตกต่างแห่งบุคคล ผู้บริหารสามารถบรรจุแต่งตั้งหรือจัดวางบุคคลได้เหมาะสมกับงาน สรุปเป็นภาพองค์ความรู้การศึกษา ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- โกศิษฐ์ เปลรินทร์. (2552). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประยูร อาคม, (2548). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายอำเภอสังขละบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). **ภาษาธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลียงเชียง.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2539). **ชีวิต งาน และสังคมที่สมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). **ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กินาวงศ์. (2550). หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม. **วารสารศึกษาศาสตร์**. 18(2). 65.
- สมคิด สร้อยน้ำ. (2547). **การพัฒนาตัวแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา**. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). **ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ 2544**. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- Blasé, J. & Blasé, J. (2 0 0 1). **Empowering Teachers: What Successful Principals Do**. Thousand oaks, CA: Corwin.
- Bossert, S.T. (1 9 8 8). **School effects**. In N. J. Boyan (Ed.). **Handbook of research on educational administration**. New York: Longman. 341-354.
- Coleman, D. & Adam, R.C. (1997). Establishing construct validity and reliability for the NAESP professional development Inventory. **Journal of Personal**. 10 (3). 194-200.
- Kaiser, F. G., & Wilson, M. (2000). Assessing people's general ecological behavior: A crosscultural measure. **Journal of Applied Social Psychology**. 30.33.
- Krug, S.E. (1 9 9 6). Instructional Leadership: A Constructivist Perspective. **Educational Administration Quarterly**. 28(3).430-443.
- Lashway, L. (2002). **Developing instructional leaders**. (ERIC Digest No. 160). Eugene, OR: ERIC Clearinghouse on Educational Policy and Management. Retrieved August 6, 2015, from ERIC database. (ERIC No. ED466023)
- MacNeill, C.N., Cavanagh, R.F., and Silcox, S. (2 0 0 3). Pedagogic principal leadership. **Management in Education**. 17(4). 14-17.

การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม
LEARNING MANAGEMENT ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES

พงศกร มงคลหมู่ Pongsagon Mongkolmoo
องค์การบริหารส่วนตำบลจระเข้ Rangjorakea Subdistrict Administrative Organization, Thailand
Corresponding Author E-mail: Pongsagon2518@hotmail.com

Article Received: February 23, 2020, Revised: March 30, 2020, Accepted: May 15, 2020

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมเป็นการจัดการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการตามหลักพุทธธรรม คือ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมบูรณาการกับหลักไตรสิกขา พัฒนาเยาวชน 3 ด้าน คือ 1) พัฒนาด้านพฤติกรรม 2) พัฒนาด้านจิตใจ 3) พัฒนาด้านปัญญา เพื่อพัฒนาเด็กนักเรียนให้มีความสามารถมีพัฒนาการ ทางด้านร่างกาย (ศีล) อารมณ์ (สมาธิ) จิตใจ (สมาธิ) สังคม (ศีล) และสติปัญญา (ปัญญา) ตามศักยภาพของตนเอง มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง และมีวินัยปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การเรียนรู้, กิจกรรม, ไตรสิกขา, การพัฒนา, หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

Learning management according to Buddhist teachings was the integrating learning management with Buddhist principles called the Trisikkhā principle (morality, concentration, and wisdom) by using learning management to organize activities integrated with the Trisikkhā principle for youth development in 3 areas: 1) Behavioral development, 2) Mental development and 3) Intellectual development to develop students to have the ability to develop physical (morality), emotional (concentration), mental (concentration), social (morality) and intellect (wisdom) according to one's own potential, ethical and desirable values, self-esteem and following discipline and practicing according to the principles of Buddhism.

Keywords: Learning, Activities, Trisikkhā, Development, Buddhist Principles

บทนำ

การศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (พระราชวรมุณี (ประยูรธปยุตโต), 2530) การเรียนรู้การฝึกฝนการพัฒนาตนการพัฒนาคนให้มีปัญญาที่จะทำการมได้ถูกต้องจึงต้องมีการศึกษาที่เรียกว่าสิกขาคือต้องศึกษาต้องเรียนรู้ต้องพัฒนาตนโดยไม่ประมาทการฝึกฝนแก้ไขปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการกระทำเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาภายในตัวตนทั้งด้านจิตใจ ร่างกายสังคม และสติปัญญาเพื่อให้เป็นบุคลากรที่ดีในองค์การเป็นประชาชนที่ดีของสังคมทั้งนี้ตลอดชีวิตของมนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งจากธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้ สิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ บุคคลรอบข้างหรือแม้แต่ความรู้สึกรู้จักคิดภายในใจของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้รู้เท่าทันและปฏิบัติตนต่อโลกธรรม (โลกธรรม 8 คือ มีลาภสฺยเสียมียศเสื่อมยศดีเตยนสรรเสริญความสุขและความทุกข์) ได้โดยไม่ตกเป็นทาสของโลกธรรม 8 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2548)

การจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนต้องยึดแนวทางการศึกษาตามแนวพุทธศาสนาซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กับวิธีการที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้รอบคอบ รอบด้านและครอบคลุมทุกกระบวนการการพัฒนา ความมุ่งหมายของการศึกษาทางฝ่ายโลก เพื่อให้นักเรียนมีความรู้นำไปประกอบอาชีพ หรือเพื่อเลื่อนสถานะภาพทางสังคมให้สูงขึ้น ส่วนการศึกษาตามวิถีพุทธนั้นมุ่งเพื่อพัฒนาศักยภาพให้รู้จักปฏิบัติต่อธรรมชาติ ปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้อง เพราะการศึกษาตามแนววิถีพุทธถือว่าการเรียนรู้จริง ได้ผลจริง ต้องปฏิบัติจริง ภาคปฏิบัติเป็นเรื่องของการฝึกฝนอบรมกาย จิตใจและปัญญา ตามหลักพุทธธรรม คือ ไตรสิกขา (ที.ปา. (ไทย) 11/228/231) การอบรมทางกาย วาจา จิตใจ และสติปัญญา ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอภิปญญาสิกขา หรือเรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ไตรสิกขาคือเป็นระบบการปฏิบัติในพุทธศาสนาเป็นระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ และเป็นระบบการศึกษาอบรมทั้งหมดจะต้องมีองค์ประกอบพร้อมทั้งไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าขาดเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งจะกลายเป็นระบบการศึกษาที่ทำลายการศึกษาเสียเอง กล่าวคือในการปฏิบัติสิกขา ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญาครบ ถ้าไม่ครบก็ไม่สำเร็จไม่บรรลุจุดหมายของพระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2539) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ให้เด็กมีพัฒนาการที่รอบด้านทั้งทางร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญา ควรมีการนำมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรม คือ ไตรสิกขา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

บทความนี้จะนำเสนอการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม มีเนื้อหาบทความประกอบด้วยหลักการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา หลักไตรสิกขา: หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

หลักการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้นมีหลักการเรียนรู้ คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวรและเป็นผลมาจากประสบการณ์ หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณ วุฒิภาวะพิชยาต่างๆ อุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ (อารี พันธมณี, 2544) การมีความรู้ความสามารถ ทักษะและความประพฤติชอบของผู้เรียนซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้จัดประสบการณ์เรียนรู้ให้ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2549) การเรียนรู้เป็นกระบวนการอันซับซ้อนที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับผ่านประสาทสัมผัส สามารถเกิดขึ้นได้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งนี้ผลของการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะหรือกระบวนการ (Skill Process) และด้านความรู้สึก (Affective) (พรพิมล พรพิระชนม์, 2550) นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้

เป็นการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการประสบการณ์และได้แยกให้เห็นถึงประเด็นสำคัญ 3 ประการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ (Harris and Schawahn อ้างใน พรพิมล พรพิระชนม์, 2550) ดังนี้

1. การเรียนรู้ในลักษณะผลผลิต (Learning as Product) โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย นั่นคือผลของการเรียนรู้ (Outcome of Learning) ซึ่งได้มาจากการประสบการณ์
2. การเรียนรู้ในลักษณะกระบวนการ (Learning as Process) โดยเน้นความสำคัญเกี่ยวกับเหตุการณ์ และกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้จนกระทั่งทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้
3. สิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ (Learning as Function) เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เช่น แรงจูงใจ ความตั้งใจในการเรียนรู้ หรือการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transformation of Learning) สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory) เป็นกรอบงานวิจัยที่จัดระบบของความรู้หรือข้อมูลและเหตุการณ์เรียนรู้ที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นการจัดระบบใหม่ของประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน หรือเป็นหลักการของการเกิดการเรียนรู้สามารถทำการทดสอบได้ สามารถนำอ้างอิงถึงเหตุการณ์และประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทฤษฎีการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากทฤษฎีจิตวิทยา ซึ่งมีการศึกษาทดลองเริ่มตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีนักคิดและนักจิตวิทยาเกิดขึ้นจำนวนมากและแนวคิดเริ่มมีความหลากหลายขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้ในจุดนี้เริ่มมีลักษณะของความเป็น วิทยาศาสตร์มากขึ้นมีการนำแนวทางการทดลองตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาใช้มากขึ้นเป็นลำดับ สามารถจัดเป็นกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคนี้ ออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) นักคิดในกลุ่มนี้มองธรรมชาติมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลางคือ ไม่ดี ไม่เลว (Neutral-active) การกระทำต่างๆ ของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (Stimulus-Response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองกลุ่มพฤติกรรมนิยมให้ความสนใจกับ “พฤติกรรม” มาก เพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน สามารถวัดได้และทดสอบได้ เป้าหมายหลักของนักพฤติกรรมนิยม คือ การค้นหาและระบุถึงกฎที่สามารถควบคุมการเรียนรู้ โดยให้ความสุขใจต่อความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งสิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึง เหตุการณ์หรือสิ่งใดๆ ที่สามารถรับรู้ได้โดยผ่านอวัยวะรับสัมผัสของบุคคลส่วนการตอบสนอง (Response) หมายถึง การที่บุคคลแสดงอาการโต้ตอบต่อสิ่งเร้าที่รับรู้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2540)

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive) นักคิดในกลุ่มพุทธินิยม หรือกลุ่มความรู้ความเข้าใจ หรือกลุ่มที่เน้นกระบวนการทางปัญญา หรือความคิด นักคิดกลุ่มนี้เริ่มขยายขอบเขตของความคิดที่เน้นทางด้านพฤติกรรมออกไปสู่กระบวนการทางความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในของสมอง โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์มีความซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย สร้างความสัมพันธ์ของข้อมูล และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่างๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเอง (ศิริบุรณ์ สายโกสุม, 2542)

3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) นักคิดกลุ่มมนุษยนิยมให้ความสำคัญของความ เป็นมนุษย์และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่ามีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการและมีแรงจูงใจภายในที่จะ

พัฒนาศักยภาพของตนหากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพมนุษย์จะพยายามพัฒนาด้านตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ศิริบุรณ์ สายโกสม, 2542)

4. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) กลุ่มนี้จะผสมผสานแนวคิดระหว่างพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยม (Behavior Cognitive) โดยอาศัยทฤษฎีและหลักการที่หลากหลายของทั้งสองแนวคิด เช่น แนวคิดของ โรเบิร์ต กาเย่ (Robert Gagne) เป็นต้น โดย Robert Gagne เชื่อว่าความรู้สึกละเอียดประเภอบางประเภทสามารถเข้าใจ ได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้งบางประเภทมีความซับซ้อนมาก จำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง Robert Gagne ได้จัดลำดับขั้นการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมเข้าด้วยกัน (รังสรรค์ บุขะมา, 2550)

ในทฤษฎีทั้ง 4 ข้างต้นนี้มีแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับนิยมแพร่หลาย คือ ทฤษฎีเงื่อนไขการเรียนรู้ (Condition of Learning) ของ Robert Gagne ซึ่งเป็นทฤษฎีแบบผสมผสานที่เกิดขึ้นโดยการนำเอาทฤษฎีการเรียนรู้แบบสิ่งเร้าและการตอบสนอง (S-R Theory) กับทฤษฎีความรู้ (Cognitive Field Theory) ในลักษณะของการจัดลำดับการเรียนรู้ ซึ่งการที่ Robert Gagne เลือกที่จะผสมผสานแต่ละทฤษฎีเข้าด้วยกันนั้น เพราะเชื่อว่าไม่มีทฤษฎีใดสามารถอธิบายการเรียนรู้ของบุคคลได้โดยสมบูรณ์ ซึ่งทฤษฎีเงื่อนไขการเรียนรู้ของ Robert Gagne ได้อธิบายถึงองค์ประกอบในการเรียนรู้ที่สำคัญ 3 ส่วน (นรรชต์ ผืนเขียว, 2563) ได้แก่

ก. หลักการและแนวคิด ตามทฤษฎีเงื่อนไขการเรียนรู้ของ Robert Gagne นั้นเชื่อว่า ผลการเรียนรู้หรือความสามารถด้านต่างๆ ของมนุษย์นั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทคือ 1) ทักษะทางปัญญา (Intellectual skill) 2) กลวิธีในการเรียนรู้ (Cognitive strategy) 3) ภาษาหรือคำพูด (verbal information) 4) ทักษะการเคลื่อนไหว (motor skills) และ 5) เจตคติ (attitude) โดยผลการเรียนรู้ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการข้อมูลในสมองของมนุษย์และอาศัยข้อมูลที่เหล่านั้น สำหรับการพิจารณาในการแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และในขณะที่กระบวนการจัดการภายในสมองกำลังเกิดขึ้น เหตุการณ์ภายนอกทั้งหมดยกเว้นการสัมผัสต่อการส่งเสริมหรือการยับยั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในด้วย จากข้อเท็จจริงนี้ Robert Gagne จึงได้เสนอแนะว่า ในการจัดการเรียนการสอนควรมีการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละประเภทและเอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ภายในของผู้เรียนซึ่งจะช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้

ข. วัตถุประสงค์ Robert Gagne เชื่อว่า วัตถุประสงค์การเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ได้อย่างดี รวดเร็ว และสามารถจดจำสิ่งที่เรียนได้นานจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนควรที่จะแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนทราบก่อนที่จะเริ่มเรียนในบทเรียนนั้นๆ

ค. กระบวนการเรียนการสอน ในเรื่องของกระบวนการเรียนการสอน Robert Gagne ได้นำเสนอหลักการสอน 9 ประการ ซึ่งเป็นหลักการสอนที่นำเสนอเนื้อหาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอนและบทเรียนซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสำหรับหลักการสอนทั้ง 9 ประการนั้น มีดังนี้

1. เร่งเร้าความสนใจ (Gain Attention) ก่อนนำเข้าสู่บทเรียน ครูผู้สอนควรจูงใจและเร่งเร้าความสนใจให้ผู้เรียนรู้สึกอยากที่จะเรียนรู้ โดยการจัดสภาพแวดล้อมหรือใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน

2. บอกวัตถุประสงค์ (Specify Objective) ครูผู้สอนจำเป็นต้องแจ้งวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงความคาดหวังและสิ่งที่ผู้เรียนควรต้องปฏิบัติได้เมื่อจบบทเรียนนี้ ซึ่งการที่ผู้เรียนได้ทราบถึงจุดประสงค์ของบทเรียนล่วงหน้าจะทำให้ผู้เรียนนั้นสามารถมุ่งประเด็นความสนใจไปที่เนื้อหาบทเรียนในส่วนของการสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องหรือที่จำเป็นได้ดีกว่า

3. ทบทวนความรู้เดิม (Activate Prior Knowledge) การทบทวนความรู้เดิมช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาใหม่ได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้นครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องทบทวนและทดสอบความรู้เดิมของผู้เรียนก่อนที่จะเริ่มนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งรูปแบบการทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียนนั้น ครูผู้สอนอาจจัดทำได้หลากหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการถามตอบ การให้นักเรียนทำข้อสอบ Pre-Test หรือการให้นักเรียนจับกลุ่มแล้วออกมาอภิปรายถึงเนื้อหาที่ได้เรียนมาแล้ว เป็นต้น

4. นำเสนอเนื้อหาใหม่ (Present New Information) ครูผู้สอนควรนำเสนอเนื้อหาบทเรียนที่เป็นความรู้ใหม่ผ่านการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับตัวผู้เรียน และคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้

5. ชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ (Guide Learning) ครูผู้สอนจะต้องชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ใหม่ไปผสมผสานกับความรู้เดิมที่ผู้เรียนได้เคยเรียนรู้มากแล้ว เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น

6. กระตุ้นการตอบสนองบทเรียน (Elicit Response) ครูผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมคิด และทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในเนื้อหานั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น

7. ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Provide Feedback) ครูผู้สอนจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องแจ้งให้ผู้เรียนทราบเป็นระยะว่า ผู้เรียนกำลังเรียนอยู่ในส่วนใดของบทเรียน และห่างจากเป้าหมายที่ตั้งไว้เท่าไร ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นความสนใจจากผู้เรียนได้มากขึ้น ถ้าพวกเขาทราบถึงจุดที่เขาอยู่และเป้าหมายชัดเจนที่เขาต้องไปถึง

8. ทดสอบความรู้ใหม่ (Assess Performance) เมื่อจบบทเรียน ครูผู้สอนจะต้องมีการทดสอบความรู้ของผู้เรียน (Post-test) เพื่อการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดสอบความรู้ของตนเอง และในขณะเดียวกันครูผู้สอนจะได้ทราบถึงระดับความรู้ของผู้เรียนในการเรียนรู้บทเรียนนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้ครูผู้สอนสามารถส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนเพิ่มเติมได้อย่างเหมาะสม

9. สรุปและนำไปใช้ (Review and Transfer) การสรุปและนำไปใช้ จัดว่าเป็นส่วนสำคัญในขั้นตอนสุดท้าย โดยครูผู้สอนจะต้องสรุปบทเรียนเฉพาะประเด็นสำคัญๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ของตนเองหลังจากจบบทเรียนศึกษา และในขณะเดียวกันต้องชี้แนะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องหรือให้ข้อมูลอ้างอิงเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาต่อในบทเรียนถัดไปหรือนำไปประยุกต์ใช้กับงานอื่นได้

ขั้นตอนการสอนของ Robert Gagne นั้นนับเป็นขั้นตอนที่ช่วยให้การจัดการเรียนสอนนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นหนึ่งในขั้นตอนที่นักเทคโนโลยีการศึกษานำมาพิจารณาในการออกแบบบทเรียนออนไลน์ต่างๆ ซึ่งรูปแบบการสอนของ Robert Gagne นั้นจะช่วยให้ผู้เรียนสนใจและมีปฏิสัมพันธ์กับบทเรียนซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์อย่างมากต่อระบบการเรียนการสอนในปัจจุบัน (นรินทร์ ฝันเชียร, 2563)

สรุปว่า การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา เป็นการมีความรู้ความสามารถทักษะและความประพฤติชอบของผู้เรียนซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้จัดประสบการณ์เรียนรู้ให้ ซึ่งผลของการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน 3 ด้าน คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และความรู้สึก (Affective)

หลักไตรสิกขา: หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา คือ หลักไตรสิกขา (ที.ปา. (ไทย) 11/228/231) คือ การศึกษาเรื่อง “ศีล” เพื่อการฝึกอบรมข้อปฏิบัติความประพฤติทางกาย ศึกษาเรื่อง

“สมาธิ” การฝึกอบรมทางจิตใจให้เกิดคุณธรรมและศึกษา “ปัญญา” ให้เกิดความรู้แจ้งเข้าใจความเป็นธรรมของสรรพสิ่งสามารถแก้ไขปัญหาพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งใหม่โดยปฏิบัติตามแนวทางของหลักอริยมรรค 8 ประการ อันมุ่งหมายไปสู่ประโยชน์ที่เกิดต่อตนเอง ประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้อื่น และประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม ทั้งในภาวะปัจจุบัน ในอนาคต และการเกิดประโยชน์อันสูงสุด สรุปได้ว่า การมีศีลที่บริสุทธิ์เป็นพื้นฐานจะทำให้เกิดสมาธิได้ง่ายมีสติที่มั่นคงแน่วแน่ไม่หวั่นไหวปัญญาย่อมเกิดขึ้นตามมาได้รวดเร็ว (อำนาจ บัวศิริ, 2561)

ระบบการปฏิบัติในพุทธศาสนา หรือระบบการศึกษาอบรมทั้งหมด ก็คือสิกขา 3 ในการปฏิบัติสิกขา ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญาครบ ถ้าไม่ครบก็ไม่สำเร็จ ไม่บรรลุจุดหมายของพระพุทธศาสนา ศีลก็เป็นตัวหนุนช่วยให้ใจพร้อมที่จะเจริญสมาธิ สมาธิก็มาช่วยให้รักษาศีลได้หนักแน่นจริงจังมากขึ้น สมาธิเป็นฐานให้แก่ปัญญา ทำให้มีความคิดจิตใจที่มั่นคงแน่วแน่ กำหนดแน่วอยู่กับสิ่งใด ก็คิดสิ่งนั้นได้ชัด มองเห็นจะแจ้งขึ้น ช่วยให้ปัญญาแตกกล้า ปัญญาดีขึ้นก็ช่วยให้ทำจิตใจได้ดีขึ้น รู้จักว่าควรจะทำปฏิบัติต่อจิตใจในด้านสมาธิอย่างไรจึงจะได้ผลดี และย้อนมาช่วยให้การรักษาศีล พัฒนาไปถูกต้อง ไม่มัวงานเป็นต้น สิกขาทั้ง 3 นี้ ก็บูรณาการกันอยู่ตลอดเวลาแล้วจึงจะเกิดผลที่สมบูรณ์ (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2536)

ไตรสิกขา คือ หลักการศึกษาหรือการฝึกฝนอบรม ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาหรือทำความสะอาดทุกข์ให้สำเร็จผลตามหลักปฏิจาสัมปทา ไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่มีองค์ประกอบ 3 ชั้น คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยองค์ประกอบ 3 ชั้นนี้มีได้แบ่งเป็นขั้นตอนต่างหากกัน แต่คาบเกี่ยวกันไปโดยตลอด ที่เป็นขั้นเพราะเป็นปัจจัยส่งทอดแก่กัน เรียงลำดับตามหน้าที่ที่ทำให้เข้าถึงจุดหมาย คือ การแก้ปัญหา หรือให้เกิดตัวการศึกษาที่แท้ ปัญญาเป็นตัวให้สำเร็จกิจของการศึกษา คือเป็นตัวการให้แก้ปัญหาได้ หรือทำให้พ้นทุกข์ได้ จึงเรียงไว้ลำดับท้าย เพราะต่อจากปัญญาก็คือวิมุตติ (ความหลุดพ้นจากปัญหา ความเป็นอิสระ ปลอดจากทุกข์) และจึงกล่าวว่า การศึกษาคือกระบวนการสร้างปัญญา ระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ จะต้องมีองค์ประกอบพร้อมทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ถ้าขาดเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง จะกลายเป็นระบบการศึกษาที่ทลายการศึกษาเสียเอง และนำความหายนะมาสู่สังคม เช่น ระบบการศึกษาที่หย่อนในศีล ขาดการฝึกอบรมในเรื่องระเบียบวินัย จะกลายเป็นเครื่องผลาญประโยชน์ของปัญญาเสียเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556)

หลักการศึกษา 3 ประการ หรือไตรสิกขานั้นก็จัดวางรูปแบบขึ้นโดยมุ่งให้เกิดขึ้นตามหลักปฏิบัติแห่งอริยมรรค (มรรควิธีแก้ปัญหา หรือมรรคาแห่งความดับทุกข์) คือ เป็นการฝึกฝนอบรมให้องค์ทั้ง 8 แห่งมรรคนั้น เกิดมีและเจริญงอกงาม ใช้ประโยชน์ได้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น แก้ไขปัญหาดับทุกข์ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับจนถึงที่สุด กล่าวคือ

1. อธิศีลสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติ วินัย และความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี
2. อธิจิตตสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมี สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต พัฒนาถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาปัญญาได้ดี
3. อธิปัญญาสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมี สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของอารยชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญามีจิตใจผ่องใส เบิกบาน ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นต่างๆ เป็นอิสระด้วยปัญญาอย่างแท้จริง (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2543)

การศึกษาที่เป็นการพัฒนาคนแบบระบบองค์รวมที่บูรณาการทั้ง 3 ด้านแห่งชีวิต ในระบบความสัมพันธ์ที่ส่งผลเสริมซึ่งกันและกันนั้น เป็นแกนกลางของการพัฒนาทั้งชีวิตของบุคคลและอารยธรรมของสังคม โดยมีระบบการศึกษาที่พัฒนาคนทั้ง 3 ด้านของชีวิตคน คือ

1. ด้านพฤติกรรม (ศีล) ส่วนสำคัญที่ควรเน้น คือ

ก. ด้านพฤติกรรมในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือโลกแห่งวัตถุ (กายภพ) โดยเฉพาะ

-การใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้ โดยไม่เกิดโทษก่อผลเสียหาย แต่ได้ผลดี ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพในการใช้งาน ให้ดูเป็น ฟังเป็น เป็นต้น (หลักอินทรีย์สังวร)

-การเสพ บริโภคปัจจัย 4 และใช้ประโยชน์จากวัตถุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยี ด้วยปัญญาที่รู้ เข้าใจมุ่งคุณค่าที่แท้จริง ให้ได้คุณภาพชีวิต และส่งเสริมการพัฒนาชีวิต ไม่หลงถูกหลอกไปด้วยคุณค่าเทียม ตามค่านิยมฟุ้งเฟ้อโก้เก๋ ที่ทำให้บริโภคมาก แต่เสียคุณภาพชีวิต เรียกว่า กินเป็น บริโภคเป็น ใช้เป็น เริ่มด้วยการกินพอดี (หลักโภชนาตัตถุตา ขยายไปถึงปัจจัยสันนิสิตศีล)

ข. พฤติกรรมในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและโลกแห่งชีวิต (ศีลภพ)

-การอยู่ร่วมสังคม โดยไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน หรือเวรภัย แต่รู้จักมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อย่างน้อยดำรงตนอยู่ในขอบเขตแห่งศีล 5

-รักษากติกาสังคม กฎเกณฑ์ หรือกฎหมาย ระเบียบแบบแผน คือวินัยแม่บทแห่งชุมชน หรือสังคมของตน และวัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งที่เรียกว่า จรรยาบรรณต่างๆ

-ทาน คือการให้ การเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือปลดเปลื้องความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ ให้ความสุข และส่งเสริมการสร้างสรรคสิ่งดีงาม

-การประพฤติเกื้อกูลแก่ชีวิตอื่นๆ ทั้งสัตว์ มนุษย์และพืชพรรณ เช่น การร่วมสร้างรักษาเขตอุทยาน นิเวศสถาน การปลูกสวน ปลูกป่า (อารามโรปะ วนโรปะ) และสร้างแหล่งน้ำ เป็นต้น

ค. พฤติกรรมในด้านอาชีพ คือ การทำมาหาเลี้ยงชีพ (ศีลภพด้านสัมมาอาชีพ) โดยมีศิลปวิทยา วิชาชีพ ที่ฝึกไว้อย่างดี มีความชำนาญที่ปฏิบัติให้ได้ผล และเป็นสัมมาชีพ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ

-ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือก่อผลเสียหายต่อสังคม

-เป็นเครื่องแก้ปัญหาชีวิตหรือสังคม เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล

-เอื้อต่อการพัฒนาชีวิตของตน ไม่ทำชีวิตให้ตกต่ำ หรือทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือทำให้เสื่อมจากคุณความดี

2. ด้านจิตใจ (สมาธิ) ซึ่งแยกออกได้ดังนี้ (สภาพจิตที่ดีทุกอย่าง มีสมาธิเป็นฐานที่ตั้ง)

ก. คุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่างๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญูทเวทิตา คารวะ หิริโอตตปปะ ฯลฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้งอกงาม และเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม

ข. สมรรถภาพจิต ได้แก่ ความสามารถ เข้มแข็ง มั่นคง มีประสิทธิภาพของจิต เช่น ฉันทะ (ความเฝ้ารู้อย่างดี) ใฝ่ดี ใฝ่ทำ ความเพียร (วิริยะ) ความขยัน (อุตสาหะ) ความอดทน (ขันติ) ความระลึก นึกทัน ตื่นตัว ควบคุมตนได้ (สติ) ความตั้งมั่น แน่วแน่ ไส สงบ อยู่ตัวของจิต (สมาธิ) รวมทั้งความไม่ประมาท เป็นต้น ที่ทำให้ง้าวหน้ามั่นคงในพฤติกรรมที่ดีงามและพร้อมที่จะใช้ปัญญา

ค. สุขภาพจิต ได้แก่ สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัว เศร้าหมอง เร่าร้อน เป็นต้น สดชื่น เอิบอิ่ม ร่าเริง เบิกบาน ผ่อนคลาย ผ่องใส เป็นสุข ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้พฤติกรรมที่ติดงอมมีความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืน

3. ด้านปัญญา (ปัญญา) ซึ่งมีการพัฒนาหลายด้านหลายระดับ เช่น

- ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สวดรับฟัง หรือเล่าเรียน และรับถ่ายทอดศิลปวิทยาการ ตลอดจน ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

- การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือเอนเอียง ด้วยความชอบชัง หรืออคติทั้งหลาย

- การคิดพิจารณาวินิจฉัยอย่างมีวิจยญาณ ด้วยการใช้อนุตรูปวิธี ไม่ถูกกิเลส เช่น ความอยาก ได้ผลประโยชน์ และความเกลียดชัง เป็นต้น ครอบงำปัญญา

- การรู้จักมอง รู้จักคิด ที่จะให้เข้าถึงความจริง และได้คุณประโยชน์ มีโยนิโสมนสิการ อย่างที่ เรียกว่า มองเป็น คิดเป็น เช่น รู้จักคิดวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุปัจจัย เป็นต้น

- การรู้จักคิดจัดการ ดำเนินการ ทำกิจให้สำเร็จ ฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย

- ความสามารถแสวงหา เลือกคัดจัดประมวลความรู้ คิดได้ชัดเจน และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มา เชื่อมโยงสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์

- ความรู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย ที่ทำให้วางใจถูกต้อง ต่อทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถแก้ปัญหาชีวิต ขจัดความทุกข์ในจิตใจของตนได้ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย จิตไม่ถูกบีบคั้นครอบงำกระทบกระทั่งด้วยความผันผวนปรวนแปรของสิ่งต่างๆ หลุดพ้นเป็นอิสระอยู่เหนือกระแสโลก สว่างโล่งโปร่งผ่องใส ไร้พรมแดน ซึ่งทำให้ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายและดำเนินชีวิตด้วยปัญญา อย่างแท้จริง (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2542)

สรุปว่า หลักไตรสิกขา เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักการ 3 ประการ ได้แก่

1. อธิศีลสิกขา หรือศีล (Morality) การฝึกฝนเพื่อพัฒนาด้านพฤติกรรม การพัฒนาพฤติกรรมของ ตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้และมีพฤติกรรมทางวาจาที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม อย่างถูกต้อง

2. อธิจิตตสิกขา หรือสมาธิ (Meditation) การฝึกฝนพัฒนาตนเองในด้านจิตใจ ซึ่งถือว่ามี ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจเป็นพื้นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจ หรือเจตนาและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งมั่นแล้ว ก็จะสามารถควบคุมดูแล พฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย รวมทั้งความสุข หรือความทุกข์ของมนุษย์ในที่สุดก็อยู่ที่ใจ นอกจากนั้นสมาธิยัง ส่งเสริมให้ปัญญาเจริญงอกงามได้ด้วยซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวจะต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็งสู้ปัญหาเอาใจใส่มีความ เพียรพยายามที่จะคิดค้นไม่ทอดทิ้งในเรื่องที่คิดว่ายากหรือละเอียดลึกซึ้งซึ่งยังต้องมีจิตใจที่สงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่พลุ่งพล่านกระวนกระวาย ต้องมีสมาธิจึงจะคิดได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ชัดเจนและมองเห็นตลอดถึงเหตุปัจจัย และกระบวนการ จิตที่ผ่านการฝึกดีแล้ว จึงเป็นฐานที่ทำให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

3. อธิปัญญาสิกขา หรือปัญญา (Wisdom) การพัฒนาปัญญาโดยการใช้อนุตรูปจากพลังความมีจิตใจ แน่วแน่มิมีความสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมดคนเราจะมีพฤติกรรม อย่างไรมีระดับการกระทำมากน้อยอยู่ที่ปัญญาเป็นตัวชี้แนะและปัญญาเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจ ให้ทางออกแก่ จิตใจการพัฒนาปัญญา

การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม

การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมเป็นการนำหลักไตรสิกขานำมาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้เด็กให้มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและคุณธรรมที่สำคัญที่สุดก็คือ การปลูกฝังให้เยาวชนเป็นพลเมืองดีมีคุณธรรมจริยธรรม ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมเป็นการพัฒนาเด็กทางร่างกาย (ศีล) อารมณ์ (สมาธิ) จิตใจ (สมาธิ) สังคม (ศีล) และสติปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่รอบด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลและความต้องการจำเป็นพิเศษ ได้แก่ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย สามารถปฏิบัติกิจกรรมทางร่างกายได้อย่างคล่องแคล่วและมั่นคง 2) พัฒนาการด้านจิตใจ แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น และยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง 3) พัฒนาการด้านสังคม ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้ และมีมารยาทในสังคมที่งดงามมีจิตอาสา 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นและสร้างสรรค์งานตามศักยภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ด้านกาย การอบรมทางกาย (กายภาวนา) การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกว้างขวางกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลายด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้เป็นกุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญในเบื้องต้น คือ ให้กินเป็น อยู่เป็น ดูเป็นและฟังเป็น กายภาวนาจึงเป็นเรื่องของการฝึกฝนตนเองเพื่อความสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและการมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุโดยไม่เบียดเบียนตนและสิ่งรอบตัว

2. การจัดการเรียนรู้ด้านสังคม การจัดการเรียนรู้ทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) การเจริญศีล ความประพฤติฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย กฎเกณฑ์และกติกาสังคม ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีและความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม

3. การจัดการเรียนรู้ด้านจิตใจ การอบรมทางจิต (จิตภาวนา) ฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ สดชื่น เบิกบาน ผ่องใส การมีสมรรถภาพทางจิตที่ดีมีคุณภาพจิตดี

4. การจัดการเรียนรู้ด้านปัญญา การฝึกอบรมทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) การเจริญปัญญา การฝึกอบรมทางปัญญาให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตตามสภาพที่เป็นจริง สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสนิยม สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ผู้เรียนที่มีการพัฒนาการให้เป็นคนเก่ง ดีและมีความสุขด้วยเหตุผล

บทสรุป

หลักพุทธธรรมนำมาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ คือ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อการพัฒนาเยาวชนให้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและคุณธรรม เป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้หลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาเยาวชนใน 3 ด้าน คือ 1) พัฒนาด้านพฤติกรรม เรียกว่า ศีล 2) พัฒนาด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ 3) พัฒนาด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา

การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม เป็นการพัฒนาเด็กปฐมวัยทางร่างกาย (ศีล) อารมณ์ (สมาธิ) จิตใจ (สมาธิ) สังคม (ศีล) และสติปัญญา (ปัญญา) โดยบูรณาการกับหลักไตรสิกขา เพื่อให้เด็กมี

พัฒนาการที่ครอบคลุมทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลและความต้องการจำเป็นพิเศษ ได้แก่ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย สามารถปฏิบัติกิจกรรมทางด้านร่างกายได้อย่างคล่องแคล่วและมั่นคง 2) พัฒนาการด้านจิตใจ แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม ขึ้นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น และยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง 3) พัฒนาการด้านสังคม ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง เล่นหรือทำงานโดยมีจุดหมายร่วมกับผู้อื่นได้ และมีมารยาทในสังคมที่งดงามมีจิตอาสา 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็น และสร้างสรรค์งานตามศักยภาพ สรุปเป็นภาพองค์ความรู้ ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม

เอกสารอ้างอิง

- นรรีชต์ ฝันเชียร. (2563). **มาตรฐานหลักสูตรสอน 9 ชั้น ของกาเย่ (Gagne)**. แหล่งที่มา <https://www.trueplookpanya.com/education/content/82909/-teamet-> สืบค้นเมื่อ 23 ม.ค. 2562.
- พรพิมล พรพิระชนม์, (2550). **การจัดกระบวนการเรียนรู้**. สงขลา: เหมการพิมพ์สงขลา.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2539). **การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2542). **การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2543). **ความคิด แหล่งสำคัญของการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2536). **เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2548). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). **ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธธรรม: แก่นนำการศึกษา (ภาคต้นของหนังสือ ปรัชญาการศึกษาของไทย)**. กรุงเทพมหานคร: ผลิตัมม์.
- พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2530). **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, (2549). **ทักษะ 5C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- รังสรรค์ บุขะมา. (2550). **การจัดการการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2540). **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริบุรณ์ สายโกสุม. (2542). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3 ปรับปรุงใหม่. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อารี พันธมณี. (2544). **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ.
- อำนาจ บัวศิริ. (2561). กระบวนการสร้างภาวะผู้นำด้วยหลักไตรสิกขา. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย**. 5(3). 26-27.

การบริหารตนเชิงพุทธ
BUDDHIST SELF-MANAGEMENT

ณฤดีณัฐา รัตนกระจ่างศิลป์ Naruedeenatta Rattanakrajangsil
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: saengduan.ling@gmail.com

Article Received: February 05, 2020, Revised: March 29, 2020, Accepted: May 20, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้จะเสนอการบริหารตนเชิงพุทธเป็นการที่ผู้บริหารสถานศึกษานำหลักการบริหารตนเองบูรณาการกับหลักฆราวาสธรรมอันเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการบริหารตนและการบริหารสถานศึกษาประกอบด้วยหลัก 4 ประการ คือ 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน 2) ทมะ การฝึกฝนตนเอง 3) ขันติ ความอดทนอดกลั้น 4) จาคะ ความเสียสละ เพื่อให้สถานศึกษามีความเจริญมั่นคงและเกิดความรักสามัคคีในผู้ร่วมงานอันจะส่งผลให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษามากขึ้น

คำสำคัญ: การบริหารตน, พุทธธรรม, ผู้บริหาร, สถานศึกษา

ABSTRACT

This article will present the Buddhist self-administration in which educational institute administrators integrate self-management principles with secular principles which are suitable principles for self-administration and educational institution administration. It consists of 4 principles which are 1) Truth, Honesty and sincerity, 2) Tama, Self-Training, 3) Patience, Patience, 4) Jaga, Sacrifice to make the educational institution have stability and love and unity among the co-workers. This will result in greater effectiveness in school administration.

Keywords: Self-Administration, Buddhism, Administrators, Educational Institutions

บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการบริหารอย่างมาก เพราะสถานศึกษา เป็นระบบของระบบการศึกษาและระบบต่างๆ ในโรงเรียน เมื่อเข้าใจเป้าหมายของการทำงาน และความสุขที่เกิดจากความสำเร็จของงาน ตลอดจนรู้ปัญหาอุปสรรคของการทำงานแล้ว ควรจะต้องรู้หลักและวิธีการที่จะทำให้งานมีความมั่นคง ซึ่งพระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ/วันจันทร์) (2559) ได้กล่าวไว้แนวคิดการบริหารไว้ว่า หลักการบริหารตน บริหารคน และบริหารงานของนักบริหารในโลกตะวันตกยุคใหม่ ในยุคที่อุตสาหกรรมเฟื่องฟูจนเกิดองค์กรทางธุรกิจขนาดใหญ่เห็นได้ชัดว่าใช้ 2 แนวทางคือ 1) คือใช้แนวคิดทฤษฎีการบริหารทั่วไป ที่มีผู้คิดค้นเอาไว้ก่อนแล้วหรือคิดค้นขึ้นมาด้วยตัวเองในภายหลัง 2) ใช้แนวคิดทฤษฎีด้านอื่นๆ เข้ามาเสริม เช่น ด้านจิตวิทยา ด้านสังคมวิทยา แต่ในปัจจุบันเมื่อเทคโนโลยีได้รับการพัฒนาขึ้นมามาก พร้อมกับการเกิดขึ้นของสารสนเทศที่เหลือนั้น ทำให้นักบริหารได้เพิ่มแนวทางที่ 3 เข้ามาเสริม นั่นคือแนวคิดด้านปรัชญาและศาสนา โดยวิธีการนำเอาบางแง่มุมของแนวคิดทฤษฎีนั้นๆ เข้ามาเสริมเติมเต็มจุดด้อยหรือจุดที่แนวคิดทฤษฎีการบริหารยังมีปัญหาอยู่ นักบริหารตะวันตกบางท่านก็ใช้วิธีการบูรณาการสร้างตัวแบบเชิงบริหารขึ้นมาใหม่เช่นกรณีของ Steve Jobs

หลักการบริหารการศึกษาทั่วไปมีสาระและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา หมายถึงการทากิจกรรมต่างๆ ร่วมกันเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน ตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาบุคคลตรงตามเป้าหมายการบริหารการศึกษาในอุดมคติของระบบราชการ โดยใช้หลักการบริหารตามแนวทางของทฤษฎีการบริหาร สร้างเป็นหลักสูตรแนวใหม่ ประยุกต์เข้ากับการบริหารปัจจุบันนำสู่การบูรณาการ โดยเน้น ที่คน งาน และสิ่งแวดล้อม ผู้บริหารการศึกษายุคใหม่ต้องเป็นนักบริหารที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์ สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้มีส่วนร่วม เข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา บูรณาการศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา การจัดการเชิงพุทธเข้ามามีส่วนร่วม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สร้างนวัตกรรมการบริหาร ให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางและดำเนินการบริหารตามกระบวนการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษาสมัยใหม่ เพื่อบูรณาการศาสตร์แห่งการบริหารให้เข้าหลักการบริหารเชิงพุทธ โดยการนำหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ 1) พุทธวิธีในการวางแผน 2) พุทธวิธีในการจัดองค์กร 3) พุทธวิธีในการอำนวยการ 4) พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล 5) พุทธวิธีในการกำกับดูแล ซึ่งถือว่าการรอบทั้ง 5 ประการนี้อยู่ในขอบข่ายของการบริหารการศึกษาตามหลัก 4M คือ Man คน Money งบประมาณ Material วัสดุอุปกรณ์ และ Management การจัดการหรือการบริหาร สามารถที่จะบูรณาการสร้างเป็นนวัตกรรมใหม่ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การบริหารแนวทางใหม่ให้เกิดขึ้นสำหรับนักบริหารการศึกษายุคใหม่ (สมศักดิ์ บุญปู, 2557)

หลักการบริหารการศึกษานั้นมีความสัมพันธ์กับตน คน และงาน โดยมีความหมายว่า การครองตน การครองคน และการครองงาน คุณธรรม หมายถึง อุปนิสัยอันดีงาม ซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยนี้ได้มาจากความ พยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน และ ให้ความหมายของ จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ถูกต้องดีงามทั้งกายและวาจา สมควรที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ ตนเองและคนในสังคมนั้นมีความสุข สงบ เยือกเย็น สำหรับคุณธรรมและจริยธรรมด้านการครองตน หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีหลักหรือแนวประพฤติปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เพื่อให้เกิดคุณงามความดีขึ้นแก่ตนไม่ให้มีมลทินมัวหมองและทำงานด้วยความถูกต้อง คุณธรรมและจริยธรรมด้านการครองคน หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีหลัก หรือแนวทาง การประพฤติปฏิบัติตนด้วยความยุติธรรม อันทำให้เกิดความรัก เคารพนับถือ และยึดเหนี่ยวแน่นใจ ของบุคคลอื่น โดยสามารถชนะใจผู้ได้บังคับบัญชา ไม่เอาเปรียบหรือล่อลวงล้าค่าเกิน

สิทธิและประโยชน์ของเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา และคุณธรรมและจริยธรรมด้านการครองงาน หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีหลักหรือแนวปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ แก่งาน มีความวิริยะอุตสาหะ และให้หลักวิชาที่ถูกต้อง เพื่อให้สามารถทำงานสำเร็จ ตามเป้าหมายด้วยความเรียบร้อย รวดเร็วราบรื่นและถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ (บุญชู แสงสุข, 2544) หลักการบริหารตน การบริหาร คน และการบริหารงาน นั้นมีความสำคัญทั้งกับตนเอง ผู้อื่น และการทำงานด้วย และเพราะเหตุที่ผู้บริหาร การศึกษาที่มีแนวคิดในการเพิ่มศักยภาพในการครองตน ครองคน และครองงาน ย่อมเป็นผู้ที่พร้อมจะประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานได้อย่างแน่นอน (นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์, 2543) หลักการบริหารการศึกษาตาม แนวพุทธธรรม มีการวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักพุทธธรรมกับหลักการบริหารการศึกษาที่ครอบคลุมถึง 3 หลักการครองตน หลักการครองคน หลักการครองงาน เพราะความสำคัญของการปฏิบัติตนตามหลักพุทธ ธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารด้านการครองตน การครองคน และการครองงาน อันเป็นสมรรถนะที่ สำคัญจำเป็นของผู้บริหารการศึกษาจะส่งผลต่อการบริหารการศึกษาและการปฏิบัติงานของครู และบุคลากร ทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืน (วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กินาวงศ์, 2550)

ดังที่ เกษม วัฒนชัย (2550) ได้กล่าวไว้ว่า การครองตน ควรให้ปฏิบัติตามขรवासธรรม 4 ซึ่งเป็น หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ใช้สำหรับเราๆ ท่านๆ ผู้มีชนิกบวช ได้แก่ 1) สัจจะ มีสองความหมาย ความหมายแรก คือ ความจริง ส่วนอีกความหมาย พูดถึงการใช้ชีวิตโดยยึดความจริงเป็นที่ตั้ง ได้แก่ การเป็นคน ถื่อความจริง เป็นหลักธรรม สำหรับคิด-พูด และกระทำ เรียกว่า เป็นคนจริง คนซื่อสัตย์ คนซื่อตรง รวมทั้งการ ใช้ความจริงเป็นหลักในการกำหนดความสัมพันธ์กับผู้อื่น เรียกว่า เป็นจริงใจ พูดจริง และทำจริง 2) ทมะ มีสอง ความหมายเช่นกัน ความหมายแรก หมายถึง การฝึกใจตนเอง หรือข่มใจตนเองไม่ให้เป็นทาสของกิเลส ได้แก่ โลภ โกรธ หลง เรียกว่า เรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกใจตนเอง ฝึกนิสัยตนเอง จนสามารถควบคุมใจ ควบคุมวาจา และ ควบคุมการกระทำ ให้เป็นไปในสิ่งที่ดีที่ควรได้ อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การแก้ข้อบกพร่องของตน และการ ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา ทมะมีจุดหมายที่ทำให้เกิดปัญญา 3) ขันติ เป็นความอดทนที่ตั้ง หน้าตั้งตาทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยมุ่งมั่นอยู่ที่จุดหมายของงาน ไม่ท้อถอย หนักเอาเบาสู้ ไม่ หวั่นไหว แต่เป็นคนแข็งแกร่ง ทนทานต่ออุปสรรค จนสุดท้ายไปถึงซึ่งความสำเร็จของงาน หรือความสำเร็จใน แต่ละช่วงชีวิต 4) จาคะ เป็นคนใจกว้างพร้อมรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของคนอื่น เป็น คนใจไม่คับแคบ เห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตน แต่พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแม้ความสุข สบายส่วนตนหรือผลประโยชน์ส่วนตนได้ กล่าวคือ หลักขรवासธรรม 4 (ส.ส.(ไทย) 15/845/316) เป็นเครื่อง ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้สำหรับคฤหัสถ์ คือผู้ครองเรือนทั่วไปให้ดำเนินชีวิตตาม หลักธรรม 4 ประการนี้ จึงเรียกว่า ขรवासธรรม เมื่อดำเนินชีวิตได้ดังนี้ก็นับว่าได้ประสบสิริมงคลอย่างแท้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2549) แสดงให้เห็นว่า หลักพุทธธรรม คือ ขรवासธรรม 4 มีความ เหมาะสมกับการนำมาบูรณาการกับการบริหารตนของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นข้อปฏิบัติให้ผู้บริหาร สถานศึกษาได้ดำเนินชีวิตประสบความสำเร็จได้อย่างมั่นคง

บทความนี้จะนำเสนอการบริหารตนเชิงพุทธ มีเนื้อหาบทความประกอบด้วยหลักการบริหารตน ขรवासธรรม 4: หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารตน และการบริหารตนเชิงพุทธ โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักการบริหารตน

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัย และสื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวข้องแนวคิดกับหลักการบริหารตน โดยมีรายละเอียดดังนี้

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญฺญ/วันจันทร์) (2559) ได้กล่าวแนวคิดการบริหารที่มีความสอดคล้องกับการบริหารการศึกษาด้านการบริหารตนไว้ว่า การบริหารตน หรือการครองตนที่จะให้เป็นไปอย่างราบรื่นและมั่นคงต้องให้สอดคล้องกับฐานะตัวเอง คำว่า “ฐานะ” หมายถึง 1) ความรู้ความสามารถรวมทั้งความถนัด 2) ทรัพย์สินเงินทอง 3) ตำแหน่งหน้าที่การงานที่รับผิดชอบ 4) สภาพแวดล้อมทางสังคม ประเทศชาติที่ตนอาศัยอยู่ ถ้าไม่สอดคล้องกับฐานะดังกล่าวนี้ ชีวิตย่อมไม่ราบรื่น ดังที่เหลาจื๊อกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “คนที่ยืนเขย่งเท้าเพื่อจะอยู่เหนือคนอื่น ผู้นั้นย่อมยืนอยู่ไม่ได้นาน คนที่ก้าวเท้ายาวเกินไปเพื่อจะล้ำหน้าคนอื่น ย่อมไปไม่ได้ไกล คนที่แสดงตนว่ามีพระเดชพระคุณกลับจะกลายเป็นคนถูกเขาเนรคุณไม่มีผู้นับถือ” เคล็ดลับในการบริหารตนตามแบบภูมิปัญญาตะวันออกก็คือการสร้างความแข็งแกร่งจากภายใน เช่น ความมีจิตใจที่เข้มแข็ง จิตใจที่ประกอบด้วยเมตตากรุณา ความเข้าใจตามความเป็นจริง วิธีการมองโลกที่ให้น้ำหนักทั้งแก่ฝ่ายอิฏฐารมณ์ (น่าพอใจ) และฝ่ายอนิฏฐารมณ์ (ไม่น่าพอใจ) เทาเทียมกัน ให้ความสำคัญทั้งแก่ศาสตร์และศิลป์ เน้นการผสมผสานอย่างกลมกลืนของ 2 สิ่งตรงกันข้าม ในขณะเดียวกันก็ให้ทุกอย่างดำเนินไปตามธรรมชาติของมัน โดยหลักการวิธีการบริหารตนที่ถูกต้อง คือ 1) ใจกว้างเหมือนท้องฟ้าอากาศ 2) หนักแน่นมั่นคงเหมือนขุนเขา 3) เยือกเย็นเหมือนน้ำในมหาสมุทร ความสำเร็จของการบริหารตนขึ้นอยู่กับความควบคุมตนเอง

สมศักดิ์ บุญบุ (2557) ได้กล่าวแนวคิดการบริหารการศึกษาไว้ว่า ผู้บริหารการศึกษาเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการที่จะทำให้การจัดการศึกษาได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องรู้จักบูรณาการพุทธศาสตร์กับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อเป็นพลังอำนาจเชิงสร้างสรรค์ในการบริหารสถานศึกษายุคใหม่ จึงควรมีการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักการบริหารทั่วไป 3 ด้าน คือ การบริหารตน การบริหารคน และการบริหารงาน โดยมีแนวทางการบูรณาการพุทธธรรมกับหลักการบริหารตน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารตน ด้วยการมีกำลังปัญญา การทำงานด้วยสุจริตทางกาย วาจา และใจ อันจะทำให้การบริหารตนนั้นเป็นไปได้อย่างถูกต้อง และผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้จักปฏิบัติต่อร่างกายของตนเอง รู้จักรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ พักผ่อนให้เพียงพอ และรู้จักการออกกำลังกายเป็นประจำสม่ำเสมอ เป็นต้น

อนุสรณ์ ยกให้ (2549) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารตน คือ การเป็นต้นแบบที่ดี องค์ประกอบที่เป็นกิจกรรมการบริหารด้านนี้ ได้แก่ การเรียนรู้จากการทำงานเพื่อสร้างทักษะการบริหาร การเรียนรู้จากความสำเร็จผิดพลาดเพื่อสร้างความรับผิดชอบ การเรียนรู้จากคนอื่นเพื่อสร้างบุคลิกภาพ และการเรียนรู้จากการฝึกอบรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์

ศุภิญญา ศรีคำไทย (2562) ได้กล่าวว่า การบริหารตน หมายถึง การนำหลักการบริหารเพื่อมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาด้านการบริหารตนเองของผู้บริหาร เช่น การฝึกอบรมพัฒนาตนเอง การมีคุณธรรมจริยธรรมการทำงาน และการเป็นตัวอย่างแบบที่ดีในการทำงาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2560) ได้กล่าวหลักการคัดเลือกข้าราชการพลเรือนดีเด่นที่มีความสอดคล้องกับการบริหารตนไว้ว่า การครองตน หมายถึง ความประพฤติ การปฏิบัติตนชอบด้วยคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมจรรยาบรรณข้าราชการ เป็นที่ยอมรับของบุคคลในส่วนราชการและสังคม ประกอบไปด้วยคุณธรรมควรแก่การยกย่อง โดยพิจารณาจากองค์ประกอบค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ดังนี้

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 1) มีความวิริยะอุตสาหะในงานหน้าที่ความรับผิดชอบ 2) มีความตั้งใจที่จะทำงานในหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จด้วยตนเอง 3) มีความอดทนไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรค 4) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น

2. การประหยัดและเก็บออม ประกอบด้วย 1) รู้จักใช้จ่ายตามควรแห่งฐานะ 2) รู้จักใช้ทรัพย์สินของทางราชการให้เป็นประโยชน์และประหยัด 3) รู้จักมัธยัสถ์และเก็บออมเพื่อสร้างฐานะตนเองและครอบครัว 4) รู้จักดูแลบำรุงและรักษาทรัพย์สินของตนเองและส่วนรวม

3. การรักษาระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ประกอบด้วย 1) เป็นผู้รักษาและปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมายที่กำหนดไว้ 2) ประพฤติและปฏิบัติตนอันอาจเป็นตัวอย่างแก่บุคคลโดยทั่วไป 3) เชื่อฟังและให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชา 4) เป็นผู้ตรงต่อเวลา

4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา ประกอบด้วย 1) ละเว้นต่อการประพฤติชั่วและไม่ลุ่มหลงอบายมุข 2) เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม 3) มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น 4) มีความเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารีต่อบุคคลอื่นโดยทั่วไป

5. การมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ประกอบด้วย 1) ส่งเสริม สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย และปฏิบัติตามนโยบายของทางราชการและรัฐบาล 1) เข้าร่วมในศาสนกิจและทำนุบำรุงศาสนา 3) ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี เช่น ป้องกันประเทศ เสียภาษี เคารพกฎหมาย เป็นต้น 4) มีความจงรักภักดีและเทิดทูนในสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามพระบรมราโชวาท หรือเข้าร่วมพิธีในโอกาสสำคัญอย่างสม่ำเสมอ เป็นกิจวัตรปกติ เป็นต้น

สรุปว่า การบริหารตน หมายถึง หลักการบริหารตนที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้ประยุกต์เข้ากับการบริหารปัจจุบันนำสู่การบูรณาการ โดยผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ควรเป็นผู้มีหลักการบริหารตนที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้มีส่วนร่วม ประกอบองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ 2) การประหยัดและเก็บออม 3) การรักษาระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย 4) การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา 5) การมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

บรรณาวาสนธรรม 4: หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารตน

หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารตน คือ หลักบรรณาวาสนธรรม 4 (ขุ.สุ.ไทย) 25/311/361; (ส.ส.ไทย) 15/845/316)

พุทธทาสภิกขุ (2530). ได้แสดงพระธรรมเทศนาไว้ในเรื่อง “หลักธรรมของผู้ครองเรือน” ในหัวข้อบรรณาวาสที่จบปลักไม่รู้จักใช้บรรณาวาสนธรรมว่า บรรณาวาสที่จบปลักอยู่ในอวิชชาของบรรณาวาสนั้น ไม่มีบรรณาวาสนธรรมอย่างที่ว่าพระพุทธรูปได้ตรัสไว้ว่า สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ 4 อย่างนี้ เป็นบรรณาวาสนธรรมบรรณาวาสจะต้องมีธรรม 4 ประการนี้ เป็นเครื่องดำรงความเป็นบรรณาวาส ไม่ให้เกิดโทษทุกข์ใดๆ และเกิดความเจริญ และตรัสว่าเป็นธรรมสำหรับบรรณาวาสอย่างยิ่ง ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าสำหรับความเป็นบรรณาวาส นี้ขอให้เอามาทำไว้ในใจนักหนาหนึ่งว่า พระพุทธรูปเจ้าทรงทำประกาศท่านองท่านว่าไม่เชื่อก็ไปถามสมณพราหมณ์เหล่าอื่นดูเถิดว่า สำหรับบรรณาวาสนั้นมีธรรมะไหนที่มันยิ่งไปกว่า สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ นี้บรรณาวาสส่วนมากยังไม่รู้อย่างนี้เป็นบรรณาวาสนธรรมที่ต้องมี สัจจะ คือ จริ่งใจ ในสิ่งที่จะต้องทำหรือต้องมีโดยเฉพาะ ทมะ คือ การบังคับตัวเองให้ทำได้ ขันติ คือ อุดกั้นอดทน เมื่อมันเหน็ดเหนื่อยยุ่งยากลำบากเจ็บปวดขึ้นมา และจาคะ คอยระบายนกตงค์ของความกิดคั่นของกิเลสเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ บรรณาวาสที่มีบรรณาวาสนธรรมนี้ก็จะได้รับผลของความเป็นบรรณาวาสในความเป็นบรรณาวาสโดยสมบูรณ์และยิ่งไปกว่านั้นจะเป็นบรรณาวาสที่เลื่อนขั้นตัวเองอยู่เสมอ นี้หมายความว่า ถ้าอยากจะทำปลักอยู่ในความเป็นบรรณาวาสก็มีทางที่จะทำให้ได้ดีที่สุดได้คือมีบรรณาวาสนธรรม แต่ถ้าอยากจะทำปลักออกมาเสียจากความเป็นบรรณาวาสก็ยิ่งใช้บรรณาวาสนธรรมอีกนั่นแหละสมกับที่ตรัสว่าเป็นธรรมสำหรับบรรณาวาส

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2546) ได้ให้คำจำกัดความไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมว่า ขรวาสาธรรม 4 หมายถึง ธรรมสำหรับขรวาสา ธรรมสำหรับการครองเรือนหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ประกอบด้วย

1. สัจจะ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง พูดจริง ทำจริง จริงใจต่อกัน เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไม่ตรีจิตสนิทต่อกันขาดสัจจะเมื่อโดยมเป็นเหตุให้เกิดความระแวงแคลงใจกันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความริ้วฉาน ซึ่งยากนักที่จะประสานให้คืนดีได้ดังเดิม

2. ทมะ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว ฝึกหัดตัดนิสัย ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา การรู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ ข่มใจระงับความรู้สึกต่อเหตุบกพร่องของกันและกัน รู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับนิสัยและอัธยาศัยให้กลมกลืนประสานเข้าหากันได้ ไม่เป็นคนถือด้านเอาแต่ใจและอารมณ์ของตน คนที่ขาดธรรมข้อนี้ ย่อมปล่อยให้ข้อแตกต่างปลีกย่อยทางอุปนิสัยและการอบรมกลายเป็นเหตุแตกแยกสามัคคีใหญ่โตจนไม่สามารถแก้ไขได้

3. ขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่อความหนักและความร้ายแรงทั้งหลาย ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่ท้อหวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ทอดถอนใจจากมีข้อแตกต่างขัดแย้งทางอุปนิสัย การอบรม และยังคงต้องมีความอดทนต่อความลำบากตรากตรำ และเรื่องหนึ่งใจต่างๆ ในการประกอบกิจการงานอาชีพเป็นต้น มีสติอดกลั้นคิดอุบายใช้ปัญญาหาทางแก้ไขเหตุการณ์ให้ลุล่วงไปด้วยดี

4. จาคะ ความเสียสละ สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนให้ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว ความเผื่อแผ่ แบ่งปัน ตลอดถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน จะต้องรู้จักความเป็นผู้ให้ด้วย และยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่กันการแสดงความน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจและความสุขส่วนตัวได้

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) (2546) ได้อธิบายหลักขรวาสาธรรมไว้ว่า ขรวาสาธรรม 4 เป็นคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลักธรรมที่พระองค์ทรงมอบสำหรับผู้ครองเรือนได้ปฏิบัติ เพื่อเสริมให้มีความสุขในชีวิตยิ่งขึ้น ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ข้อ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ดังได้กล่าวแล้ว เมื่อกล่าวถึงความสำคัญของขรวาสาธรรมแล้วย่อมมีความสำคัญมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเกี่ยวกับเรื่องการทำงานร่วมกันของบุคลากรในหน่วยงานต่างๆ ซึ่งความสำคัญของหลักธรรมแต่ละข้อเพื่อให้เข้าใจได้ง่าย ดังนี้

1. สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจต่อบุคคลอื่น การคบหาสมาคมระหว่างบุคคลในสังคมไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด จำต้องมีหลักธรรมสัจจะข้อนี้อยู่ด้วยเสมอ เพราะการแสดงออกซึ่งความซื่อสัตย์ และความจริงใจต่อบุคคลที่เรารู้จักถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งจะส่งผลว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะสามารถสานต่อในระยะยาวต่อไปอีกได้หรือไม่

สำหรับบุคคลที่ทำงานในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง การมีความซื่อสัตย์และความจริงใจ ให้แก่กันก็ย่อมจะทำให้เกิดความไว้วางใจความเชื่อใจระหว่างตนกับผู้ที่ทำงานร่วมกันหากบุคคลใดขาดสัจจะแล้วย่อมเป็นเหตุให้เกิดความหวาดระแวงแคลงใจกัน เป็นจุดเริ่มต้นแห่งความริ้วฉาน ซึ่งยากนักที่จะประสานให้การทำงานนั้นราบรื่นได้เช่นเดิม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า สัจจะ เป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับทุกคนที่หวังความเจริญในหน้าที่การงานและชีวิต พึงจะระลึกและปฏิบัติอยู่เสมอเสมอ คือ การรู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ การข่มใจ การปรับตัวการอยู่ร่วมกันในสังคมหรืออยู่กับคนที่เราทำงานด้วย เป็นเรื่องที่ต้องปรับตัวเข้าหากัน เนื่องจากแต่ละคนต่างมาจากพื้นฐานชีวิต และประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น จึงไม่มีใครที่สามารถเป็นได้ทุกอย่างตามที่ใจของเราคิด และเช่นเดียวกัน ตัวเราเองก็อาจไม่สามารถที่จะเป็นไปได้ทุกอย่างดังที่คนอื่นต้องการ

หลักธรรมในข้อ ทมะ จึงเป็นการฝึกข่มใจระงับความรู้สึกต่อเหตุบกพร่องของกันและกัน รู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับนิสัยและอัธยาศัยให้กลมกลืนประสานเข้าหากันได้ ไม่เป็นคนถือด้านเอาแต่ใจและอารมณ์ของตน เพื่อที่จะทำให้เรายอมรับในจุดเด่นและข้อบกพร่องของตัวบุคคลรอบข้าง

2. หลักธรรม ทมะ เป็นหลักธรรมที่เน้นในเรื่องของการใช้ปัญญาในการตัดสินใจควบคุมจิตใจในการทำความเข้าใจกับคนในองค์กร เมื่อขาดธรรมข้อนี้ย่อมเท่ากับเป็นการขาดการใช้สติปัญญาในการพิจารณาปล่อยให้อารมณ์ต่างปลุกเร้าทางอุปนิสัยและการอบรมกลายเป็นเหตุแตกแยกสามัคคีใหญ่โต เมื่อทุกคนต่างรู้ดีว่าไม่มีใครที่จะสมบูรณ์แบบไปหมดทุกอย่าง ผู้ที่มีความหวังความเจริญในหน้าที่การงานทุกคนจึงปรารถนาที่จะได้รับความเข้าใจจากบุคคลอื่นจึงแสดงให้เห็นได้ชัดว่า หลักทมะ มีความสำคัญต่อการทำงานร่วมกันกับคนอื่น

3. ขันติ ความอดทนอดกลั้น การทำงานอยู่ในองค์กรซึ่งมีคนจำนวนมากนอกจากจะต้องมีความซื่อสัตย์ ความจริงใจ และความเข้าใจกันแล้วจะต้องมีความอดทนอดกลั้น เพราะการทำงานร่วมกัน นอกจากจะมีข้อขัดแย้งแตกต่างทางด้านอุปนิสัย การอบรมประสบการณ์เดิมบางคนอาจมีเหตุผลเกินเหตุรุนแรง ซึ่งอาจจะเป็นถ้อยคำหรือกิริยาอาการจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เมื่อเกิดเหตุเช่นนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องรู้จักอดกลั้นระงับใจ ไม่ก่อเหตุให้เรื่องลุกลามกว้างขยายต่อไปความร้ายจึงจะระงับลงไปได้

หลักขันติแตกต่างจากหลักทมะตรงที่มุ่งให้เกิดความอดทน โดยเน้นที่ร่างกายที่อดทนต่อความยากลำบากในการทำงาน เพราะในการทำงานร่วมกับคนอื่น อาจต้องพบเจอกับความลำบากตรากตรำและเรื่องหนักใจต่างๆ ในการประกอบกิจการงานอาชีพ เป็นต้น ดังนั้น การทำงานร่วมกันที่จะอดทนเผชิญและฟันฝ่าต่อความยากลำบากด้วยกัน ถือว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความอดทนและตั้งใจของคนในองค์กร โดยเฉพาะเมื่อเกิดภัยพิบัติ ความตกต่ำคับขัน จะต้องมีความอดทนอดกลั้น คิดอุบายใช้ปัญญาหาทางแก้ไข และมีความอดทนเพียรพยายามเป็นกำลังใจซึ่งกันและกันก็จะสามารถผ่านพ้นเหตุการณ์ที่ร้ายไปด้วยกันได้ แต่หากการทำงานที่ขาดความอดทนย่อมไม่อาจประคับประคองรอดพ้นเหตุร้ายต่างๆ อันเป็นประจุมรสแห่งชีวิตในการทำงานไปได้

4. จาคะ ความเสียสละ ความเผื่อแผ่แบ่งปัน หากทุกคนลองสังเกตตัวเองเวลาที่เรทำอะไรหรือให้สิ่งใดกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจจะพบว่า ความสุขของผู้ที่รับสิ่งนั้นจากเราจะถูกส่งผ่านมาถึงตัวเราเองด้วย นั่นแสดงให้เห็นว่า การให้นั้นมอบความสุขให้กับคนทั้งสองฝ่ายทั้งผู้ให้และผู้รับ การให้ในที่นี้ มิใช่หมายถึงแต่เพียงการเผื่อแผ่แบ่งปันสิ่งของอันเป็นสิ่งที่มองเห็นและเข้าใจได้ง่ายๆ เท่านั้น แต่ยังหมายถึง การให้น้ำใจแก่กัน การแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจและความสุขส่วนตนได้ เช่น ในคราวที่บุคคลในองค์กรประสบความทุกข์ ความเจ็บไข้ หรือมีธุรกิจใหญ่ เป็นต้นก็เสียสละความพอใจของตนชวนช่วยเหลือน้ำใจใส่ดูแล เป็นที่พึ่งอาศัยเป็นกำลังเสริม หรือช่วยให้กำลังใจได้โดยประการใดประการหนึ่งตามความเหมาะสมรวมความว่าเป็นผู้จิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว

การทำงานที่ขาดจาคะก็คล้ายการลงทุนที่ปราศจากผลกำไรมาเพิ่มเติม ส่วนที่มีมาแต่เดิมก็คงที่หรือค่อยร่อยหรอพร่องไป หรือเหมือนต้นไม้ที่ไม่มีได้รับการบำรุงก็มีแต่แอบเฉาโรยโรย ไม่มีความสดชื่นงอกงามประเด็นที่เกี่ยวกับการให้อีกประเด็นหนึ่งที่ยากเสริมไว้ คือ การให้ที่เรียกว่าการให้อภัย เนื่องจากบางทีการให้อภัยแก่คนที่ทำงานด้วยกันนี้ อาจเป็นการบอกความหมายสรุปรวมของหลักพรหมวิหารธรรมอีก 3 ข้อข้างต้นด้วย เพราะเมื่อคุณให้อภัยกับคนที่ทำงานผิดพลาด นั่นเป็นการแสดงไมตรีจิตเรื่องความจริงใจของคุณ เป็นการแสดงออกถึงการยอมรับความแตกต่างและการเข้าใจในอีกฝ่าย และคุณก็เป็นผู้ที่มีความอดทนอดกลั้นที่จะไม่ตอบโต้และมุ่งร้ายกลับคืน พร้อมทั้งจะฝ่าฟันอุปสรรคด้วยกันอีกครั้ง หลักพรหมวิหารธรรมทั้ง 4 ข้อนี้ แม้ว่าเวลาจะผ่านพ้นมา 2,000 กว่าปีแล้ว แต่หากพิจารณาดูจะพบว่าหลักพรหมวิหารธรรมดังกล่าวมีความสำคัญมากและเหมาะสมแก่การนำไปใช้กับการทำงานในปัจจุบันได้อย่างครอบคลุมทั้งหมด

สรุปว่า หลักธรรมาภิบาล หลักธรรมที่เหมาะสมในการบูรณาการกับการบริหารตนเองของผู้บริหารสถานศึกษานำมาซึ่งความสุขความเจริญและความสงบเย็นแก่ผู้ปฏิบัติตาม และเป็นเหตุให้สถานศึกษานั้นเกิดมีความสามัคคีและเกิดประสิทธิผลในการบริหารมี 4 ประการ ได้แก่

1. สัจจะ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรปลูกฝังสัจจะให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเพื่อจะได้นำไปใช้ในการบริหารตนให้ประสบความสำเร็จ
2. ทมะ การฝึกฝนตนเอง เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ในการควบคุมจิตใจด้วยการใช้ปัญญาการฝึกตนเองทั้งร่างกาย จิตใจ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา อันเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษาให้เจริญก้าวหน้า
3. ขันติ ความอดทนอดกลั้น เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำให้เกิดขึ้นในตนเอง เมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคเกิดขึ้น ให้เกิดมีความอดทนมากขึ้น ด้วยความมุ่งมั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย อันเป็นการอดทนต่อสิ่งที่มากระทบทางร่างกายและจิตใจ และเป็นประโยชน์ต่อการบริหารตนซึ่งจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ
4. จาคะ ความเสียสละ เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำให้เกิดขึ้นในตนเองให้มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม อันจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดมิตรไมตรีประสานสัมพันธ์ในการบริหารสถานศึกษา

การบริหารตนเชิงพุทธ

การบริหารตนเชิงพุทธเป็นการศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตนและหลักธรรมาภิบาล เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปเป็นการบริหารตนเชิงพุทธ ซึ่งการบริหารตนของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล อันเป็นหลักการที่เหมาะสมในการบูรณาการกับการบริหารตน เพื่อให้สถานศึกษาเกิดความสุขความเจริญและความสงบเย็นแก่ผู้ปฏิบัติตาม และเป็นเหตุให้สถานศึกษานั้นเกิดมีความสามัคคีและเกิดประสิทธิผลในการบริหาร ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่

1. การบริหารตนตามหลักธรรมาภิบาลด้านสัจจะ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรปลูกฝังสัจจะให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเพื่อจะได้นำไปใช้ในการบริหารตนให้ประสบความสำเร็จ ดังนี้
 - 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษากระตุ้นให้ทุกคนมุ่งมั่นปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ซึ่งก่อให้เกิดความหมายในชีวิตการทำงาน อยู่อย่างมีเป้าหมายด้วยความภูมิใจและทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ
 - 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษามีความซื่อตรงต่อความดี คือจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีคุณธรรมอยู่เสมอไม่ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับความเดือดร้อน
 - 1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด เข้มงวดตรงต่อเวลาอยู่เสมอซึ่งก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาและควรเอาเป็นแบบอย่างที่ดี
 - 1.4 ผู้บริหารสถานศึกษามีความจริงใจต่อการบริหารสถานศึกษาและนโยบายภาครัฐด้วยความมุ่งมั่นจริงใจทำงาน
 - 1.5 ผู้บริหารสถานศึกษามีความจริงใจในการจัดทำโครงสร้างการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง
 - 1.6 ผู้บริหารสถานศึกษามีความจริงใจในการวางแผนและการกำหนดทิศทางขององค์กรอย่างชัดเจน
 - 1.7 ผู้บริหารสถานศึกษามีแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารงานที่ชัดเจนและนำไปใช้ได้จริง

1.8 ผู้บริหารสถานศึกษามีการศึกษาทบทวนระบบการบริหารสถานศึกษาเป็นประจำเพื่อให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหาร

1.9 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารงานได้อย่างดีตามความรู้ความสามารถทางการศึกษา

2. การบริหารตนตามหลักธรรมาธรรมะ การฝึกฝนตนเอง เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ในการควบคุมจิตใจด้วยการใช้ปัญญาการฝึกตนเองทั้งร่างกาย จิตใจ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา อันเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษาให้เจริญก้าวหน้า ดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความรับผิดชอบสูงมีความมุ่งมั่นในหน้าที่การงานเสมอและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษามีการฝึกฝนพัฒนาเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานให้มีความเจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะในการทำงานรวมถึงความกระตือรือร้นในการบริหารงานและการข่มใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

2.4 ผู้บริหารสถานศึกษามีการควบคุมอารมณ์ได้ดีในการก้าวข้ามความขัดแย้งเพื่อการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนในทางที่ดีขึ้น

2.5 ผู้บริหารสถานศึกษามีการประชุมปรึกษาและรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา

2.6 ผู้บริหารสถานศึกษายอมรับฟังความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาอย่างตั้งใจ ถึงแม้จะขัดแย้งต่อความรู้สึกในการพัฒนาโรงเรียนในทางที่ดีขึ้น

2.7 ผู้บริหารสถานศึกษามีการศึกษาเรียนรู้วิทยาการในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

2.8 ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมของครูและนักเรียน

2.9 ผู้บริหารสถานศึกษาใส่ใจต่อการบริหารโรงเรียนและปรับปรุงการทำงานอยู่เสมอ

3. การบริหารตนตามหลักธรรมาธรรมะด้านขันติ ความอดทนอดกลั้น เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำให้เกิดขึ้นในตนเอง เมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคเกิดขึ้น ให้เกิดมีความอดทนมากขึ้น ด้วยความมุ่งมั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย อันเป็นการอดทนต่อสิ่งที่มากระทบทางร่างกายและจิตใจ และเป็นประโยชน์ต่อการบริหารตนซึ่งจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ ดังนี้

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารโรงเรียน ด้วยความเป็นธรรมและรับฟังปัญหาของผู้ร่วมงานในสถานศึกษาด้วยความเต็มใจ

3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติตนโดยไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก ในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบการบริหารโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

3.3 ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ด้วยความทุ่มเทในการแก้ไขปัญหาการบริหารสถานศึกษา

3.4 ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นนักบริหารที่มีความอดทนอดกลั้น ต่ออารมณ์ที่มากกระทบจิตใจโดยไม่แสดงออกแก่ผู้ร่วมงาน

3.5 ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นนักบริหารที่มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานดี มีความอดทน มีกิริยามารยาทเรียบร้อยสุภาพอ่อนโยน

3.6 ผู้บริหารสถานศึกษามีความอดทนต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้โรงเรียนมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

3.7 ผู้บริหารสถานศึกษามีความอดทนต่อการประเมินผลโรงเรียนที่จะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3.8 ผู้บริหารสถานศึกษามีวินัยใฝ่รู้และมีความอดทนในการบริหารบุคลากรทางการศึกษา

3.9 ผู้บริหารสถานศึกษามีความอดทนต่ออุปสรรคในการบริหารสถานศึกษา โดยไม่ละความพยายามที่จะปฏิบัติงานจนสำเร็จ

4. การบริหารตนตามหลักขรรวาวาธรรมด้านจาคะ ความเสียสละเป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำให้เกิดขึ้นในตนเองให้มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม อันจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดมิตรไมตรีประสานสัมพันธ์ในการบริหารสถานศึกษา ดังนี้

4.1 ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นนักบริหารที่เสียสละ ในการพัฒนาระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ และสามารถทำงานร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีความสุข

4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถาน ศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ภาครัฐ และเอกชน มีส่วนร่วม ในการบริหารสถานศึกษา

4.3 ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีการศึกษาดูงานงานทั้งในและต่างประเทศ

4.4 ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ในเรื่องการสั่งงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างต่อเนื่อง

4.5 ผู้บริหารสถานศึกษามีการกระจายการบังคับบัญชา เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีโอกาสในการดูแลซึ่งกันและกัน

4.6 ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดสวัสดิการต่างๆ ตามความเหมาะสมนอกจากที่ทางราชการจัดให้

4.7 ผู้บริหารสถานศึกษามีการช่วยเหลือเมื่อมีเหตุประสบภัยธรรมชาติและในสถานการณ์จากโรคโควิด-19

4.8 ผู้บริหารสถานศึกษารู้จักเสียสละผลประโยชน์ของตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

4.9 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการพัฒนาครูด้านการบริหารโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

หลักการบริหารตนที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้ประยุกต์เข้ากับการบริหารปัจจุบันนำสู่การบูรณาการโดยผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ควรเป็นผู้มีหลักการบริหารตนที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้มีส่วนร่วม 5 ประการ ได้แก่ 1) การบริหารตนด้วยการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ 2) การบริหารตนด้วยการประหยัดและเก็บออม 3) การบริหารตนด้วยการรักษาระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย 4) การบริหารตนด้วยการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา และ 5) การบริหารตนด้วยการมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยมีหลักพุทธธรรม คือ หลักขรรวาวาธรรม 4 ประการ อันเป็นหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการบริหารตนของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรปลูกฝังสัจจะให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเพื่อจะได้นำไปใช้ในการบริหารตนให้ประสบความสำเร็จ 2) ทมะ การฝึกฝนตนเอง เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ในการควบคุมจิตใจด้วยการใช้ปัญญาการฝึกตนเองทั้งร่างกาย จิตใจ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา อันเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษาให้

เจริญก้าวหน้า 3) ขันติ ความอดทนอดกลั้น เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำให้เกิดขึ้นในตนเอง เมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคเกิดขึ้น ให้เกิดมีความอดทนมากขึ้น ด้วยความมุ่งมั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย อันเป็นการอดทนต่อสิ่งที่มากระทบทางร่างกายและจิตใจ และเป็นประโยชน์ต่อการบริหารตนซึ่งจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ 4) จาคะ ความเสียสละ เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำให้เกิดขึ้นในตนเองให้มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม อันจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดมิตรไมตรีประสานสัมพันธ์ในการบริหารสถานศึกษา สรุปเป็นภาพองค์ความรู้การศึกษา ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การบริหารตนเชิงพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แบบรายงานการคัดเลือกข้าราชการพลเรือนดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2560 (แบบ 1). แหล่งที่มา www2.diw.go.th/HRMC/Registration/แบบคัดเลือก60.doc สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย. 2562.
- เกษม วัฒนชัย. (2550). ครองตน ครองคน ครองงาน. แหล่งที่มา http://www.cmp.ubu.ac.th/th/detail_article.php?article=00093&=4262da2a994b6d204615c769b9faf94c สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย. 2562.
- นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์. (2543). พิชิตความสำเร็จได้ด้วยตนเอง. นนทบุรี: สนุกอ่าน.
- บุญชู แสงสุข. (2544). ทรรศนะของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติจริงตามคุณธรรมและจริยธรรม. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ). (2546). มงคล 38 ประการ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2549). **รักนั้นดีแน่ แต่รักแท้ดีกว่า**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ/วันจันทร์). (2559). **บูรณาการพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างพลังบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2530). **หลักการของผู้ครองเรือน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กินาวงศ์. (2550). หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม. **วารสารศึกษาศาสตร์**. 18(2). 67.
- ศุขภิญญา ศรีคำไทย. (2562). **รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักสัมมาสติ**. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ บุญปู. (2557). พลธรรม: พลังอำนาจเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 1(2). 1-12.
- สมศักดิ์ บุญปู. (2557). **พุทธปรัชญากับการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: จรัสนิทวงศ์การพิมพ์.
- อนุสรณ์ ยกให้. (2549). **การนำเสนอรูปแบบการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์
Journal of Bovern Multi-Education and Human Social Sciences
(JOB_EHS)

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์
Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences
(JOB_EHS)

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ ส่งเสริม และสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนิสิตนักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสนำผลงานวิชาการ โดยเปิดรับบทความวิชาการ และบทความวิจัยทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสตร์ ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารการศึกษา บริหารธุรกิจ วิทยาการ จัดการ และสาขาวิชาสหวิทยาการอื่นๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนั้นได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ต่อ 1 ฉบับ ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind)

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยในวารสารอย่างเคร่งครัด และการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ โดยไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของวารสาร

วารสารขอสงวนสิทธิ์ในการคัดเลือกบทความลงตีพิมพ์และจะแจ้งให้เจ้าของบทความทราบหลังจากผู้ประเมินบทความตรวจอ่านบทความแล้ว

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) คือ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม

โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

1. ประกาศรับต้นฉบับจากคณาจารย์ นักวิจัย และนิสิตนักศึกษา
2. กองบรรณาธิการวารสารฯ ตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของต้นฉบับ
3. กองบรรณาธิการวารสารฯ จัดส่งต้นฉบับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชานั้นๆ อ่านประเมินต้นฉบับ จำนวน 2 ท่าน ต่อ 1 ฉบับ โดยทำการประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-Blind Peer Review คือ ปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง
4. ส่งให้ผู้เขียนแก้ไขตามผลการอ่านประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
5. กองบรรณาธิการวารสารฯ ตรวจสอบความถูกต้อง และดำเนินการเผยแพร่บทความบนระบบเว็บไซต์ของวารสาร

หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของ วารสารวารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์

1. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน
2. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาต้องไม่อยู่ระหว่างเสนอขอตีพิมพ์ ในวารสารอื่น
3. เนื้อหาในต้นฉบับควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดขึ้น โดยผู้เขียนเองไม่ได้ลอกเลียนหรือตัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม
4. ผู้เขียนต้องเขียนต้นฉบับตามรูปแบบของต้นฉบับตามข้อกำหนดในระเบียบการส่งต้นฉบับ
5. ผู้เขียนได้แก้ไขความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) 2 ท่าน ต่อ 1 บทความ
6. หลังจากผู้เขียนได้แก้ไขเรื่องแล้ว กองบรรณาธิการได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงจะทำการออกหนังสือตอบรับบทความ

ระเบียบการส่งต้นฉบับบทความวิชาการและบทความวิจัย

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์วารสารวารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์ และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาดเอ 4 โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมือ 2.5 เซนติเมตร ด้านล่างและขวามือ 2.5 เซนติเมตร

1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่งดังนี้

- 1) ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 20 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 2) ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 20 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 3) ชื่อผู้เขียน (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 4) สังกัดหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ ได้ชื่อผู้เขียน
 - 5) ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) (ภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 6) สังกัดหน่วยงานสังกัดของผู้เขียนร่วม (ภาษาไทย- ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ ได้ชื่อผู้เขียนร่วม
 - 7) E-mail อีเมลของผู้เขียนที่ใช้ในการติดต่อได้จริง ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา และเบอร์โทรติดต่อ ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 8) หัวข้อของบทความไทย/อังกฤษ ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 9) เนื้อหาบทความไทย/อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ไม่ควรเกิน 250-300 คำต่อบทความ
 - 10) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 11) หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย
 - 12) หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย
 - 13) เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน
- 1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวไม่ต่ำกว่า 10 หน้าแต่ไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง)
- 1.4 จำนวนเอกสารอ้างอิง ควรมีอย่างน้อย 5-10 เรื่อง

2. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับ

2.1 บทความวิจัย

- 1) ชื่อเรื่อง ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา ให้ระบุสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และหากเป็นอาจารย์ ให้ระบุสังกัด/คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการสอน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ

3) ที่อยู่ ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบันทั้งภาษาไทยและอังกฤษ E-mail และเบอร์โทรศัพท์ ของผู้เขียน

4. บทคัดย่อ / Abstract เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 250-300 คำ โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง จะใช้ตัวเอนเฉพาะศัพท์วิทยาศาสตร์ และมีองค์ประกอบของบทคัดย่อให้ครบทั้งวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย และคำสำคัญ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ

5) บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

6) วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives of this research) ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยระบุเป็นข้อ

7) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ควรอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ขั้นตอนการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตัวแปรการวิจัย (ถ้ามี) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

8) สรุปผลการวิจัย (Research Result) เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย สรุปผลการวิจัยด้วยตารางและภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้นขอบตารางด้านซ้ายและขวา สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพที่ชัดเจน และมีคำบรรยายใต้รูปภาพกรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพก็ได้

9) อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด (ถ้ามี) และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการ หรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำไปใช้ประโยชน์

10) องค์ความรู้การวิจัย (Research Body of Knowledge) อธิบายองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย ควรสังเคราะห์ออกมาเป็นภาพ/โมเดล พร้อมคำอธิบายภาพ/โมเดลให้สามารถเข้าใจได้โดยสมบูรณ์

11) ข้อเสนอแนะ (Research Suggestion) เป็นการให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากกระบวนการทำการวิจัย ประกอบด้วย 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และ 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

12) เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ หากผู้เขียนมีมากกว่า 5 คน ให้ใส่ชื่อ 5 คนแรกแล้วตามด้วย และคณะหรือ et al.

2.2. บทความวิชาการ

1) **ชื่อเรื่อง** ควรสั้น และกะทัดรัด ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2) **ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน** เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา ให้ระบุสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และหากเป็นอาจารย์ ให้ระบุสังกัด/คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการสอน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ

3) **สังกัด** ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบัน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ E-mail และเบอร์โทรศัพท์ของผู้เขียน

4) **บทคัดย่อ / Abstract** เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 250-300 คำ หรือ 14 บรรทัด โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง

5) **บทนำ (Introduction)** เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา ปัญหาการวิจัย เหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

6) **เนื้อหา (Material)** ผู้เขียนอาจแบ่งหัวข้อย่อยในประเด็นเนื้อหานี้ได้ตามประเด็นที่ผู้เขียนต้องการจะทำการนำเสนอในบทความ โดยเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการค้นคว้า

7) **บทสรุป (Summary)** เป็นการสรุปผลได้จากการศึกษาว่าได้พบประเด็นอะไรที่สำคัญ รวมทั้งองค์ความรู้จากการศึกษา ที่ผู้เขียนต้องการสรุปผล รวมถึงเสนอแนะองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อที่จะนำผลการศึกษาไปพัฒนาและเป็นประโยชน์ทางการศึกษา

8) **เอกสารอ้างอิง (References)** เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ หากผู้เขียนมีมากกว่า 5 คน ให้ใส่ชื่อ 5 คนแรกแล้วตามด้วย และคณะหรือ et al.

2.3 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน ปีที่ตีพิมพ์ และหมายเลขหน้า (ถ้ามี) กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารอ้างอิงที่ใช้ อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

1) พระไตรปิฎก/อรรถกถา :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อหนังสือ**. พิมพ์ครั้งที่. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง.

พระครูโสภาสนนทกิตติ (ศักดิ์ โอภาโส) และพระมหาญาณวัฒน์ จิตตวฑฒโน (บุตดาวงษ์). (2562). **แนวคิดทางการศึกษาสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. อ่างทอง : วรศิลป์การพิมพ์89.

3) สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อเรื่องสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย**.

ชื่อระดับสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานวิจัย. ชื่อมหาวิทยาลัย หรือแหล่งให้ทุนการวิจัย.

ตัวอย่าง.

พระครูปลัดอิทธิพล ปธานโก (เพ่งผล). (2559). **การศึกษาการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนสายไหม (ทัศนารมย์อนุสรณ์) เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

พระสุวรรณหมาพุทธาภิบาล (ไอ้ สุภโท). (2562). **รูปแบบการจัดการเรียนรู้ศีล ๕ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

พระมหาญาณวัฒน์ จิตตวฑฒโน. (2563). **การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. รายงานวิจัย. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

4) บทความในวารสาร :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร**. ปีที่พิมพ์(ฉบับที่พิมพ์). เลขหน้าที่อ้างอิง.

ตัวอย่าง.

พระครูปลัดสุวรรณ์ สิริวฑฒโก (อุกฤษโซค) และศุภกัญญา ศรีคำไทย. (2562). **การบริหารตนตามแนวพุทธธรรมเพื่อบริหารองค์การทางการศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 6(3). 266-277.**

5) บทความในหนังสือ :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อบทความ**. ใน **ชื่อบรรณาธิการ. ชื่อหนังสือ**. พิมพ์ครั้งที่. (เลขหน้า). เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง.

พระมหาสมจินต์ สมมาปญโย. (2542). **ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) : วิเคราะห์จากหนังสือ ทางสายกลางของการศึกษาไทย. ใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ชีวิตและผลงานของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) และนันทาทศนะของนักวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

6) สื่ออินเทอร์เน็ต :

ชื่อผู้เขียน/ผู้เผยแพร่. (ปีเผยแพร่). ชื่อเรื่อง. แหล่งที่มา (URL). สืบค้นเมื่อ (วันที่-เดือน-ปี).
ตัวอย่าง.

วัดญาณเวศกวัน. (2556). ประวัติพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). แหล่งที่มา
http://www.watnyanaves.net/th/web_page/biography สืบค้นเมื่อ 10 ก.ย. 2563.

7) หนังสือพิมพ์ออนไลน์ :

ผู้แต่ง. (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์. แหล่งที่มา (URL). สืบค้นเมื่อ (วันที่-เดือน-ปี).

ตัวอย่าง.

เดลินิวส์. (27 ก.พ. 2562). เริ่มนำร่องการเรียนรู้สถิติสมมติเป็นฐานภาคเรียนที่ 1-62. เดลินิวส์. แหล่งที่มา
<https://www.dailynews.co.th/education/695610> สืบค้นเมื่อ 10 ก.ย. 2563.

8) ราชกิจจานุเบกษา :

ชื่อกฎหมาย. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง (ถ้ามี). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ตอนที่ หน้า (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (10
ก.ย. 2563).

การอ้างอิงภาษาอังกฤษใช้เช่นเดียวกับภาษาไทย

3. สถานที่ติดต่อ

วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์

วัดหนองบัวหิง ตำบลดอนทราย อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี 70140

โทรศัพท์ : 099-1916295, 099-6166595, 095-5426695

E-mail: ukitchock@gmail.com

https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOB_EHS

4. การอ่านประเมินต้นฉบับ

ต้นฉบับจะได้รับการอ่านประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกมหาวิทยาลัยในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 2 ท่านต่อ 1 เรื่อง ประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-Blind Peer Review คือ ปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง และส่งผลการอ่านประเมินคืนผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

5. ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences) ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวารสารฯ ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่ว่าจะได้รับอนุญาตจากวารสารฯ เป็นลายลักษณ์อักษร

6. ความรับผิดชอบ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น รวมทั้งผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งทางวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงานด้วยโปรแกรม CopyCat เว็บ Thaijo ในระดับ ไม่เกิน 25%

ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ โดยรวมทั้งทักษะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทักษะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์และวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์

จริยธรรมการตีพิมพ์

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences) ได้กำหนดจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานบทความในวารสาร ดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ

1. ผู้เขียนบทความจะต้องไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น
2. ผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยในการคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง
3. ผู้เขียนจะต้องจัดทำต้นฉบับของบทความตามคำแนะนำสำหรับผู้เขียน
4. ผู้เขียนที่มีชื่อในบทความจะต้องเป็นผู้มีส่วนในการจัดทำบทความหรือมีส่วนร่วมในการวิจัย
5. ผู้เขียนจะต้องอ้างอิงผลงาน ภาพ หรือตาราง หากมีการนำมาใช้ในบทความของตนเอง โดยให้ระบุ “ที่มา” เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ (หากมีการฟ้องร้องจะเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียวทางวารสารจะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น)
6. ในบทความผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือ เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
7. ผู้เขียนจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิง และควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม
8. ผู้เขียนจะต้องแก้ไขบทความตามผลประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด
9. ผู้เขียนจะต้องระบุชื่อแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย (ถ้ามี) และจะต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ

1. หลังจากได้รับบทความจากกองบรรณาธิการวารสารและผู้ประเมินบทความ ตระหนักว่าตนเองอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้พิมพ์ที่ ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ
2. ผู้ประเมินบทความ ควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่มีต่อสาขาวิชานั้นๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และความเข้มข้นของผลงานหรือกระบวนการวิจัยที่สำคัญๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนบทความไม่ได้อ้างถึง เข้าไปในการประเมินบทความด้วย ผู้ประเมินไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
3. เมื่อผู้ประเมินบทความพบว่า มีส่วนใดของบทความ ที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
4. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
5. ผู้ประเมินบทความต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ และต้องคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ และจะต้องมีข้อความรู้ที่สะท้อนมุมมอง แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากประสบการณ์ การสังเคราะห์เอกสาร หรืองานวิจัย มุ่งเน้นการนำเสนอแนวคิดทฤษฎีใหม่รวมถึงแบบจำลองเชิงแนวคิดที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันจะนำไปสู่การวิจัยในหัวข้อวิชาการที่สำคัญ

2. บรรณาธิการจะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาของการประเมินบทความ

3. บรรณาธิการจะต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว โดยต้องมีการตรวจสอบการคัดลอกผลงานผู้อื่นอย่างจริงจัง และใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้ เพื่อให้แน่ใจว่า บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น จะต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้เขียนบทความหลักทันที เพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการตอบรับ หรือปฏิเสธ การตีพิมพ์บทความนั้นๆ

4. หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียนซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

5. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้แนะว่า สมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่

6. บรรณาธิการจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน

7. บรรณาธิการต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง